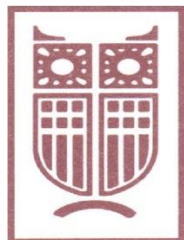

**ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**
PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

Π.Μ.Σ. “ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ”

Διπλωματική εργασία με θέμα:

**«Όψεις της οικονομικής κρίσης σε αστεακό περιβάλλον, θυματοποίηση και
ανασφάλεια»**

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

A.M. 3218M002

ΜΕΛΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ:

Καθ. Χριστίνα Ζαραφωνίτου (Επιβλέπουσα)

Αν. Καθ. Άγγελος Μιμής

Επ. Καθ. Βασιλική Βλάχου

Αθήνα, Μάιος 2021

Copyright © Βασιλική Γιαννοπούλου, 2021

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς την συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Αφιερώνω την παρούσα διπλωματική εργασία, στους αγαπημένους μου γονείς, για την αγάπη, τη στήριξη και τις θυσίες τους όλα αυτά τα χρόνια και στον Πάνο, για την αμέριστη κατανόηση και στήριξή του.

Θερμές ευχαριστίες στην επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, κ. Χριστίνα Ζαραφωνίτου, χωρίς τη στήριξη, την καθοδήγηση και το ενδιαφέρον της οποίας, δεν θα ήταν εφικτή η εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας καθώς και στα μέλη της τριμελούς επιτροπής, τον Αν. Καθ. Άγγελο Μιμή και την Επ. Καθ. Βασιλική Βλάχου. Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ, στη Δρ. Ελένη Κοντοπούλου για την πολύτιμη βοήθειά της.

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	i
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1. ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΕΙΣ, ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ ΣΕ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	3
1.1. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΥΠΟ ΜΕΛΕΤΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ	3
1.1.1. ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΚΑΙ ΟΙ ΕΡΕΥΝΕΣ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ 3	
1.1.1.α. Το εγκληματικό φαινόμενο: Ο προβληματισμός γύρω από τον ορισμό του	3
1.1.1.β. Οι έρευνες θυματοποίησης και η χρησιμότητά τους	5
1.1.2. Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.....	6
1.1.3. Ο «ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ» ΩΣ ΕΝΑ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ	8
1.1.3.α. Η οριοθέτηση του αντικειμένου	8
1.1.3.β. Τα θεωρητικά και ερευνητικά δεδομένα αναφορικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν το φόβο του εγκλήματος.....	10
1.1.3.γ. Η έννοια του «ευάλωτου» και η συσχέτισή της με το φόβο του εγκλήματος	15
1.1.3.δ. Οι ατομικές αντιδράσεις στο φόβο του εγκλήματος και οι συνέπειές του σε κοινωνικό επίπεδο	18
1.2. Η ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΜΕ ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ: ΟΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	20
1.2.1. ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΗΣ ΕΝΤΑΣΗΣ.....	20
1.2.2. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΣΧΕΤΙΚΗΣ ΑΠΟΣΤΕΡΗΣΗΣ	22
1.2.3. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΠΟΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗΣ	22
1.2.4. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΣΠΑΣΜΕΝΩΝ ΠΑΡΑΘΥΡΩΝ	24
1.2.5. ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ: Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΕΣΜΩΝ	25
1.2.6. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ.....	26
1.2.7. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	28
1.2.8. ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΙΝΗΤΡΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ.....	29
1.3. Η ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΜΕ ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΣΕ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	30
1.3.1. Η ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.....	31
1.3.2. ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΕΞΕΤΑΖΟΝΤΑΙ ΣΤΙΣ ΥΠΟ ΜΕΛΕΤΗ ΕΡΕΥΝΕΣ	33
2. ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΤΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ	33
2.1. ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ	34

2.1.1. ΟΙ ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΟΥ ΕΞΕΤΑΖΟΥΝ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΕΡΓΙΑ	34
2.1.2. ΟΙ ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΟΥ ΕΞΕΤΑΖΟΥΝ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΜΕ ΤΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	38
2.1.3. ΟΙ ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΟΥ ΕΞΕΤΑΖΟΥΝ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ.....	47
2.2. ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΦΟΒΟ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ.....	51
2.2.1. ΟΙ ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΟΥ ΕΞΕΤΑΖΟΥΝ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΦΟΒΟΥ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ	51
2.2.2. ΟΙ ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΟΥ ΕΞΕΤΑΖΟΥΝ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΦΟΒΟΥ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΜΕ ΤΗ ΦΤΩΧΕΙΑ	56
2.2.3. ΟΙ ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΟΥ ΕΞΕΤΑΖΟΥΝ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΦΟΒΟΥ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΜΕ ΤΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΑΝΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	63
2.3. ΤΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΟ ΦΟΒΟ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ.....	76
ΣΥΝΟΨΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΠΟΡΙΣΜΑΤΩΝ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	86
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	98
ΓΛΩΣΣΑΡΙ.....	99
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	104
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	104
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	105
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ.....	113

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία εστιάζει στη συσχέτιση της οικονομικής κρίσης με τη θυματοποίηση και το φόβο του εγκλήματος. Για τη διερεύνηση της σχέσης αυτής, εφόσον προηγηθεί η εννοιολογική οριοθέτηση των υπό μελέτη φαινομένων και η διασύνδεσή τους σε θεωρητικό και ερευνητικό επίπεδο, εξετάζονται τα αποτελέσματα μιας σειράς διεθνών ερευνών, αναφορικά με την επίδραση των οικονομικών παραγόντων, που σχετίζονται με την οικονομική κρίση, στη θυματοποίηση και στο φόβο του εγκλήματος, αντίστοιχα. Τα πορίσματα καταλήγουν στη διαπίστωση πως, η οικονομική κρίση και οι οικονομικοί παράγοντες, ενισχύουν την αύξηση της θυματοποίησης συγκεκριμένων κοινωνικοοικονομικών ομάδων, αναφορικά με κάποια είδη εγκλημάτων, ενώ συγχρόνως, δύνανται να εντείνουν το αίσθημα του φόβου του εγκλήματος και της ανασφάλειας γύρω από το εγκληματικό φαινόμενο, που βιώνουν συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού. Τα ευρήματα προκύπτουν από τη μελέτη διεθνών ερευνών, ενώ δεν καθίσταται δυνατή η εξέταση των υποθέσεων εργασίας μας, αναφορικά με την περίπτωση της Ελλάδας, λόγω έλλειψης ερευνητικών δεδομένων, τονίζοντας την ανάγκη περαιτέρω διερεύνησης του φαινομένου.

***Λέξεις κλειδιά:** οικονομική κρίση, θυματοποίηση, φόβος του εγκλήματος, οικονομικοί δείκτες*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συσχέτιση των οικονομικών παραγόντων με το έγκλημα, δεν αποτελεί καινούριο φαινόμενο, αντίθετα, έχει υπάρξει αντικείμενο πολλών εγκληματολογικών θεωριών και έχει τραβήξει το ενδιαφέρον πολλών ερευνητών. Οι περισσότερες εγκληματολογικές θεωρίες και ερευνητικές προσπάθειες που έγιναν, αναφορικά με το συγκεκριμένο θέμα, εστίασαν το ενδιαφέρον τους στη διασύνδεση των οικονομικών παραγόντων με το έγκλημα, με την υπόθεση ότι, οι κακές οικονομικές συνθήκες μπορούν να ωθήσουν ένα άτομο ευκολότερα στην τέλεση μιας εγκληματικής πράξης. Αντίθετα, η παρούσα διπλωματική εργασία, δεν εξετάζει την επίδραση των οικονομικών παραγόντων στην αύξηση της εγκληματικότητας, αλλά εστιάζει στη συσχέτισή τους με την αύξηση της θυματοποίησης και το φόβο του εγκλήματος.

Πιο συγκεκριμένα, η πρώτη υπόθεση εργασίας μας είναι ότι, η οικονομική κρίση και οι συνέπειές της, αυξάνουν τα ποσοστά θυματοποίησης, αναφορικά με κάποια είδη εγκλημάτων, όπως τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και τα εγκλήματα κατά των προσώπων. Πιο συγκεκριμένα, υποθέτουμε πως, τα άτομα που θα επηρεαστούν περισσότερο από την αύξηση της θυματοποίησης θα είναι εκείνα που αντιμετωπίζουν και τις περισσότερες οικονομικές δυσκολίες, όπως ανεργία και φτώχεια. Τέλος, η δεύτερη υπόθεση εργασίας μας, αφορά το φόβο του εγκλήματος και τη συσχέτισή του με την οικονομική κρίση, με την έννοια ότι, το περιβάλλον της οικονομικής κρίσης, δύναται να λειτουργήσει ενισχυτικά στην αύξηση του φόβο του εγκλήματος. Αναλυτικότερα, υποθέτουμε ότι, τα άτομα που βρίσκονται σε δυσμενέστερη οικονομικά θέση, είναι εκείνα που θα παρουσιάσουν τα υψηλότερα ποσοστά φόβο του εγκλήματος.

Για την εξέταση των υποθέσεων εργασίας μας, το πρώτο μέρος της παρούσης εργασίας θα ασχοληθεί με την εννοιολογική οριοθέτηση των υπό μελέτη φαινομένων, κάνοντας μια σύντομη αναφορά στις προσπάθειες ορισμού του εγκλήματος, στη χρησιμότητα των ερευνών θυματοποίησης για την εγκληματολογική έρευνα, στον ορισμό και τις διακρίσεις της οικονομικής κρίσης, στην εννοιολογική οριοθέτηση του φόβου του εγκλήματος, στους παράγοντες που τον επηρεάζουν, στη συσχέτισή του με την έννοια του «ευάλωτου» και τέλος, στις ατομικές αντιδράσεις και τις συνέπειες του φόβου του

εγκλήματος. Εν συνεχεία, αφού οριοθετήσουμε τις βασικές, υπό μελέτη έννοιες, θα προβούμε στη διασύνδεσή τους, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε ερευνητικό επίπεδο. Σε θεωρητικό επίπεδο, θα αναφερθούμε σε ορισμένες εγκληματολογικές θεωρίες που έχουν συσχετίσει το έγκλημα με τους οικονομικούς παράγοντες, ενώ σε ερευνητικό επίπεδο, θα αναφέρουμε τους οικονομικούς δείκτες που θα εξετάσουμε, αναφορικά με τη συσχέτισή τους με τη θυματοποίηση και το φόβο του εγκλήματος, καθώς και τα είδη των εγκλημάτων στα οποία θα εστιάσουμε το ενδιαφέρον μας στις υπό μελέτη έρευνες.

Στο δεύτερο μέρος της παρούσης εργασίας, θα ασχοληθούμε με τα πορίσματα διαφόρων διεθνών ερευνών, προκειμένου να επαληθεύσουμε ή να διαψεύσουμε τις αρχικές υποθέσεις εργασίας μας. Για το λόγο αυτόν, θα μελετήσουμε τα πορίσματα των ερευνών, αναφορικά με τη συσχέτιση της οικονομικής κρίσης και της θυματοποίησης, κατηγοριοποιώντας τις έρευνες ανάλογα με τον οικονομικό δείκτη τον οποίο εξετάζουν. Ακολούθως, με τον ίδιο τρόπο θα κατηγοριοποιήσουμε και τις έρευνες που εξετάζουν τη σχέση της οικονομικής κρίσης με το φόβο του εγκλήματος. Ακόμη, θα γίνει μια σύντομη αναφορά στα ερευνητικά δεδομένα που υπάρχουν, για την περίπτωση της Ελλάδας.

Τέλος, η εργασία θα ολοκληρωθεί με τη σύνοψη των ερευνητικών πορισμάτων και κάποιες συμπερασματικές σκέψεις.

1. ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΕΙΣ, ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ ΣΕ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

1.1. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΥΠΟ ΜΕΛΕΤΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, θα επιχειρηθεί μια αναφορά στις διασυνδέσεις των υπό μελέτη φαινομένων, τόσο σε θεωρητικό, όσο και σε εμπειρικό επίπεδο. Για να καταστεί αυτό δυνατό, θα πρέπει πρώτα να προβούμε σε μια σύντομη εννοιολογική οριοθέτηση του κάθε φαινομένου, ξεχωριστά, προκειμένου να αποσαφηνισθούν οι όροι και να γίνουν διακριτές οι διαστάσεις τους. Για το λόγο αυτό, θα ακολουθήσει μια προσπάθεια εννοιολογικής οριοθέτησης του εγκληματικού φαινομένου, με σαφή αναφορά στις έρευνες θυματοποίησης και στη χρησιμότητά τους για την εγκληματολογική έρευνα, καθώς και ο ορισμός και οι διακρίσεις της οικονομικής κρίσης. Εν συνεχεία, θα ακολουθήσει η οριοθέτηση του αντικειμένου του φόβου του εγκλήματος, με αναφορές στην έννοια του «ευάλωτου», στους παράγοντες που εντείνουν το φόβο του εγκλήματος, καθώς και στις συνέπειες αυτού.

1.1.1. ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΚΑΙ ΟΙ ΕΡΕΥΝΕΣ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

1.1.1.α. Το εγκληματικό φαινόμενο: Ο προβληματισμός γύρω από τον ορισμό του

Γύρω από τον ορισμό του εγκλήματος υπάρχει έντονος προβληματισμός, καθώς ο ορισμός του από το ποινικό δίκαιο ως «πράξη άδικη και καταλογιστή στο δράστη της, η οποία τιμωρείται από το νόμο» (Άρθρο 14 Ποινικού Κώδικα), δεν φαίνεται ικανοποιητικός για τους εγκληματολόγους. Ιδίως αν λάβουμε υπόψη μας τον ποινικό πληθωρισμό που χαρακτηρίζει τη σύγχρονη εποχή θα κατανοήσουμε πως δεν είναι δυνατόν όλες οι συμπεριφορές που ορίζονται από το νόμο ως εγκληματικές να είναι και στην πραγματικότητα, εφόσον έτσι θα ήμασταν όλοι εγκληματίες και θα τελούσαμε

καθημερινά εγκλήματα (Φαρσεδάκης, 2005: 26). Άρα υπό αυτήν τη λογική, ο ορισμός του εγκλήματος είναι πιο στενός. Αξιοσημείωτο είναι όμως και το γεγονός πως πολλές βλαπτικές για το κοινωνικό σύνολο συμπεριφορές δεν έχουν ακόμη εγκληματοποιηθεί. Σε αυτήν την περίπτωση ο ορισμός του εγκλήματος είναι ευρύτερος από αυτόν του ποινικού δικαίου. Άλλοι πάλι θεωρητικοί καταλήγουν στον ίδιο ορισμό με το ποινικό δίκαιο, από άλλη όμως διαδρομή (Φαρσεδάκης, 2005: 27).

Πρώτος ο R. Garofalo προσπάθησε να ορίσει το έγκλημα, διακρίνοντας το σε φυσικό και συμβατικό. Ο ίδιος αναγνωρίζει πως δεν πρόκειται για έναν πλήρη ορισμό, τονίζει όμως πως είναι ένας προσδιορισμός πολύ σημαντικός. Δεν αρκείται να χαρακτηρίζει το έγκλημα ως μια πράξη βλαβερή και ανήθικη, αλλά προσδιορίζει το είδος της ανηθικότητας (Φαρσεδάκης, 1990: 276). Ο Sutherland από την άλλη θεωρεί πως τα πλαίσια του εγκληματολογικού ορισμού του εγκλήματος θα πρέπει να είναι ευρύτερα και να περιλαμβάνουν και άλλες βλαπτικές συμπεριφορές, όπως τα εγκλήματα του λευκού περιλαιμίου (Sutherland, 1940). Αντιθέτως, για τον Durkheim οι δύο ορισμοί συμπίπτουν, καθώς σύμφωνα με εκείνον έγκλημα είναι «κάθε πράξη η οποία, σε οποιοδήποτε βαθμό, προσδιορίζει κατά του δράστη της αυτή τη χαρακτηριστική αντίδραση που ονομάζεται ποινή» (Φαρσεδάκης, 1990: 347).

Όπως είναι σαφές, το έγκλημα δύσκολα ορίζεται. Και αυτό γιατί πολλά χαρακτηριστικά του μεταβάλλονται και ανάλογα με τα νομοθετικά κριτήρια που χρησιμοποιούνται, άλλοτε και αλλού άλλες συμπεριφορές χαρακτηρίζονται ως εγκληματικές και άλλες όχι (Φαρσεδάκης, 2005: 33). Υπάρχουν εν τούτοις και ορισμένα σταθερά χαρακτηριστικά του εγκλήματος. Τέτοια είναι η έλλειψη κοινωνικής ανοχής για την πράξη, η κοινωνική διαταραχή που δημιουργείται και η κοινωνική αντίδραση που ενεργοποιείται (Φαρσεδάκης, 2005: 33).

Στην παρούσα εργασία, όπως έχει αναφερθεί, ένα από τα θέματα που θα μας απασχολήσουν είναι η πιθανή συσχέτιση της οικονομικής κρίσης με την αύξηση της θυματοποίησης. Επομένως, το αντικείμενο μελέτης μας είναι τα ποσοστά θυματοποίησης (victimization rates), όπως αυτά προκύπτουν από τις έρευνες θυματοποίησης και όχι τα ποσοστά εγκληματικότητας (crime rates) που συνήθως εξετάζονται μέσα από τις επίσημες στατιστικές εγκληματικότητας της αστυνομίας.

1.1.1.β. Οι έρευνες θυματοποίησης και η χρησιμότητά τους

Οι έρευνες θυματοποίησης ξεκίνησαν στις ΗΠΑ στα μέσα της δεκαετίας του 1960. Ενώ αρχικά πραγματοποιούνταν σε εθνικό ή τοπικό πλαίσιο, στο τέλος της δεκαετίας του 1980 καθιερώθηκαν και σε διεθνές επίπεδο (International Crime Victims Survey). Με βάση την ιδέα ότι τα πραγματικά ποσοστά θυματοποίησης είναι μεγαλύτερα από εκείνα που δείχνουν οι επίσημες στατιστικές, καθώς υπάρχουν εγκλήματα που συχνά δεν καταγγέλλονται, οι έρευνες θυματοποίησης έχουν στόχο την καταγραφή εγκλημάτων που προκύπτει από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων (Ζαραφονίτου, 2004: 40-41). Όπως είναι αναμενόμενο, δεν γνωστοποιούνται όλα τα εγκλήματα που διαπράχθηκαν στην αστυνομία. Κατά συνέπεια, οι στατιστικές της αστυνομίας συμπληρώνονται με έρευνες θυματοποίησης, στις οποίες, ένα τυχαίο δείγμα του πληθυσμού απαντά, εάν έχει υπάρξει θύμα ορισμένων κοινών μορφών εγκλήματος (Wittebrood and Junger, 2002: 154). Τα άτομα απαντούν εάν οι ίδιοι ή μέλη της οικογένειάς τους έχουν υπάρξει θύματα εγκλημάτων μέσα σε μια δεδομένη χρονική περίοδο, η οποία συνήθως δεν ξεπερνά τον έναν χρόνο. Τέλος, από τις απαντήσεις προκύπτει ο δείκτης θυματοποίησης ο οποίος στη συνέχεια συγκρίνεται με το δείκτη εγκληματικότητας των επίσημων στατιστικών.

Κατά τη δεκαετία του εβδομήντα, διεξήχθη τουλάχιστον μια έρευνα θυματοποίησης, σχεδόν σε όλες τις δυτικές χώρες (VanDijk and Steinmetz, 1983: 291). Ο κύριος στόχος της πρώτης γενιάς ερευνών θυματοποίησης, ήταν η συλλογή δεδομένων σχετικά με τον όγκο του εγκλήματος, τα οποία θα μπορούσαν να αντικαταστήσουν τα δεδομένα από τις αστυνομικές και δικαστικές στατιστικές, ενώ αργότερα χρησιμοποιήθηκαν σε πολλές χώρες, με σκοπό την αξιολόγηση των προγραμμάτων πρόληψης του εγκλήματος (VanDijk and Steinmetz, 1983: 291). Ωστόσο, το ενδιαφέρον πολλών ερευνητών σε αυτόν τον τομέα φαίνεται να έχει μετατοπιστεί πλέον, από τη μέτρηση του εγκλήματος, στη διερεύνηση του πλαισίου των εγκληματικών πράξεων και του κοινωνικού υποβάθρου των θυμάτων και των παραβατών (Block, 1981). Σύμφωνα με τον Block (1981), η μελέτη των θυμάτων, δεν πρέπει να περιλαμβάνει μόνο το εγκληματικό γεγονός. Αντίθετα, πρέπει να περιλαμβάνει και τον αντίκτυπο του εγκλήματος, τη μελέτη του περιβάλλοντος του εγκλήματος, τη σχέση του θύματος και του δράστη και την αλληλεπίδρασή τους (Block, 1981: 758).

Η χρησιμότητα των ερευνών θυματοποίησης είναι μεγάλη, καθώς βοηθούν στην απόκτηση περισσότερων γνώσεων αναφορικά με την εγκληματικότητα, ενώ μέσω αυτών έχει διαπιστωθεί η ύπαρξη ενός μεγάλου σκοτεινού αριθμού αδικημάτων, ο οποίος ποικίλλει ανάλογα με το είδος των εγκλημάτων (Ζαραφωνίτου, 2004: 44). Τέλος, οι έρευνες θυματοποίησης προσφέρουν χρήσιμες γνώσεις και για τους παράγοντες που επηρεάζουν την απόφαση του θύματος να ακολουθήσει ή όχι την ποινική οδό. Παρόλα αυτά, οι έρευνες θυματοποίησης πρέπει να χρησιμοποιούνται συνδυαστικά με τις επίσημες στατιστικές και όχι να τις υποκαθιστούν (Το ίδιο).

Από την άλλη πλευρά, οι έρευνες για το φόβο του εγκλήματος, συχνά εντάσσονται στο ευρύτερο πλαίσιο των ερευνών θυματοποίησης. Συγκεκριμένα, υπάρχουν έρευνες που υποστηρίζουν πως η προηγούμενη εμπειρία θυματοποίησης αυξάνει το φόβο του εγκλήματος που αισθάνεται ένα άτομο (Skogan, 1987), ενώ άλλες έρευνες καταλήγουν σε αντίθετα αποτελέσματα, δηλαδή σε άμβλυνση του φόβου μέσω της εξουδετέρωσης της συγκίνησης που προκαλεί η θυματοποίηση (Box et al., 1988) και της αποδραματοποίησης του εγκληματικού φαινομένου. Σε γενικές γραμμές, τα ερευνητικά πορίσματα διαφέρουν ανάλογα και με το είδος του εγκλήματος.

1.1.2. Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η οικονομική κρίση, είναι «το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας» (Κουφάρης, 2010). Ο όρος οικονομική κρίση, ορίζεται συνήθως ξεχωριστά από αυτόν της οικονομικής ύφεσης και δεν υπάρχει ομοφωνία μεταξύ των ερευνητών για τον ορισμό της, παρά τη συχνότητα εμφάνισής της.

Σύμφωνα με τον Mishkin, «η χρηματοοικονομική κρίση είναι μια διατάραξη των χρηματοοικονομικών αγορών, που οδηγεί στην αδυναμία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων να διοχετεύουν κεφάλαια με αποτελεσματικό τρόπο στις περισσότερο αποδοτικές επενδυτικές ευκαιρίες». Μια χρηματοπιστωτική κρίση, επομένως, έχει ως αποτέλεσμα την αδυναμία των χρηματοπιστωτικών αγορών να λειτουργούν αποτελεσματικά, πράγμα το οποίο οδηγεί σε απότομη συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας (Mishkin, 1996: 17-18). Με τον όρο οικονομική δραστηριότητα

αναφερόμαστε σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως την απασχόληση, το εθνικό προϊόν, τις τιμές, τις επενδύσεις κ.ά.

Ωστόσο, συνήθως, οι οικονομολόγοι δίνουν διαφορετικό περιεχόμενο στην έννοια της οικονομικής κρίσης ανάλογα με το εκάστοτε χωροχρονικό πλαίσιο. Σε γενικές γραμμές, στη βιβλιογραφία παρατηρείται η διάκριση της οικονομικής κρίσης σε τρία είδη, τις νομισματικές, τις τραπεζικές και τις κρίσεις χρέους (Eichengreen and Portes, 1987: 2-3).

Οι νομισματικές κρίσεις θεωρείται ότι προκαλούνται από την αδυναμία των βασικών οικονομικών μεγεθών, από ορισμένες λανθασμένες δράσεις της κυβερνητικής πολιτικής, από τις αυτοεκπληρούμενες προσδοκίες των συμμετεχόντων στην αγορά, ή τέλος, θεωρούνται αποτέλεσμα τραπεζικού ή οικονομικού πανικού (Lazaretou, 2011: 7). Από την άλλη πλευρά, μια τραπεζική κρίση παρουσιάζεται, όταν οι τράπεζες καθίστανται ευάλωτες σε μαζικές αναλήψεις και χρεωκοπία, ύστερα από ανεπιθύμητες αναστατώσεις. Συγκεκριμένα, οι παράγοντες που οδηγούν στην κρίση των τραπεζών είναι η απερίσκεπτη πιστωτική πολιτική, οι απερίσκεπτες επενδυτικές πολιτικές, η κακή διαχείριση της ευθύνης των περιουσιακών στοιχείων και ο τραπεζικός πανικός (Lazaretou, 2011: 8). Τέλος, μια χώρα βιώνει κρίση χρέους, όταν έχει σημαντικές ληξιπρόθεσμες οφειλές του κεφαλαίου και των επιτοκίων των οικονομικών της υποχρεώσεων προς τους δανειστές της, ή όταν υπάρχει αναδιάρθρωση του χρέους ή αποκήρυξη του χρέους με εμπορικούς πιστωτές (Lazaretou, 2011: 9).

Στην παρούσα εργασία, θα μας απασχολήσει ο τρόπος με τον οποίο η οικονομική κρίση ενδεχομένως σχετίζεται με το εγκληματικό φαινόμενο και συγκεκριμένα με τη θυματοποίηση και το φόβο του εγκλήματος. Η πιθανή διασύνδεση των οικονομικών δυσχερειών με την αύξηση του εγκλήματος δεν αποτελεί ένα καινούριο φαινόμενο. Το ζήτημα αυτό έχει απασχολήσει τους ερευνητές εδώ και πολλά χρόνια, δεδομένης όμως της πρόσφατης παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, έρχεται ξανά στο προσκήνιο. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, σε γενικές γραμμές, ενισχύουν την εντύπωση πως η οικονομική κρίση μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της εγκληματικότητας. Πιο συγκεκριμένα, ο Gunnlaugsson αναφέρει, σχετικά με την Ισλανδία, ότι «σχεδόν κάθε φορά που διαπράττεται ένα έγκλημα, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης διερωτώνται εάν το συγκεκριμένο περιστατικό, ή η γενικότερη αύξηση των διάφορων εγκλημάτων, είναι αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης» (Gunnlaugsson, 2012: 6).

Ωστόσο, τα έως τώρα ερευνητικά πορίσματα είναι αντιφατικά, καθώς από τον 19ο αιώνα έως τον πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο παρατηρείται μια θετική συσχέτιση της οικονομικής κρίσης με την αύξηση της εγκληματικότητας, ενώ μετά την οικονομική κρίση του 1929, η σχέση αυτή αντιστρέφεται και η εγκληματικότητα φαίνεται ότι αυξάνεται και σε περιόδους ευημερίας (Ζαραφονίτου, 2004: 99). Όπως είναι εύλογο, καθίσταται απαραίτητη η περαιτέρω ανάλυση και μελέτη της συσχέτισης των δύο φαινομένων.

1.1.3. Ο «ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ» ΩΣ ΕΝΑ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

1.1.3.α. Η οριοθέτηση του αντικειμένου

Ο φόβος του εγκλήματος είναι ένα ζήτημα που έχει απασχολήσει έντονα την επιστήμη της Εγκληματολογίας, αλλά και τις σύγχρονες κοινωνίες, καθώς έχει αναδειχθεί σε ένα κοινωνικό φαινόμενο, με συνέπειες συχνά τόσο σοβαρές, όσο εκείνες της εγκληματικότητας (Ζαραφονίτου, 2002: 27). Το ζήτημα του φόβου του εγκλήματος, εκφράστηκε για πρώτη φορά στην Αμερική κατά τη δεκαετία του 1960 και έπειτα στην Αγγλία τη δεκαετία του 1970 (Newburn, 2017: 379). Ως φόβος του εγκλήματος ορίζεται, «το συλλογικό άγχος των κατοίκων μιας περιοχής, μιας πόλης ή χώρας, το οποίο προέρχεται από το φόβο πιθανής θυματοποίησης των ίδιων ή κοντινών τους προσώπων από βίαιες εγκληματικές επιθέσεις» (Ζαραφονίτου, 2002; Léauté, χ.η.) καθιστώντας έτσι διακριτή την έννοια της ανησυχίας στην περίπτωση της οποίας η ανασφάλεια «εστιάζει στην εγκληματικότητα ως κοινωνικό πρόβλημα και όχι ως προσωπική κατάσταση» (Robert and Pottier, 2004: 218, βλ. και Ζαραφονίτου, 2009: 1).

Σύμφωνα με τον Hale, «ο φόβος του εγκλήματος αναφέρεται στην αρνητική συναισθηματική αντίδραση που δημιουργείται από το έγκλημα και εννοιολογικά διαφέρει από τον προσλαμβανόμενο κίνδυνο ή την ανησυχία» (Hale, 1996: 92). Παρόλα αυτά, ο Hale τονίζει ότι ο φόβος επηρεάζει και επηρεάζεται από τον προσλαμβανόμενο κίνδυνο (Hale, 1996: 92). Ο J. Garofalo ορίζει το φόβο του εγκλήματος ως «μια συναισθηματική αντίδραση που χαρακτηρίζεται από την αίσθηση

κινδύνου και άγχους και προκαλείται από απτές ενδείξεις αναφορικά με κάποια πτυχή του εγκλήματος» (Garofalo, 1981: 840). Ο J. Garofalo, συγκεκριμένα, αναφέρεται στο φόβο που προκαλείται από την απειλή της σωματικής βλάβης και όχι τόσο από την απειλή απώλειας της περιουσίας.

Σύμφωνα με τον Robert, ένα άτομο είναι πιθανόν να φοβάται το έγκλημα, αλλά να μην θεωρεί ότι αυτό θα έπρεπε να εγείρει την κοινωνική ανησυχία, ενώ αντίστοιχα, δεν είναι απίθανο κάποιος να θεωρεί το έγκλημα ένα ζήτημα κοινωνικής ανησυχίας, χωρίς όμως ο ίδιος να πιστεύει ότι είναι πιθανόν να θυματοποιηθεί (Ζαραφωνίτου, 2002: 15; Robert, 1999: 75) Επιπλέον, ο Furstenberg θεμελίωσε τη διάκριση ανάμεσα στον άμεσο φόβο θυματοποίησης που αφορά το άτομο και την οικογένειά του και στην πρόσληψη της εγκληματικότητας ως ένα σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα που δημιουργεί ανησυχία στο άτομο, ακόμα και αν δεν το αφορά άμεσα (Furstenberg, 1971). Τέλος, υποστηρίζεται ότι η ανησυχία αφορά περισσότερο τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, ενώ ο φόβος του εγκλήματος σχετίζεται με τα εγκλήματα κατά των προσώπων και κυρίως τα εγκλήματα βίας (Maxfield, 1984: 4). Ακόμη, οι DuBow et al. αναφέρουν ότι τα άτομα αισθάνονται μεγαλύτερο φόβο του εγκλήματος, αναφορικά με τα εγκλήματα που διαπράττονται από άγνωστο στο θύμα δράστη (DuBow et al., 1979: 6).

Μια κατηγοριοποίηση του φόβου του εγκλήματος, αφορά τη διάκριση μεταξύ του φόβου σε προσωπικό και σε γενικό επίπεδο. Σε προσωπικό επίπεδο, ο φόβος είναι μια αντίδραση του ατόμου στον κίνδυνο που διατρέχει το ίδιο να θυματοποιηθεί, ενώ σε γενικό επίπεδο, ο φόβος ενός ατόμου προκύπτει από τον κίνδυνο θυματοποίησης κάποιου άλλου και κυρίως, κοντινών του προσώπων (Heber, 2009: 257-258, DuBow et al., 1979: 4). Παρόλα αυτά, οι περισσότερες έρευνες επικεντρώνονται στο φόβο που βιώνει ένα άτομο αναφορικά με το έγκλημα, σε προσωπικό επίπεδο. Σύμφωνα με τον Αλεξιάδη, ο φόβος του εγκλήματος εμφανίζεται είτε ως ατομικό, είτε ως συλλογικό συναίσθημα (Αλεξιάδης, 2011: 296). Σε ατομικό επίπεδο, «ο φόβος του εγκλήματος είναι το ψυχολογικό συναίσθημα ενός ατόμου, ότι υπάρχει κίνδυνος να καταστεί το ίδιο θύμα εγκλήματος και επομένως ο φόβος του εγκλήματος ταυτίζεται με το φόβο θυματοποίησης», ενώ σε συλλογικό επίπεδο, ο φόβος του εγκλήματος είναι «η συλλογική ιδέα ή πεποίθηση ότι υπάρχει έλλειψη δημόσιας ασφάλειας» (Αλεξιάδης, 2011: 296-297).

Τέλος, ο J. Garofalo διακρίνει το φόβο σε πραγματικό και αναμενόμενο (actual and anticipated fear), καθώς αναφέρει ότι κάποιος που περπατά μόνος του σε μια περιοχή με υψηλό έγκλημα, τη νύχτα, βιώνει κάτι πολύ διαφορετικό από ένα άτομο που απαντά ότι θα αισθανόταν φόβο σε μια αντίστοιχη κατάσταση (Garofalo, 1981: 841). Παρόλα αυτά, δεν αμφισβητεί τη σημασία και του αναμενόμενου φόβου.

1.1.3.β. Τα θεωρητικά και ερευνητικά δεδομένα αναφορικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν το φόβο του εγκλήματος

Στην πράξη, ο φόβος του εγκλήματος διερευνήθηκε στα πλαίσια των εγκληματολογικών ερευνών, πρώτα στις Η.Π.Α. και αργότερα σε πολλά μέρη του κόσμου. Αυτές οι έρευνες, πέρα από την προσπάθεια λήψης μιας ακριβούς εικόνας των ποσοστών θυματοποίησης, παρείχαν πληροφορίες σχετικά με τις πεποιθήσεις και τη στάση των ανθρώπων απέναντι στο έγκλημα, την αστυνόμευση και τις ποινές. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, για παράδειγμα, η British Crime Survey (BCS) του 1994, παρείχε πιο λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με τον αντίκτυπο του εγκλήματος στις γειτονιές και τις κωμοπόλεις (Hale, 1996: 79).

Η πλειονότητα των ερευνητών έχει χρησιμοποιήσει ένα «παγκόσμιο δείκτη» για να εξετάσει το φόβο του εγκλήματος, ο οποίος θεωρείται «παγκόσμιος» γιατί δεν αναφέρεται σε κανένα συγκεκριμένο τύπο εγκλήματος και επομένως, μπορεί να χρησιμοποιηθεί από όλες τις χώρες. Ο δείκτης, συνήθως, είναι κάποια παραλλαγή των παρακάτω ερωτήσεων: «Πόσο ασφαλής νιώθεις όταν βρίσκεσαι μόνος, έξω στη γειτονιά σου, αφού βραδιάσει;», «Πόσο ασφαλής θα ένιωθες αν βρισκόσουν μόνος, έξω στη γειτονιά σου, αφού βραδιάσει;» και «Υπάρχει κάποιο μέρος εδώ κοντά όπου νιώθεις ανασφαλής να περπατήσεις το βράδυ;» (Hale, 1996: 85).

Οι εγκληματολογικές έρευνες προσπάθησαν να μετρήσουν την «ανησυχία γύρω από το έγκλημα». Πιο συγκεκριμένα, η BCS του 1994, έδειξε ότι το ένα τέταρτο του πληθυσμού ανησυχεί πολύ σχετικά με τη διάρρηξη και το βιασμό και ότι οι ανησυχίες αυτές ήταν μεγαλύτερες από ότι εκείνες που σχετίζονται με την απώλεια εργασίας, τα ατυχήματα κ.λ.π. (Newburn, 2017: 380). Όπως έχει αποδειχθεί, οι γυναίκες τείνουν να ανησυχούν για το έγκλημα, κυρίως λόγω της συσχέτισής του με τη σεξουαλική επίθεση (Ferraro, 1995), ενώ οι ανησυχίες σχετικά με τον προσλαμβανόμενο κίνδυνο,

συνδέονται τόσο με τις σοβαρές επιπτώσεις που μπορεί να έχει ένα σπάνιο φαινόμενο, όσο και με τις λιγότερο σοβαρές επιπτώσεις που μπορεί να έχει ένα συχνό φαινόμενο (Douglas and Wildavsky, 1982).

Οι πρώτες ερευνητικές προσπάθειες εξήγησης του φόβου του εγκλήματος, αναζητούσαν πιθανές συσχετίσεις του φόβου αυτού με δύο βασικούς παράγοντες. Ο πρώτος ήταν η έννοια του ευάλωτου (σωματικά, ψυχολογικά ή οικονομικά). Ο δεύτερος σχετιζόταν με τα επίπεδο του εγκλήματος ή γενικότερα την εμπειρία σχετικά με το έγκλημα, είτε άμεση είτε έμμεση (Hale, 1996: 80).

Ο Hale (1996) υποστήριξε ότι υπάρχουν τέσσερις διαστάσεις στις προσπάθειες εξήγησης του φόβου του εγκλήματος. Συγκεκριμένα, υπάρχουν έρευνες που επικεντρώθηκαν στην έννοια του ευάλωτου, έρευνες που εστίασαν στις εμπειρίες θυματοποίησης, μελέτες που έδωσαν έμφαση στην επίδραση του περιβάλλοντος και τέλος, ένα μικρό πεδίο έρευνας που υπογράμμισε το ρόλο των ψυχολογικών παραγόντων (Hale, 1996).

Τα εμπειρικά στοιχεία που προέκυψαν κυρίως από αμερικανικές έρευνες, έδειξαν ότι η φυλή, το εισόδημα και το επίπεδο εκπαίδευσης εμφανίζονται ως στατιστικά σημαντικές συμεταβλητές του φόβου του εγκλήματος, καθώς οι εθνικές μειονότητες, οι φτωχοί και οι λιγότερο μορφωμένοι τείνουν να είναι πιο φοβισμένοι (Hale, 1996:103). Πιο συγκεκριμένα, όσοι έχουν χαμηλά εισοδήματα και ανήκουν σε χαμηλότερες κοινωνικοοικονομικές ομάδες, δυσκολεύονται να προστατεύσουν τον εαυτό τους και την περιουσία τους ή να αποφύγουν καταστάσεις που θα μπορούσαν να τους προκαλέσουν ανησυχία. Η έλλειψη υλικών και κοινωνικών πόρων μπορεί να σημαίνει ότι τα άτομα είναι λιγότερο ικανά να αντιμετωπίσουν τη θυματοποίηση σε ατομικό επίπεδο, γεγονός που θα αυξήσει το αίσθημα της έλλειψης ελέγχου και, ενδεχομένως, το φόβο του εγκλήματος (Hale, 1996: 103).

Οι Box, Hale και Andrews, ορίζουν ως σημαντικότερους παράγοντες που επηρεάζουν το φόβο του εγκλήματος, την έννοια του ευάλωτου, τα περιβαλλοντικά στοιχεία και τις περιβαλλοντικές συνθήκες, την προσωπική γνώση αναφορικά με το έγκλημα και τη θυματοποίηση, την εμπιστοσύνη στην αστυνομία και στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, την υποκειμενική πρόσληψη του κινδύνου και τη βαρύτητα διαφόρων αδικημάτων (Box et al., 1988: 341). Σχετικά με την έννοια του ευάλωτου, οι συγγραφείς αναφέρουν πως πολλοί άνθρωποι μπορεί να αισθάνονται ευάλωτοι για

διάφορους λόγους. Κάποιοι μπορεί να αισθάνονται ανίκανοι να προστατευθούν σωματικά ή οικονομικά ή να θεωρούν ότι δεν θα μπορέσουν να αντιδράσουν γρήγορα, ενώ άλλοι μπορεί να αισθάνονται λιγότερο ικανοί να αντιμετωπίσουν τις σωματικές και συναισθηματικές συνέπειες της θυματοποίησης (Box et al., 1988: 341). Τα ερευνητικά πορίσματα έχουν δείξει ότι τα άτομα που εμπίπτουν σε αυτήν την κατηγορία είναι οι ηλικιωμένοι, οι γυναίκες, οι φτωχοί και τα άτομα που ανήκουν σε εθνικές μειονότητες (Clark and Lewis, 1982; Gordon et al., 1980; Taylor and Hale, 1986).

Σχετικά με τους περιβαλλοντικούς παράγοντες, οι άνθρωποι μπορεί να αισθάνονται φόβο του εγκλήματος επειδή αντιλαμβάνονται το άμεσο περιβάλλον τους ως απειλητικό. Έτσι, οι θορυβώδεις γείτονες, τα γκράφιτι, οι μεθυσμένοι και οι άστεγοι στο δρόμο, τα σκουπίδια και τα κτίρια με σπασμένα παράθυρα μπορεί να δηλώνουν σε ορισμένα άτομα ότι η γειτονιά είναι απρόβλεπτη και απειλητική. Η βρετανική έρευνα θυματοποίησης συσχέτισε το φόβο του εγκλήματος με ορισμένους δείκτες «αντικοινωνικής συμπεριφοράς» όπως: τα εγκαταλελειμμένα ή καμένα αυτοκίνητα, τους θορυβώδεις γείτονες, τους μεθυσμένους σε δημόσιους χώρους, τους χρήστες ναρκωτικών, τις παρέες εφήβων στους δρόμους, τα σκουπίδια, τους βανδαλισμούς, τα γκράφιτι και άλλες φθορές ιδιοκτησίας (Ζαραφονίτου, 2006). Η λεγόμενη «περιβαλλοντική αταξία» συνδέεται συχνά με την εντύπωση που δίνεται στους κατοίκους περί έλλειψης του άτυπου κοινωνικού ελέγχου. Σύμφωνα με τα δεδομένα της ευρωπαϊκής έρευνας θυματοποίησης, διαπιστώθηκε ισχυρός συσχετισμός μεταξύ ανασφάλειας και περιοχών με ορισμένα από τα «δυσμενή χαρακτηριστικά γειτονιάς» που αναφέρθηκαν. Στη συγκεκριμένη περίπτωση η ανασφάλεια συσχετίστηκε κυρίως με τους ανεπίβλεπτους νέους (35%), τα σκουπίδια (31%) και τα graffiti (29%), ενώ η πιο αρνητική πρόσληψη του περιβάλλοντος γειτονιάς των κατοίκων των ευρωπαϊκών πρωτευουσών εντοπίστηκε, στην Αθήνα και στη Βουδαπέστη (86%) (Ζαραφονίτου, 2009: 5). Η αντίληψη ότι μια γειτονιά βρίσκεται σε οικονομική παρακμή και η κοινότητα αλλάζει προς το χειρότερο, μπορεί να προκαλέσει, όχι μόνο ένα γενικευμένο άγχος, αλλά και συγκεκριμένα φόβο του εγκλήματος (Box et al., 1988: 341-342).

Όπως αναφέρθηκε, ο φόβος του εγκλήματος επηρεάζεται και από τη γνώση των ατόμων γύρω από το εγκληματικό φαινόμενο. Η γνώση αυτή προέρχεται από διάφορες πηγές πληροφόρησης, όπως το φιλικό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Σύμφωνα με την ερευνητική εμπειρία, άτομα που έχουν πέσει

θύματα ή γνωρίζουν άλλους που έχουν υπάρξει θύματα εγκληματικής ενέργειας, τείνουν να φοβούνται περισσότερο (Balkin, 1979; Hough, 1985). Οι πολίτες μαθαίνουν επίσης για το έγκλημα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Μελέτες καταδεικνύουν την αύξηση του φόβου του εγκλήματος, τον οποίο βιώνουν οι αποδέκτες, στην περίπτωση της δραματοποιημένης απεικόνισης του εγκλήματος και του κινδύνου θυματοποίησης από τον Τύπο και άλλα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Baker et al., 1983; J. Garofalo, 1981; Heath, 1984).

Ακολούθως, η εμπιστοσύνη στους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου και ειδικά στην Αστυνομία φαίνεται να συνδέεται με τη δημιουργία ή ένταση του φόβου του εγκλήματος. Ακόμα και μεταξύ ατόμων που έγιναν πρόσφατα θύματα εγκληματικών ενεργειών, ο φόβος του εγκλήματος δεν μπορεί να αναπτυχθεί, εάν υπάρχει η πεποίθηση ότι η αστυνομία θα συλλάβει τον ένοχο και θα αποδοθεί δικαιοσύνη (Box et al., 1988: 342). Έτσι, η εμπιστοσύνη στην αστυνομία διαδραματίζει προεξάρχοντα ρόλο στο αστεακό περιβάλλον των μεγάλων πόλεων στο πλαίσιο του οποίου παρατηρείται απουσία ή αποδυνάμωση των κοινωνικών δεσμών και της κοινωνικής συνοχής και κατ' επέκταση του άτυπου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος.

Τέλος, όπως αναφέρθηκε, παράγοντες δημιουργίας ή έντασης του φόβου του εγκλήματος είναι και η υποκειμενική πρόσληψη του κινδύνου και η βαρύτητα των αδικημάτων. Μόνο όταν οι πολίτες αισθάνονται ότι διατρέχουν μεγάλο κίνδυνο να υποστούν σοβαρή θυματοποίηση δύναται να προκληθεί ο φόβος του εγκλήματος (Box et al., 1988: 342). Έτσι, ακόμα και όταν ο κίνδυνος θυματοποίησης θεωρείται υψηλός, δεν θα προκληθεί φόβος του εγκλήματος, εάν το συγκεκριμένο αδίκημα εκτιμηθεί ως ασήμαντο.

Από την άλλη πλευρά, ο J. Garofalo (1981), δημιούργησε ένα γενικό μοντέλο των παραγόντων που οδηγούν στο φόβο του εγκλήματος και των επιπτώσεων του φόβου αυτού (Garofalo, 1981: 842). Αναφορικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν το φόβο του εγκλήματος, το μοντέλο ξεκινά με ένα σύνολο μεταβλητών, που λειτουργούν εντός μιας δεδομένης κοινωνικοοικονομικής δομής και καθορίζουν τη θέση ενός ατόμου στον κοινωνικό χώρο. Αναφέρεται στην ηλικία, το φύλο, την εθνικότητα, το εισόδημα, την εκπαίδευση, τον τόπο διαμονής, τον τρόπο ζωής κ.ά. Με τον όρο «τρόπος ζωής» (lifestyle), εννοούνται οι τις καθημερινές δραστηριότητες, οι επαγγελματικές δραστηριότητες όπως είναι η εργασία, το σχολείο κ.ά. και οι δραστηριότητες αναψυχής

(Garofalo, 1981: 842-844). Ακολουθώντας, η θέση στον κοινωνικό χώρο επηρεάζει έντονα την ποσότητα και τη φύση των πληροφοριών σχετικά με το έγκλημα στις οποίες εκτίθεται το άτομο. Το μοντέλο δείχνει τρεις σημαντικές πηγές πληροφοριών για το έγκλημα, την άμεση εμπειρία (ως θύμα ή μάρτυρας), την πληροφόρηση για την άμεση ή έμμεση θυματοποίηση άλλων, και την ενημέρωση από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (Garofalo, 1981: 844).

Εν συνεχεία, ο J. Garofalo αναφέρεται στους διαμεσολαβητικούς παράγοντες, οι οποίοι αποτελούνται κυρίως από στάσεις και ενδιαφέροντα που επηρεάζουν την επιλεκτική αντίληψη των πληροφοριών στις οποίες εκτίθεται το άτομο (Garofalo, 1981: 844). Από την άλλη πλευρά, γίνεται αναφορά και στην εικόνα που έχει ένα άτομο για το έγκλημα, η οποία αποτελείται από τη γνώση για τα επίπεδα του εγκλήματος (στη γειτονιά, σε ολόκληρη την πόλη και σε διάφορα μέρη της, ακόμα και στη χώρα), για τη φύση του εγκλήματος (τις αναλογίες διαφορετικών τύπων εγκλήματος και του βαθμού της βίας), για τα χαρακτηριστικά των παραβατών και των θυμάτων (σωματικά, ψυχολογικά και κοινωνικά) και για τις συνέπειες του εγκλήματος (τραυματισμός, οικονομική απώλεια και στιγματισμός) (Garofalo, 1981: 844). Από αυτές τις εικόνες που έχει ένα άτομο για το έγκλημα, δημιουργούνται οι αντιλήψεις του για τα στοιχεία εκείνα που δύνανται να αποτελούν «απειλή» αναφορικά με το έγκλημα.

Ακολουθώντας, ο J. Garofalo αναφέρεται στη σημασία της (ατομικής) εκτίμησης του κινδύνου, διακρίνοντας τέσσερις εκτιμήσεις (Garofalo, 1981: 844-845). Η πρώτη αφορά τη συχνότητα, δηλαδή το σύνολο ορισμένων ειδών εγκλημάτων που λαμβάνουν χώρα και για τα οποία είναι ενήμερο το άτομο. Η δεύτερη σχετίζεται με την πιθανότητα, δηλαδή, δεδομένης της επικράτησης του εγκλήματος σε ορισμένα μέρη και της έκθεσης του ατόμου σε τέτοια μέρη και καταστάσεις, πόσο πιθανό είναι κατά τη γνώμη του να θυματοποιηθεί. Η τρίτη εκτίμηση αφορά το αίσθημα του ευάλωτου, δηλαδή λαμβάνοντας υπόψη τα χαρακτηριστικά του ατόμου, πόσο ελκυστικός στόχος θεωρεί το άτομο ότι είναι για τους παραβάτες και πόσο καλά θα μπορέσει να αντισταθεί σε μια ενδεχόμενη επίθεση. Τέλος, η τέταρτη εκτίμηση αναφέρεται στις συνέπειες (σωματικές, ψυχολογικές και οικονομικές) που πιστεύει το άτομο ότι θα αντιμετωπίσει σε περίπτωση που θυματοποιηθεί και στον τρόπο με τον οποίο θα μπορέσει να διαχειριστεί τις συνέπειες αυτές. Παρόλα αυτά, το γεγονός αυτό δεν σημαίνει ότι τα άτομα ζυγίζουν το καθένα ξεχωριστά με ορθολογικό τρόπο, καθώς οι εκτιμήσεις συχνά γίνονται ασυνείδητα ή έμμεσα (Garofalo, 1981: 845).

Όλα όσα έχουν προαναφερθεί, φαίνεται πως, οδηγούν στον πραγματικό ή αναμενόμενο φόβο, οι οποίοι φαίνεται πως αλληλοεπηρεάζονται, καθώς, εάν ένα άτομο έχει αισθανθεί πραγματικό φόβο κατά το παρελθόν, αυτό το άτομο είναι πιο πιθανό να προβλέψει το αίσθημα του φόβου σε παρόμοιες συνθήκες στο μέλλον και εάν ένα άτομο αισθάνεται φόβο σε κάποια υποθετική κατάσταση, είναι πιο πιθανό να βιώσει πραγματικό φόβο αν βρεθεί σε μια ανάλογη κατάσταση (Garofalo, 1981: 845). Συνοψίζοντας, η θέση ενός ατόμου στον κοινωνικό χώρο, οι πληροφορίες που έχει σχετικά με το έγκλημα, κάποιοι διαμεσολαβητικοί παράγοντες, η εικόνα που έχει για το έγκλημα και η εκτίμηση του κινδύνου, είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν τη δημιουργία και την ένταση του φόβου του εγκλήματος (Garofalo, 1981).

Τέλος, οι Taylor και Hale, αναφέρουν τρία στοιχεία ως προσδιοριστικά της έννοιας του φόβου: το ότι κάποια άτομα είναι ή αισθάνονται ευάλωτα, την προηγούμενη εμπειρία θυματοποίησης και τη διαφορετική κατανομή του φόβου του εγκλήματος κατά περιοχές (Taylor and Hale, 1986: 152-153). Όσον αφορά την προηγούμενη εμπειρία θυματοποίησης, αν και θεωρείται παράγοντας που επηρεάζει το φόβο του εγκλήματος, τα ερευνητικά πορίσματα δεν χαρακτηρίζονται από ομοιομορφία. Στη βρετανική έρευνα θυματοποίησης, ο συσχετισμός του φόβου του εγκλήματος με τη θυματοποίηση είναι μάλλον αρνητικός, παρόλα αυτά, η θυματοποίηση φαίνεται να αυξάνει το φόβο του εγκλήματος σε περιβάλλοντα που χαρακτηρίζονται από «αντικοινωνικές συμπεριφορές» (Box et al., 1988: 352). Στην Ελλάδα, ο θετικός συσχετισμός του φόβου του εγκλήματος με τη θυματοποίηση προκύπτει σταθερά από τις ελληνικές έρευνες (Ζαραφωνίτου, 2006: 6), κάτι που πιθανόν εξηγείται είτε από το γεγονός ότι η θυματοποίηση στην Ελλάδα δεν είναι ούτε συχνή ούτε επαναλαμβανόμενη ώστε να ουδετεροποιηθεί (Ζαραφωνίτου, 2002: 205), είτε από το γεγονός ότι μέσα από το φόβο του εγκλήματος εκφράζονται οι ανασφάλειες και το ανικανοποίητο από τις παρεχόμενες κρατικές υπηρεσίες (Ζαραφωνίτου, 2009: 5).

1.1.3.γ. Η έννοια του «ευάλωτου» και η συσχέτισή της με το φόβο του εγκλήματος

Με βάση όσα έχουν αναφερθεί, γίνεται σαφές ότι, η έννοια του «ευάλωτου» αποτελεί έναν κομβικό παράγοντα που επηρεάζει το φόβο του εγκλήματος. Για το λόγο αυτόν, κρίνεται αναγκαίο να προβούμε σε μια σύντομη αποσαφήνιση του όρου.

Σε προγενέστερες ερευνητικές προσπάθειες, η προσλαμβανόμενη έννοια του ευάλωτου είχε οριστεί ποικιλοτρόπως, παραδείγματος χάρη ως «προσλαμβανόμενος κίνδυνος»¹ (Slovic et al., 1976) και ως «ευπάθεια»² (Becker, M., 1974). Σύμφωνα με τη Linda S. Perloff (1983), οι περισσότεροι προγενέστεροι ορισμοί της προσλαμβανόμενης έννοιας του ευάλωτου, έχουν τονίσει, είτε ένα γνωστικό, είτε ένα συναισθηματικό συστατικό της. Από τη μια πλευρά, ορίζεται ως εκτίμηση της πιθανότητας θυματοποίησης και από την άλλη πλευρά, ως συναισθηματική απάντηση (φόβος, ανησυχία) στην πιθανότητα θυματοποίησης. Η ίδια θεωρεί πως η προσλαμβανόμενη έννοια του ευάλωτου εμπεριέχει τόσο ένα γνωστικό, όσο και ένα συναισθηματικό συστατικό και την ορίζει ως «μια πεποίθηση ότι κάποιος είναι ευάλωτος, μελλοντικά, σε αρνητικά αποτελέσματα και δεν είναι ικανός να προστατευθεί, γεγονός που του δημιουργεί ένα αίσθημα φόβου και άγχους» (Perloff, 1983: 43).

Στο σημείο αυτό, κρίνεται απαραίτητο να γίνει ειδική μνεία στις εννιά διαστάσεις του ευάλωτου, όπως τις έχει διατυπώσει ο Killias (Killias, 1990: 98-100; Ζαραφωνίτου, 2002; Ζαραφωνίτου, 2006). Ο φόβος του εγκλήματος, κατά τον Killias, εκδηλώνεται:

- Όταν ο κίνδυνος εμφάνισης ενός δυσάρεστου περιστατικού δεν είναι αμελητέος
- Όταν οι δυνατότητες άμυνας ή προστασίας φαίνονται ανεπαρκείς και
- Όταν οι συνέπειες που θα ακολουθήσουν είναι πολύ δυσάρεστες και δεν είναι εφικτή η αποτροπή τους.

Καθένα από τα παραπάνω έχει μια διάσταση σωματική, κοινωνική και περιστασιακή. Όλες οι διαστάσεις αυτές αποτελούν τις εννιά διαστάσεις του ευάλωτου. Αναφορικά με τη σωματική διάσταση, οι γυναίκες, σε οποιαδήποτε ηλικία, φοβούνται περισσότερο από τους άνδρες «όταν περπατούν μόνες στη γειτονιά τους το βράδυ» σχεδόν σε όλες τις έρευνες, ενώ το έγκλημα που τις φοβίζει περισσότερο είναι αυτό του βιασμού³ (Riger et al., 1978). Οι γυναίκες εκτίθενται περισσότερο σε αυτά τα αδικήματα από ότι οι άνδρες, οι οποίοι εκτίθενται σε ανάλογο κίνδυνο υπό πολύ συγκεκριμένες συνθήκες, όπως στη φυλακή (Killias, 1990: 99). Δεδομένου ότι τα σωματικά ευάλωτα άτομα

¹ Στο κείμενο αναφέρεται ως «perceived risk».

² Στο κείμενο αναφέρεται ως «susceptibility».

³ Πρόκειται για το λεγόμενο «shadow effect» του βιασμού, σύμφωνα με το οποίο πίσω από κάθε απειλή, μια γυναίκα θεωρεί ότι ελλοχεύει και ο κίνδυνος να υποστεί σεξουαλική επίθεση. Βλ. Χ. Ζαραφωνίτου «Εγκληματολογικές προσεγγίσεις του φόβου του εγκλήματος και της ανασφάλειας» Ποινική Δικαιοσύνη 8-9, 2006.

(γυναίκες, άτομα μεγάλης ηλικίας κ.ά) έχουν μεγαλύτερη αδυναμία να προστατευτούν και λαμβάνοντας υπόψη τις συνέπειες της θυματοποίησης, είναι εύλογο να αισθάνονται εντονότερο το φόβο και την ανασφάλεια.

Εκτός από τα σωματικά χαρακτηριστικά, όπως το φύλο, την ηλικία, και τη φυσική κατάσταση, οι κοινωνικές μεταβλητές μπορεί να αυξήσουν την έκθεση στο έγκλημα. Για παράδειγμα, ορισμένες θέσεις εργασίας αυξάνουν σημαντικά τον κίνδυνο θυματοποίησης, ιδίως μέσω ορισμένων δραστηριοτήτων που περιλαμβάνουν, όπως το χρόνο που αφιερώνει κανείς σε εξωτερικούς χώρους. Οδηγοί ταξί, υπάλληλοι καταστημάτων και εστιατορίων που κλείνουν αργά, ιερόδουλες κ.λπ., μπορεί να αντιμετωπίσουν σημαντικά υψηλότερο κίνδυνο θυματοποίησης. Σε κάποιο βαθμό, αυτό μπορεί να ισχύει για υπαλλήλους τραπεζών και άλλων πρακτορείων, όπου κρατούνται μεγάλα ποσά χρημάτων (Killias, 1990: 100). Ακολουθώντας, εάν η οικονομική κατάσταση των ατόμων δεν είναι καλή, οι συνέπειες γίνονται σοβαρότερες, ενώ η αδυναμία άμυνας είναι μεγαλύτερη εάν τα θύματα είναι απομονωμένα και οι δράστες περισσότεροι του ενός (Ζαραφωνίτου, 2002: 39).

Τέλος, σύμφωνα με την περιστασιακή διάσταση, υπάρχουν σημαντικές ενδείξεις ότι το άτομο αξιολογεί τον κίνδυνο λαμβάνοντας υπόψη το καθημερινό του περιβάλλον. Επομένως, κάτοικοι περιοχών με υψηλά επίπεδα εγκληματικότητας και ορατά σημάδια «αταξίας» και αντικοινωνικοτήτων εκτίθενται σε μεγαλύτερο κίνδυνο. Εάν τα άτομα ζουν σε απομονωμένες περιοχές, οι συνέπειες γίνονται μεγαλύτερες, καθώς δεν μπορούν να λάβουν έγκαιρα βοήθεια, ενώ τέλος, αυξάνεται και η αδυναμία αντιμετώπισης της επίθεσης (Ζαραφωνίτου, 2002).

Σύμφωνα με το Simon Green (2011), «η έννοια του ευάλωτου, συνήθως χρησιμοποιείται για να εκφράσει το βαθμό κινδύνου που αντιμετωπίζει μια συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων, ή συγκεκριμένα άτομα». Όσο πιο ευάλωτο είναι ένα άτομο, τόσο περισσότερο κινδυνεύει να θυματοποιηθεί. Επίσης η έννοια συχνά αναφέρεται και στη ζημιά, εννοώντας τη σοβαρότητα των συνεπειών που μπορεί να προκαλέσει σε κάποιον η θυματοποίηση. Σύμφωνα με αυτό, όσο μεγαλύτερες είναι οι συνέπειες της θυματοποίησης στο άτομο και η ζημιά που προκαλείται, τόσο πιο ευάλωτο είναι το άτομο (Green, 2011: 92). Υπό αυτήν την έννοια, τα άτομα που κινδυνεύουν λιγότερο να θυματοποιηθούν και είναι πιο ικανά να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες της πιθανής θυματοποίησης, είναι τα λιγότερο ευάλωτα άτομα, ενώ τα άτομα

που κινδυνεύουν περισσότερο να θυματοποιηθούν και είναι λιγότερο ικανά να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες της θυματοποίησης είναι τα πιο ευάλωτα άτομα (Green, 2011: 92).

Τέλος, αναφορικά με τη μέτρηση της έννοιας του «ευάλωτου», ο Killias (1990) υποστηρίζει ότι, η μέτρηση αυτή πρέπει να περιλαμβάνει δείκτες και των τριών διαστάσεων του «ευάλωτου», δηλαδή την έκθεση σε κίνδυνο, τη σοβαρότητα των συνεπειών και την απώλεια ελέγχου. Πιο συγκεκριμένα, η έκθεση σε κίνδυνο θα μπορούσε να μετρηθεί με ερωτήσεις που ζητούν από τον ερωτώμενο να αξιολογήσει την πιθανότητα να γίνει ο ίδιος θύμα στο μέλλον, αφού ληφθούν υπόψη ορισμένοι αντικειμενικοί δείκτες του κινδύνου που αντιμετωπίζουν πολλές δημογραφικές υποομάδες (Killias, 1990: 105). Ακολούθως, η σοβαρότητα των συνεπειών θα μπορούσε να μετρηθεί με ερωτήσεις που ζητούν από τον ερωτώμενο να αξιολογήσει διάφορους τύπους αδικημάτων ανάλογα με τη σοβαρότητά τους, ή να αναφέρει συγκεκριμένα τις αναμενόμενες συνέπειες και επιπτώσεις τους (Killias, 1990: 106). Εν συνεχεία, η απώλεια ελέγχου μπορεί να μετρηθεί από την αυτό-αξιολόγηση της φυσικής κατάστασης του ερωτώμενου, ή από την αξιολόγησή του από τον ερευνητή, ενώ η κοινωνική απομόνωση πρέπει να μετρηθεί με ερωτήσεις σχετικές με το εάν ο ερωτώμενος θα μπορούσε, σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης, να απευθυνθεί σε κάποιο υποστηρικτικό δίκτυο (Killias, 1990: 106). Τέλος, φόβος του εγκλήματος πρέπει να μετρηθεί με όρους που να λαμβάνουν υπόψη ορισμένες σημαντικές μεταβλητές, όπως το φόβο στο δρόμο κατά τη διάρκεια της ημέρας, ή της νύχτας, την ακριβή γεωγραφική θέση του φόβου, το φόβο κατά τη χρήση των μέσων μαζικής μεταφοράς, το φόβο στο σπίτι σε αντίθεση με το φόβο στο δρόμο κ.λπ. (Killias, 1990:106).

1.1.3.δ. Οι ατομικές αντιδράσεις στο φόβο του εγκλήματος και οι συνέπειές του σε κοινωνικό επίπεδο

Δεδομένων όσων έχουν προαναφερθεί, είναι εύλογο να αντιληφθεί κανείς πως ο φόβος του εγκλήματος έχει μεγάλο αντίκτυπο στις ζωές των ατόμων. Όπως είναι αναμενόμενο, εξαιτίας του φόβου του εγκλήματος που αισθάνονται, τα άτομα προβαίνουν σε διάφορες ενέργειες, προκειμένου να μειώσουν ή να ελαχιστοποιήσουν τον κίνδυνο θυματοποίησης. Πιο συγκεκριμένα, οι DuBow, McCabe και Kaplan(1979),

ορίζουν τις ακόλουθες πέντε κατηγορίες ατομικών αντιδράσεων στο φόβο του εγκλήματος:

(1) η αποφυγή (avoidance), δηλαδή «ενέργειες που ελήφθησαν για τη μείωση της έκθεσης στον κίνδυνο θυματοποίησης, με σκοπό την απομάκρυνση από καταστάσεις στις οποίες ο κίνδυνος θυματοποίησης θεωρείται υψηλός».

(2) η προστατευτική συμπεριφορά (protective behavior), δηλαδή «η συμπεριφορά που επιδιώκει να αυξήσει την αντίσταση στη θυματοποίηση, στοχεύοντας στη μείωση της έννοιας του ευάλωτου και αφορά, είτε την προστασία του σπιτιού, είτε την προσωπική προστασία του ατόμου».

(3) Ασφαλιστική συμπεριφορά (insurance behavior), είναι η συμπεριφορά που «επιδιώκει να ελαχιστοποιήσει το κόστος θυματοποίησης».

(4) Επικοινωνιακή συμπεριφορά (communicative behavior), είναι «η ανταλλαγή πληροφοριών και συναισθημάτων που σχετίζονται με το έγκλημα, με άλλους».

(5) Συμμετοχή συμπεριφορά (participatory behavior), δηλαδή οι «δράσεις σε συνεννόηση με άλλους, οι οποίες παρακινούνται από το φόβο του εγκλήματος» (DuBow et al., 1979: 16-17).

Από τη δεκαετία του 1960, ο «φόβος του εγκλήματος» υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους τομείς ανάπτυξης, τόσο σχετικά με την ακαδημαϊκή έρευνα, όσο και με τις πολιτικές που ακολουθήθηκαν. Η τόση μεγάλη προσοχή που δόθηκε στο φόβο του εγκλήματος, σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με τη συνειδητοποίηση ότι ο φόβος του εγκλήματος έχει πολυάριθμες επιπτώσεις. Σύμφωνα με τους Box et al., «λόγω της εγγενώς ενοχλητικής φύσης του και των αρνητικών συνεπειών του στην ποιότητα της κοινοτικής ζωής, ο φόβος του εγκλήματος έχει αναχθεί σε ένα σημαντικό κοινωνικό πρόβλημα» (Box et al., 1988: 40). Ακόμη, όπως αναφέρει ο Hale (1996), ο φόβος του εγκλήματος μπορεί να έχει αρνητικές συναισθηματικές επιπτώσεις στους ανθρώπους, προκαλώντας το αίσθημα του ευάλωτου, απομόνωση και έλλειψη προσωπικής ευεξίας (Hale, 1996: 80).

Οι συνέπειες του φόβου του εγκλήματος, μπορεί να επηρεάζουν τόσο το άτομο και την προσωπική του ζωή, όσο και την κοινωνία στο σύνολό της. Οι πιθανές συνέπειες του φόβου είναι πολλές (Box et al., 1988). Αρχικά ο φόβος διασπά την αίσθηση της κοινότητας και της γειτονιάς, μεταμορφώνοντας κάποιους δημόσιους χώρους σε

απαγορευμένες περιοχές, ενώ οδηγεί τους πιο προνομιούχους πολίτες να προστατεύσουν τον εαυτό τους και την περιουσία τους, ή να φύγουν από τη γειτονιά, όπως επιβεβαιώθηκε και από τους Sampson και Wooldredge, το 1986. Ακόμη, ενισχύει την αυστηροποίηση των ποινών, ενώ μειώνει την ελκυστικότητα των φιλελεύθερων ποινικών πολιτικών και δημιουργεί ένα αίσθημα δυσαρέσκειας, υπονομεύοντας τη νομιμότητα του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης όταν αυτό φαίνεται να ορίζει πιο ελαστικές ποινές (Box et al., 1988: 340-341). Τέλος, οι άνθρωποι που αισθάνονται υψηλά επίπεδα φόβου του εγκλήματος, αλλάζουν τις συνήθειές τους και οδηγούνται σε αυτοπεριορισμούς (βλ. και Garofalo, 1981).

1.2. Η ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΜΕ ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ: ΟΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Η διασύνδεση της οικονομικής κρίσης με το εγκληματικό φαινόμενο δεν αποτελεί μια νέα ανακάλυψη, καθώς πολλοί θεωρητικοί, παλαιότεροι αλλά και σύγχρονοι, έχουν τονίσει την επίδραση των οικονομικών παραγόντων στο έγκλημα. Για το λόγο αυτόν, κρίνεται σκόπιμο να γίνει μια σύντομη αναφορά στις πιο σημαντικές εγκληματολογικές θεωρίες που έχουν εστιάσει στην επίδραση των οικονομικών παραγόντων στην εγκληματικότητα και στη μεταξύ τους σχέση.

1.2.1. ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΗΣ ΕΝΤΑΣΗΣ

Σύμφωνα με τη θεωρία της έντασης του Merton (“strain theory”), υπάρχει διάσταση μεταξύ των στόχων που θέτει μια κοινωνία και των διαθέσιμων νόμιμων μέσων για την επίτευξη των στόχων αυτών (Merton, 1948, 1949, 1968). Οι στόχοι αφορούν την οικονομική επιτυχία, εφόσον το «Αμερικάνικο όνειρο» θέτει ως σύμβολα επιτυχίας για όλους, την απόκτηση υλικών αγαθών, κύρους και δύναμης (Merton 1948, 1949, 1968). Ωστόσο, η κοινωνική δομή αποκλείει ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού από τα κοινωνικά αποδεκτά μέσα για την εκπλήρωση αυτών των στόχων. Επομένως, τα άτομα τα οποία στερούνται νόμιμων μέσων, αισθάνονται μια ματαιώση, μια ψυχική ένταση που μπορεί να τους ωθήσει στο να εντοπίσουν άλλα, μη νόμιμα μέσα για να επιτύχουν τους στόχους αυτούς και να οδηγηθούν στο έγκλημα.

Ο Merton διακρίνει πέντε τύπους προσαρμογής: τη συμμόρφωση, την καινοτομία, την τυπολατρεία, την απόσυρση και την εξέγερση. Επομένως, σύμφωνα με τη θεωρία, τα άτομα που στερούνται οικονομικών πόρων είναι πιθανό να καταφύγουν σε παράνομα μέσα για την επίτευξη των στόχων τους. Ακολούθως, σε περιόδους οικονομικής ύφεσης, η συνεπακόλουθη ανεργία και η μείωση των εισοδημάτων περιορίζουν την πρόσβαση σε νόμιμα μέσα για την επίτευξη των επιθυμητών στόχων, που δεν είναι άλλοι από την απόκτηση υλικών αγαθών (Hughes and Carter, 1981: 19). Σύμφωνα με τον Brenner, σε περιόδους οικονομικής ύφεσης, πολλά άτομα έχουν λιγότερες ευκαιρίες να εκπληρώσουν τους επιθυμητούς τους στόχους και επομένως μπορούν δυνητικά να «καινοτομήσουν», βρίσκοντας άλλους, μη νόμιμους τρόπους να επιτύχουν στους στόχους αυτούς (Brenner, 1976: 28). Σε αυτό συμφωνεί και ο Hale (2013: 291), ο οποίος αναφέρει ότι, σε περιόδους υψηλής ανεργίας και ανισότητας, πολλοί άνθρωποι δεν θα είναι σε θέση να εκπληρώσουν τους κοινωνικά αποδεκτούς στόχους και πιθανώς, θα προσπαθήσουν να τους επιτύχουν μέσω άλλων, παράνομων δραστηριοτήτων.

Από την άλλη πλευρά, ο Agnew επέκτεινε τη θεωρία του Merton και δημιούργησε τη γενική θεωρία της έντασης, σύμφωνα με την οποία, η ένταση που αισθάνεται ένα άτομο δεν εξαρτάται μόνο από την αποτυχία εκπλήρωσης των οικονομικών στόχων, αλλά και από την πραγματική ή προβλεπόμενη αποτυχία εκπλήρωσης θετικά εκτιμώμενων στόχων, την πραγματική ή προβλεπόμενη απομάκρυνση θετικών ερεθισμάτων και την πραγματική ή προβλεπόμενη παρουσία αρνητικών ερεθισμάτων⁴ (Agnew, 1992: 74). Η θεωρία της έντασης του Merton, όπως και η γενική θεωρία της έντασης του Agnew, υποστηρίζει ότι υπάρχει άμεση σχέση μεταξύ οικονομικής δυσχέρειας και εγκληματικότητας (Agnew, 2001: 325). Εν ολίγοις, η οικονομική δυσχέρεια ενός ατόμου μπορεί σαφώς, να θεωρηθεί πηγή έντασης. Εξαιτίας της έντασης αυτής, το άτομο βιώνει συναισθήματα θυμού και απογοήτευσης και δύναται να οδηγηθεί σε εγκληματικές συμπεριφορές για να καταπολεμήσει τα συναισθήματα αυτά. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το έγκλημα μπορεί να αποτελέσει ένα τρόπο για να τη μείωση της έντασης και των αρνητικών συναισθημάτων που βιώνει ένα άτομο.

⁴ Στο πρωτότυπο κείμενο αναφέρονται ως εξής: (1) "the actual or anticipated failure to achieve positively valued goals", (2) "the actual or anticipated removal of positively valued stimuli", και (3) "the actual or anticipated presentation of negative stimuli".

1.2.2. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΣΧΕΤΙΚΗΣ ΑΠΟΣΤΕΡΗΣΗΣ

Μια ακόμη θεωρία, που θεωρείται σκόπιμο να αναφερθεί, είναι αυτή της «σχετικής αποστέρησης» (“relative deprivation theory”), η οποία υποστηρίζει ότι δεν είναι απαραίτητα η απόλυτη στέρηση και η φτώχεια που προκαλούν το έγκλημα, αλλά η δυσaréσκεια που απορρέει από την αίσθηση της μειονεξίας και της αδικίας. Η σχετική αποστέρηση συμβαίνει όταν τα άτομα αντιλαμβάνονται τους εαυτούς τους ως αδικημένους και θεωρούν ότι βρίσκονται σε μειονεκτική θέση σε σχέση με άλλους ανθρώπους που θεωρούν ότι έχουν παρόμοια χαρακτηριστικά με αυτούς και ότι, άρα, αξίζουν παρόμοιες ανταμοιβές (Young, 2013: 375).

Η σχετική αποστέρηση έχει συσχετιστεί από πολλούς με το εγκληματικό φαινόμενο, ενώ δεν είναι λίγες οι μελέτες που έχουν επιβεβαιώσει τη σχέση αυτή (Kawachi et al., 1999; Chester, 1976). Επομένως, πιθανώς σε περιόδους οικονομικής κρίσης, δεδομένης της συνεπακόλουθης ανεργίας και της μείωσης των μισθών, οι άνθρωποι να είναι πιο πιθανό να βιώσουν το αίσθημα της «σχετικής αποστέρησης» και συνεπώς, να οδηγηθούν ευκολότερα στο έγκλημα. Αυτό έχει άλλωστε λεχθεί και από τον Hale (2013: 291-292), σύμφωνα με τον οποίο, το αίσθημα της σχετικής αποστέρησης είναι πιθανό να είναι πιο έντονο σε όσους είναι λιγότερο οικονομικά «ασφαλείς», ειδικά σε περιόδους οικονομικής ύφεσης, όταν η ανεργία αυξάνεται και οι μισθοί μειώνονται.

1.2.3. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΠΟΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

Η θεωρία της κοινωνικής αποδιοργάνωσης (“social disorganization theory”) αναφέρει ότι η εγκληματικότητα οφείλεται περισσότερο στην κοινωνική αποδιοργάνωση που παρατηρείται σε παθολογικά περιβάλλοντα, παρά στα ίδια τα ατομικά χαρακτηριστικά. Η θεωρία επικεντρώνεται στις αστικές συνθήκες, οι οποίες επηρεάζουν τα ποσοστά της εγκληματικότητας. Αποδιοργανωμένη είναι η περιοχή στην οποία οι θεσμοί κοινωνικού ελέγχου, όπως είναι η οικογένεια, τα εμπορικά καταστήματα, και τα σχολεία, δεν μπορούν να εκτελέσουν τα αναμενόμενα καθήκοντά τους (Siegel, 2010: 142).

Οι δείκτες της κοινωνικής αποδιοργάνωσης περιλαμβάνουν την υψηλή ανεργία, τα ποσοστά πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου, την παρακμή των γειτονιών, τα χαμηλά

επίπεδα εισοδήματος, και το μεγάλο αριθμό των μονογονεϊκών οικογενειών (Siegel, 2010: 142). Σύμφωνα με τη θεωρία, οι κάτοικοι στις περιοχές αυτές βιώνουν συγκρούσεις και ως εκ τούτου, η αντικοινωνική συμπεριφορά ανθεί (Siegel, 2010: 142). Επομένως, η κοινωνική αποδιοργάνωση είναι πολύ πιθανό να ενταθεί σε περιόδους οικονομικής κρίσης, κατά τις οποίες η ανεργία και τα χαμηλά επίπεδα εισοδήματος δεσπόζουν, οδηγώντας σε περαιτέρω αύξηση των αντικοινωνικών συμπεριφορών και του εγκλήματος.

Ειδική μνεία οφείλει να γίνει στη θεωρητική προσέγγιση της Οικολογικής Σχολής του Σικάγο, η οποία αποτελεί βασική θεωρία περί κοινωνικής αποδιοργάνωσης. Σύμφωνα με τους R. E Park, E. Burgess και R. Mackenzie, υπάρχουν για τους ανθρώπους «φυσικές περιοχές» αντίστοιχες με εκείνες των ζώων ή των φυτών (Park et al., 1925; Ζαραφονίτου, 2004).

Οι συγγραφείς παρουσίασαν ένα μοντέλο πέντε ομόκεντρων ζωνών, για την πόλη του Σικάγο και έπειτα για άλλες αμερικανικές πόλεις. Η πρώτη ζώνη περιλαμβάνει τον κεντρικό τομέα των επιχειρήσεων και εμπορικών δραστηριοτήτων, η δεύτερη ζώνη αποτελεί τη μεταβατική ζώνη, στην οποία οι κατοικίες αντικαθίστανται σταδιακά από βιομηχανίες ή επιχειρήσεις και θεωρείται η πιο υποβαθμισμένη, στην τρίτη ζώνη κατοικούν οι εργάτες της βιομηχανίας που έφυγαν από τη μεταβατική ζώνη, στην τέταρτη ζώνη υπάρχουν οι ακριβές κατοικίες, ενώ τέλος, η πέμπτη ζώνη είναι η ζώνη των προαστίων, η οποία μπορεί να στεγάσει μεγάλο αριθμό κατοίκων.

Οι Clifford Shaw και Henry McKay πραγματοποίησαν μια πολυετή έρευνα βασιζόμενοι στο μοντέλο αυτό (Shaw and McKay, 1942). Το συμπέρασμα της έρευνας ήταν ότι στις πιο υποβαθμισμένες περιοχές της πόλης, η εγκληματικότητα αναπτύσσεται με τη μορφή «κοινωνικής παράδοσης» και οι ανήλικοι κοινωνικοποιούνται βάσει αξιών που συγκρούονται με τις κρατούσες. Το υψηλότερο ποσοστό εγκληματικότητας συγκεντρωνόταν στη «μεταβατική ζώνη» που αποτελούσε την πλέον υποβαθμισμένη περιοχή του Σικάγο (Shaw and McKay, 1942 στο Ζαραφονίτου, 2004: 139-140). Το γεγονός αυτό ερμηνεύθηκε ως αποτυχία της κοινοτικής κοινωνικοποίησης σε περιοχές των μεγάλων πόλεων που διαθέτουν χαρακτηριστικά κοινωνικής αποδιοργάνωσης, όπως ζώνες εργοστασιακής ή εμπορικής φύσης, υποβαθμισμένες κατοικίες, πληθυσμιακή πυκνότητα, χαμηλό δείκτη

οικογενειακού εισοδήματος και έγγειας ιδιοκτησίας και υψηλό δείκτη αλλοδαπών και εθνικών μειονοτήτων (Ζαραφονίτου, 1996: 15).

Συνοψίζοντας, χαρακτηριστικά όπως η υποβάθμιση των κατοικιών και ο χαμηλός δείκτης οικογενειακού εισοδήματος συχνά συνδέονται με την οικονομική κρίση, καθώς σε τέτοιες περιόδους δύναται να ενταθούν. Κατ' αυτόν τον τρόπο, εάν η οικονομική κρίση εντείνει τα χαρακτηριστικά κοινωνικής αποδιοργάνωσης, ενδέχεται να έχει επιρροή και στο εγκληματικό φαινόμενο που φαίνεται να επηρεάζεται από τα χαρακτηριστικά αυτά. Όπως επισημαίνει και ο Hale (2013: 292), όταν σε μια γειτονιά η ανεργία είναι υψηλή και οι οικονομικές προοπτικές είναι κακές, είναι δύσκολο να συγκεντρωθούν οι απαραίτητοι πόροι για την καταπολέμηση της κοινωνικής αποδιοργάνωσης και τη διατήρηση του άτυπου κοινωνικού ελέγχου. Επομένως, η επιδείνωση των οικονομικών συνθηκών πιθανώς να οδηγήσει σε αύξηση της εγκληματικότητας.

1.2.4. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΣΠΑΣΜΕΝΩΝ ΠΑΡΑΘΥΡΩΝ

Η θεωρία των «σπασμένων παραθύρων» (“broken windows theory”) αποτελεί μια πολύ γνωστή θεωρία σχετικά με τη διασύνδεση των δυσμενών οικονομικών συνθηκών και της εγκληματικής δραστηριότητας. Διατυπώθηκε από τους Wilson και Kelling, το 1982 και σύμφωνα με αυτήν, τα σημάδια εμφανούς εγκατάλειψης σε κάποιες γειτονίες μιας πόλης, όπως είναι τα σπασμένα παράθυρα, τα γκράφιτι ή τα εγκαταλελειμμένα κτήρια, δημιουργούν απάθεια και φόβο μεταξύ των κατοίκων της γειτονιάς, καθώς δίνεται η εντύπωση ότι η περιοχή αυτή βρίσκεται εκτός του ενδιαφέροντος της πολιτείας, καθώς δεν επιτηρείται, με αποτέλεσμα να ευνοείται η διάπραξη εγκλημάτων (Wilson and Kelling, 1982).

Οι Wilson και Kelling (1982) αναφέρουν ότι τα σημάδια εγκατάλειψης και η εγκληματικότητα συνήθως συνδέονται, ενώ συγχρόνως τονίζουν ότι η εγκατάλειψη των κατοικιών σε μια περιοχή δημιουργεί την εικόνα ότι η περιοχή αυτή είναι παραμελημένη και δύναται να οδηγήσει τους κατοίκους της σε αποκλίνουσες συμπεριφορές. Ακολούθως, σε περιόδους οικονομικής κρίσης, τα χαρακτηριστικά κοινωνικής και περιβαλλοντικής υποβάθμισης είναι πιθανόν να εξαπλωθούν, λόγω των

δυσμενών οικονομικών συνθηκών και επομένως, τα ποσοστά εγκληματικότητας ενδέχεται να αυξηθούν.

1.2.5. ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ: Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΕΣΜΩΝ

Ακολουθώντας, η σχέση των οικονομικών παραγόντων με το εγκληματικό φαινόμενο αναδύεται και μέσω μιας ακόμη θεωρίας, αυτής των κοινωνικών δεσμών. Η θεωρία των κοινωνικών δεσμών του Hirschi, ανήκει στις θεωρίες του κοινωνικού ελέγχου (“control theories”) και εστιάζει στην ικανότητα των κοινωνικών θεσμών, όπως είναι η οικογένεια και το σχολείο, να περιορίζουν την εγκληματική συμπεριφορά και να ενισχύουν τη συμμόρφωση στους κανόνες (Hirschi, 2009). Σύμφωνα με τη θεωρία, οι κοινωνικοί δεσμοί αποτελούνται από τέσσερα στοιχεία, την αφοσίωση, τη δέσμευση, τη συμμετοχή και την αποδοχή.

Πιο συγκεκριμένα, η αφοσίωση αναφέρεται στους συναισθηματικούς δεσμούς που το άτομο αναπτύσσει με τους «σημαντικούς άλλους», δηλαδή τα «πρόσωπα αναφοράς», όπως τους γονείς, τους συμμαθητές και τους φίλους. Εν συνεχεία, η ύπαρξη «προσώπων αναφοράς», προσώπων δηλαδή που δημιουργούν το αίσθημα του σεβασμού στο άτομο, ενισχύει τη συμμόρφωση στους κοινωνικούς κανόνες και τη δημιουργία κοινωνικής συνείδησης (Hirschi, 2009: 16-19).

Από την άλλη πλευρά, η δέσμευση σε κοινά αποδεκτούς στόχους, έχει ως αποτέλεσμα τα άτομα να επενδύουν χρόνο στις σπουδές και στην εργασία τους, γεγονός που καθιστά πιο δύσκολη την εμπλοκή τους σε αποκλίνουσες συμπεριφορές, καθώς αναγνωρίζουν ότι η εμπλοκή τους στο έγκλημα θέτει σε κίνδυνο τις όσες προσπάθειες έχουν κάνει για να επιτύχουν τους στόχους τους (Hirschi, 2009: 20-21).

Εν συνεχεία, η συμμετοχή σε κοινωνικά αποδεκτές δραστηριότητες εμπεριέχει υποχρεώσεις (π.χ. στο σχολείο) που απαιτούν ενέργεια και με τη σειρά τους αποτρέπουν το άτομο από την εμπλοκή σε παράνομες δραστηριότητες, αφού δεν έχουν χρόνο και ενέργεια να ασχοληθούν με τέτοιου είδους δραστηριότητες (Hirschi, 2009: 21-23).

Τέλος, τα άτομα μέσω της κοινωνικοποίησής τους αποδέχονται κανόνες και συμμορφώνονται σε αυτούς. Η αποδοχή κοινωνικών κανόνων έχει ως αποτέλεσμα το

άτομο να σέβεται τους κανόνες αυτούς και να μην τους παραβιάζει (Hirschi, 2009: 23-26).

Επομένως, σύμφωνα με τον Hirschi, ένα άτομο εγκληματεί, όταν οι κοινωνικοί δεσμοί του είναι εξασθενημένοι, ενώ το έγκλημα μειώνεται όταν οι δεσμοί με την κοινωνία είναι ισχυροί. Η διαφορά αυτής της θεωρίας σε σχέση με τις υπόλοιπες εγκληματολογικές θεωρίες, έγκειται ακριβώς στο γεγονός ότι αντιστρέφει το ερώτημα «γιατί κάποιοι παρανομούν;» και διερωτάται «γιατί κάποιοι υπακούν στους κανόνες;».

Σε μια περίοδο οικονομικής ύφεσης, σύμφωνα με τον Hale (2013: 293) και τον Box (1987), η οικονομική κρίση και η ανεργία δύνανται να αποδυναμώσουν τους κοινωνικούς δεσμούς και, ως εκ τούτου, να οδηγήσουν σε αύξηση της εγκληματικότητας. Για παράδειγμα, η ανεργία και η ανισότητα δεν μπορούν να βελτιώσουν τους οικογενειακούς δεσμούς, αντιθέτως, δημιουργούν ένταση και θυμό απέναντι στην κοινωνία, γεγονός που μπορεί να μεταφερθεί και στην οικογένεια και να επηρεάσει αρνητικά την αφοσίωση του ατόμου στα «πρόσωπα αναφοράς» (Hale, 2013: 293). Συγχρόνως, σε τέτοιες περιόδους ανεργίας, η δέσμευση σε κοινά αποδεκτούς στόχους μπορεί να επηρεαστεί αρνητικά, καθώς κλονίζεται η εμπιστοσύνη σε φορείς, όπως το σχολείο, που προετοιμάζουν τα άτομα για την αγορά εργασίας (Box, 1987: 45). Ακόμη, η ανεργία και η μείωση του ωραρίου εργασίας μειώνουν τη συμμετοχή των ατόμων σε κοινωνικές δραστηριότητες. Κατ' αυτόν τον τρόπο, τα άτομα αποκτούν περισσότερο ελεύθερο χρόνο να ασχοληθούν με άλλες δραστηριότητες, μεταξύ των οποίων κάποιες μπορεί να είναι παράνομες (Hale, 2013: 293). Τέλος, η οικονομική κρίση σε συνδυασμό με την ανεργία, δύναται να επηρεάσει αρνητικά και την αποδοχή των κοινωνικών κανόνων, υπονομεύοντας τους δεσμούς με την οικογένεια και τους φίλους και επομένως, δυσχεραίνοντας τη μεταβίβαση των αξιών και των κανόνων από γενιά σε γενιά (Box, 1987).

1.2.6. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ

Η νεότερη εκδοχή της θεωρίας της «ορθολογικής επιλογής» (“rational choice theory”), σχετικά με το έγκλημα, ανήκει στους D. B. Cornish και R. V. Clarke και προϋποθέτει ότι οι παραβάτες επιδιώκουν να επωφεληθούν από την εγκληματική τους συμπεριφορά (Cornish and Clarke, 1986, βλ. και Ζαραφονίτου και Χρυσόχου, 2015: 19). Συνεπώς,

οι αποφάσεις που παίρνουν τα άτομα είναι συνειδητές και βασίζονται σε μια σειρά υποκειμενικούς και αντικειμενικούς παράγοντες. Σύμφωνα με τη θεωρία, η απόφαση συγκεκριμενοποιείται ανάλογα με το έγκλημα και οι παραβάτες δρουν αναλόγως με τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται, υπολογίζοντας το κόστος και τα οφέλη που θα προκύψουν από αυτήν τους ενέργεια, προκειμένου να αποφασίσουν αν θα προβούν στην πράξη (Cornish and Clarke, 1987: 934). Η θεωρία της ορθολογικής επιλογής αναφέρει τέσσερις πρωταρχικές επιλογές που πρέπει να κάνει ένας δυνητικός παραβάτης προκειμένου να διαμορφώσει την απόφασή του για τη διάπραξη ενός αδικήματος. Οι επιλογές είναι οι εξής:

- αν θα διαπράξει κάποια στιγμή έγκλημα ή όχι,
- αν θα διαλέξει ένα συγκεκριμένο στόχο ή όχι,
- πόσο συχνά θα εγκληματεί και
- αν θα αποστασιοποιηθεί από το έγκλημα και πότε.

Οι Cornish και Clarke υποστηρίζουν ότι η θεωρία αυτή δεν προσπαθεί να εξηγήσει τους λόγους για τους οποίους κάποιος ξεκινά την αρχική του ενασχόληση με το έγκλημα, αλλά ενδιαφέρεται περισσότερο για τις αποφάσεις που οδηγούν στην εγκληματική καριέρα (Cornish and Clarke, 1986). Συνεπώς, εάν οι νόμιμες ευκαιρίες για απόκτηση εισοδήματος μειωθούν (όπως παραδείγματος χάρη συμβαίνει εξαιτίας της αύξησης της ανεργίας σε περιόδους οικονομικής κρίσης), τότε είναι πιθανόν τα άτομα να οδηγηθούν σε παράνομες δραστηριότητες. Αντίστροφα, σε περιόδους οικονομικής άνθησης, όπου υπάρχουν περισσότερες θέσεις εργασίας, οι πιθανές συνέπειες των παράνομων πράξεων έρχονται σε σύγκρουση με τις νόμιμες ευκαιρίες που υπάρχουν και επομένως ίσως μειωθεί ο αριθμός των ατόμων που εγκληματούν. Σύμφωνα με τον Becker, ένα άτομο εγκληματεί όχι επειδή έχει διαφορετικό κίνητρο από τους άλλους, αλλά επειδή υπάρχουν διαφορές στη σχέση κόστους και οφέλους που θα προκύψουν από την παράνομη πράξη (Becker, G., 1974: 9). Τέλος, σύμφωνα με τον Hale (2013: 292), σε περιόδους κατά τις οποίες πολλές θέσεις εργασίας γίνονται μερικής απασχόλησης, οι συνθήκες εργασίας είναι δυσμενείς και οι μισθοί μειώνονται, το έγκλημα αναμένεται να αυξηθεί, καθώς οι εργασιακές απολαβές μειώνονται.

1.2.7. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Μια ακόμη θεωρία, η οποία σχετίζεται με τη διασύνδεση της οικονομικής κρίσης με την εγκληματικότητα, είναι η θεωρία «της καθημερινής δραστηριότητας» (“routine activity theory”) (Cohen and Felson, 1979, βλ. και Ζαραφωνίτου και Χρυσόχου, 2015:17-18). Οι συγγραφείς αναφέρουν πως, αντί να εστιάσουν στα χαρακτηριστικά των παραβατών, επιλέγουν μια άλλη προσέγγιση, επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον τους στις συνθήκες υπό τις οποίες διαπράττονται τα εγκλήματα (Cohen and Felson, 1979: 588). Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, για να πραγματοποιηθεί μια εγκληματική πράξη απαιτείται σύγκλιση στο χώρο και στο χρόνο, τριών στοιχείων, ενός πιθανού δράστη με κίνητρο, ενός βολικού στόχου και ενός περιβάλλοντος που να ευνοεί την εγκληματική δραστηριότητα, μέσω της έλλειψης ή της απουσίας κάποιου ικανού φύλακα (Cohen and Felson, 1979: 588).

Ως «καθημερινή δραστηριότητα» ορίζεται οποιαδήποτε επαναλαμβανόμενη και διαδεδομένη δραστηριότητα μέσω της οποίας εκπληρώνονται ατομικές ανάγκες του πληθυσμού και του ατόμου, όποια κι αν είναι η βιολογική ή πολιτισμική τους προέλευση (Cohen and Felson, 1979: 593). Έτσι, οι καθημερινές δραστηριότητες περιλαμβάνουν την επίσημη εργασία, την κάλυψη βασικών αναγκών όπως είναι η τροφή και η στέγη, τον ελεύθερο χρόνο, την κοινωνική αλληλεπίδραση, τη μάθηση και άλλα. Οι καθημερινές δραστηριότητες μπορούν να λάβουν χώρα στο σπίτι, σε εργασιακούς χώρους μακριά από το σπίτι και σε χώρους για άλλες δραστηριότητες μακριά από το σπίτι (Cohen and Felson, 1979: 593).

Οι Cohen και Felson αναφέρουν ότι οι αλλαγές στις καθημερινές δραστηριότητες μπορούν να επηρεάσουν τα ποσοστά της εγκληματικότητας, ενώ τονίζουν ότι η απουσία έστω και ενός από τα τρία στοιχεία είναι αρκετή για να εμποδίσει την τέλεση κάποιου εγκλήματος (Cohen and Felson, 1979: 589). Ακόμη, εάν οι πιθανοί δράστες και οι κατάλληλοι στόχοι παραμείνουν σταθεροί, οι αλλαγές στις καθημερινές δραστηριότητες θα μπορούσαν να αλλάξουν τις πιθανότητες σύγκλισης στο χώρο και το χρόνο, δημιουργώντας έτσι περισσότερες ευκαιρίες για την τέλεση εγκλημάτων (Cohen and Felson, 1979: 589).

Πιο συγκεκριμένα, οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι η αύξηση των δραστηριοτήτων μακριά από τα νοικοκυριά, αυξάνει τις ευκαιρίες διάπραξης εγκλημάτων και κατ’

αυτόν τον τρόπο αυξάνει την εγκληματικότητα (Cohen and Felson, 1979: 588). Γίνεται αντιληπτό ότι η συγκεκριμένη θεωρία χρησιμοποιείται για να δείξει την αλληλεπίδραση της οικονομικής κρίσης με την εγκληματικότητα, τονίζοντας όμως την αρνητική τους σχέση, καθώς, σε περιόδους οικονομικής κρίσης και αύξησης της ανεργίας, η εγκληματικότητα θα μειωθεί, αφού οι άνθρωποι θα περνούν περισσότερο χρόνο στο σπίτι τους, φυλάσσοντας την περιουσία τους, ενώ τα επίπεδα κατανάλωσης θα μειωθούν. (Narayan and Smyth, 2004: 2080). Με αυτόν τον τρόπο, λιγότεροι στόχοι θα είναι διαθέσιμοι, εφόσον οι περιουσίες προστατεύονται καλύτερα, ενώ καλύτερη θα είναι και η εποπτεία των παιδιών από τους γονείς τους (Fox, Albertson and Ellison, 2011: 18).

1.2.8. ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΙΝΗΤΡΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ

Οι Cantor και Land, το 1985, μελετώντας τη συσχέτιση της ανεργίας με το έγκλημα, παρατήρησαν πως παρόλο που οι περισσότερες θεωρητικές προσεγγίσεις υποστηρίζουν τη συσχέτιση της ανεργίας με την εγκληματικότητα, τα ερευνητικά δεδομένα δεν συμφωνούν με τη θέση αυτή. Οι συγγραφείς θεώρησαν πως αυτό συμβαίνει διότι οι παλαιότερες εγκληματολογικές θεωρίες τόνιζαν την επίδραση της ανεργίας στην υποκίνηση του παραβάτη, σε αντίθεση με τις νεότερες θεωρίες που εστιάζουν στην επίδραση των ευκαιριών (Cantor and Land, 1985: 318-319). Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι συγγραφείς αναφέρουν πως η ανεργία φαίνεται να έχει διπλή επίδραση στην εγκληματικότητα, την επίδραση του κινήτρου και την επίδραση της ευκαιρίας (“criminal motivation”, “criminal opportunity”) (Cantor and Land, 1985: 319).

Αναφορικά με την επίδραση του κινήτρου, οι συγγραφείς αναφέρουν πως, η αύξηση της ανεργίας θα έχει ως αποτέλεσμα την πιθανή αύξηση της εγκληματικότητας. Αυτό θα συμβεί διότι, σε περίοδο οικονομικής ύφεσης και ανεργίας, καθίσταται δυσκολότερη η πρόσβαση των ατόμων σε νόμιμα μέσα για την εκπλήρωση των στόχων τους, γεγονός που ενδεχομένως να τα ωθήσει να καταφύγουν σε άλλα, παράνομα μέσα (Cantor and Land, 1985: 319). Επομένως, σε περιόδους οικονομικής κρίσης αυξάνονται τα εγκληματικά κίνητρα, ενώ σε περιόδους οικονομικής ευημερίας τα κίνητρα μειώνονται. Παρόλα αυτά, σε περίοδο οικονομικής ύφεσης και ανεργίας, δεν

αυξάνονται τα εγκληματικά κίνητρα μόνο των ανέργων, αλλά και όσων επηρεάζονται δυσμενώς από την οικονομική ύφεση, χωρίς απαραίτητα να είναι άνεργοι (Cantor and Land, 1985: 319).

Από την άλλη πλευρά, σχετικά με την επίδραση της ευκαιρίας, οι συγγραφείς τονίζουν πως, σε περιόδους οικονομικής κρίσης, η ανεργία και η μείωση των ωρών εργασίας αναγκάζει τους ανθρώπους να μένουν περισσότερες ώρες στο σπίτι και να καταναλώνουν λιγότερο. Κατ' αυτόν τον τρόπο, λιγότεροι στόχοι θα είναι διαθέσιμοι, εφόσον οι περιουσίες προστατεύονται καλύτερα και η κατανάλωση αγαθών μειώνεται (Cantor and Land, 1985: 320). Επομένως, σε περιόδους οικονομικής κρίσης, η ανεργία μπορεί να μειώσει την εγκληματικότητα, μειώνοντας τις ευκαιρίες για τέλεση εγκλημάτων. Αντίθετα, σε περιόδους οικονομικής άνθησης και μείωσης της ανεργίας, η κατανάλωση θα αυξηθεί, οι άνθρωποι θα περνούν λιγότερο χρόνο στο σπίτι, αφήνοντας τις περιουσίες τους αχύλακες και επομένως θα αυξηθούν οι ευκαιρίες για την τέλεση εγκλημάτων και συνεπώς θα παρατηρηθεί αύξηση και της εγκληματικότητας.

Συνοψίζοντας, οι συγγραφείς θεωρούν πως οι δύο αυτές επιδράσεις δεν συμβαίνουν ταυτόχρονα. Αντίθετα, σε περίοδο οικονομικής κρίσης, αρχικά, παρατηρείται μείωση της εγκληματικότητας μέσω της μείωσης των ευκαιριών για την τέλεση εγκλημάτων. Αργότερα, όταν πάψουν να υπάρχουν υποστηρικτικά δίκτυα για τα άτομα που έχουν επηρεαστεί δυσμενώς από την οικονομική κρίση, θα αυξηθούν τα εγκληματικά κίνητρα και τα άτομα θα αναζητήσουν παράνομα μέσα για την εκπλήρωση των στόχων τους (Cantor and Land, 1985: 320). Συνεπώς, όταν η ανεργία αυξάνεται, αρχικά παρατηρείται μείωση της εγκληματικότητας, αλλά σε βάθος χρόνου η εγκληματικότητα θα αυξηθεί.

1.3. Η ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΜΕ ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΣΕ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Πέρα από τις θεωρητικές προσεγγίσεις που αναφέρθηκαν, η πιθανή συσχέτιση των οικονομικών παραγόντων με το εγκληματικό φαινόμενο, έχει κεντρίσει σε μεγάλο βαθμό και το ενδιαφέρον των ερευνητών. Πολυάριθμες έρευνες σε διεθνές επίπεδο, τόσο παλαιότερες, όσο και σύγχρονες, έχουν εστιάσει στη μελέτη της σχέσης αυτής,

λαμβάνοντας υπόψη τη συσχέτιση κάποιου οικονομικού δείκτη με τα ποσοστά θυματοποίησης, με την εγκληματικότητα συνολικά, ή με κάποιες συγκεκριμένες κατηγορίες αδικημάτων, όπως π.χ. τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας. Ακόμη, το ενδιαφέρον μας θα εστιάσει και στις έρευνες που εξετάζουν την πιθανή σχέση των οικονομικών δεικτών με το φόβο του εγκλήματος. Για τον λόγο αυτόν, πριν εξετάσουμε τα αποτελέσματα διαφόρων διεθνών ερευνών αναφορικά με τις υποθέσεις εργασίας μας, κρίνεται αναγκαίο να προβούμε σε μια σύντομη αναφορά των οικονομικών δεικτών που συχνά χρησιμοποιούνται για να εξετάσουν την οικονομική κατάσταση, καθώς και των εγκλημάτων που συχνά εξετάζονται αναφορικά με τη συσχέτισή τους με τους οικονομικούς παράγοντες.

1.3.1. Η ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Η οικονομική κατάσταση μιας χώρας, συνήθως εκτιμάται με βάση την επίτευξη κάποιων οικονομικών στόχων, είτε αυτοί είναι μακροπρόθεσμοι (όπως η οικονομική ανάπτυξη), είτε βραχυπρόθεσμοι (όπως η σταθεροποίηση της οικονομίας μετά από κάποιο απρόβλεπτο γεγονός). Οι οικονομολόγοι, προκειμένου να μπορούν να εκτιμήσουν την αποδοτικότητα της οικονομίας μιας χώρας, αναφορικά με την επίτευξη των στόχων αυτών, χρησιμοποιούν μια σειρά οικονομικών δεικτών. Η μελέτη των οικονομικών δεικτών είναι πολύτιμη, καθώς έτσι, οι οικονομολόγοι μπορούν να διακρίνουν εάν η οικονομία μιας χώρας έχει βελτιωθεί ή αντίστοιχα, έχει επιδεινωθεί⁵.

Στην παρούσα εργασία, σκοπός μας είναι να μελετήσουμε την πιθανή συσχέτιση της οικονομικής κρίσης με την αύξηση της θυματοποίησης και του φόβου και του εγκλήματος. Για το σκοπό αυτόν, θα μελετήσουμε μια σειρά διεθνών ερευνών, που εξετάζουν την πιθανή αυτή συσχέτιση. Παρόλα αυτά, η πλειονότητα των ερευνών, δεν αναφέρεται συγκεκριμένα στην έννοια της οικονομικής κρίσης, αλλά εξετάζει τη συσχέτιση του φόβου του εγκλήματος και της θυματοποίησης με ορισμένους οικονομικούς δείκτες, που υποδηλώνουν την επιδείνωση ή την ανάπτυξη της οικονομίας μιας χώρας. Τέτοιοι δείκτες είναι η ανεργία, η φτώχεια, το εισόδημα, η

⁵ Βλ. αναλυτικά στο: https://www.economicsonline.co.uk/Managing_the_economy/Measuring_performance.html

εισοδηματική ανισότητα, τα επίπεδα των επενδύσεων, το χρέος προς άλλες χώρες, ο πληθωρισμός και άλλα⁶. Ακριβώς επειδή, η αποδοτικότητα της οικονομίας μιας χώρας μετριέται μέσω των οικονομικών δεικτών, αξιοποιούνται έρευνες που αναφέρονται στην επίδραση που έχουν οι δείκτες αυτοί, στη θυματοποίηση και στο φόβο του εγκλήματος.

Αναφορικά με το φόβο του εγκλήματος και τη σχέση του με την οικονομική κρίση, θα αναφερθούμε σε έρευνες που εξετάζουν την επίδραση ορισμένων οικονομικών δεικτών, όπως είναι η φτώχεια, η εισοδηματική ανισότητα και οι οικονομικές ανησυχίες, στο φόβο του εγκλήματος. Ο Taylor έχει αναφέρει ότι ο φόβος του εγκλήματος θα μπορούσε να υποκρύπτει την ανασφάλεια για μια ευρεία ποικιλία πολιτιστικών και κοινωνικών αλλαγών, όπως είναι οι αλλαγές στο χαρακτήρα της γειτονιάς, ο φόβος της ανεργίας σε μια ανταγωνιστική παγκόσμια αγορά και η εξέλιξη των φυλετικών εντάσεων και των ευκαιριών σε μια κοινωνία με μικρή ανάπτυξη θέσεων εργασίας και φθίνουσα οικονομία (Taylor, 1995: 1567-1568). Η πιθανή αύξηση του φόβου του εγκλήματος σε περιόδους οικονομικής δυσχέρειας, ενδεχομένως να υποκρύπτει άλλες, γενικότερες ανησυχίες, κυρίως οικονομικής φύσης.

Όπως αναφέρθηκε, στη συγκεκριμένη εργασία, στόχος είναι η εξέταση της πιθανής συσχέτισης της οικονομικής κρίσης και της επιδείνωσης της οικονομίας, με την αύξηση της θυματοποίησης και του φόβου του εγκλήματος. Πιο συγκεκριμένα, η διασύνδεση της οικονομικής κρίσης με τα ποσοστά θυματοποίησης, θα μελετηθεί μέσα από έρευνες που εξετάζουν τη σχέση της θυματοποίησης με την ανεργία, τη φτώχεια και το χαμηλό εισόδημα, την εισοδηματική ανισότητα και τις οικονομικές δυσκολίες, ενώ αναφορικά με το φόβο του εγκλήματος και τη σχέση του με την οικονομική κρίση, το ενδιαφέρον μας θα εστιάσει σε έρευνες που εξετάζουν την επίδραση των οικονομικών ανασφαλειών, της φτώχειας και της εισοδηματικής ανισότητας στην αύξηση του φόβου του εγκλήματος.

⁶ Οι οικονομικοί δείκτες αναφέρονται πιο αναλυτικά στο: https://www.economicsonline.co.uk/Managing_the_economy/Measuring_performance.html, ενώ κάποιοι επιλεγμένοι οικονομικοί δείκτες για τη μελέτη της Ελληνικής Οικονομίας, αναφέρονται και στο: <https://www.statistics.gr/the-greek-economy>

1.3.2. ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΕΞΕΤΑΖΟΝΤΑΙ ΣΤΙΣ ΥΠΟ ΜΕΛΕΤΗ ΕΡΕΥΝΕΣ

Αναφορικά με τη μελέτη της πιθανής συσχέτισης της οικονομικής κρίσης και των οικονομικών παραγόντων με τα ποσοστά θυματοποίησης, παρατηρείται ότι, οι περισσότερες έρευνες που εξετάζουν τη σχέση αυτή, εστιάζουν το ενδιαφέρον τους σε συγκεκριμένες κατηγορίες αδικημάτων. Εν ολίγοις, οι περισσότερες έρευνες μελετούν τη συσχέτιση της οικονομικής κρίσης με τη θυματοποίηση, αναφορικά με τα αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας (Di Tella et al., 2002; Hemet, 2020), ενώ υπάρχουν έρευνες που εξετάζουν τη σχέση των οικονομικών παραγόντων με τη θυματοποίηση, σχετικά με τα αδικήματα κατά των προσώπων (Tertilt and Berg, 2015; Spencer, Mendez and Stith, 2019; Peterson, 2011). Ακόμη, αρκετές έρευνες εξετάζουν την πιθανή επίδραση της οικονομικής κρίσης στη θυματοποίηση, αναφορικά τόσο με τα αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας, όσο και με τα αδικήματα κατά των προσώπων (Levitt, 1999; Nilsson and Estrada, 2003; Justus, Kahn and Kawamura, 2015; Thacher, 2004).

2. ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΤΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Εφόσον προηγήθηκε η εννοιολογική οριοθέτηση των υπό μελέτη φαινομένων, καθώς και η διασύνδεσή τους σε θεωρητικό και εμπειρικό επίπεδο, στο παρόν κεφάλαιο θα επικεντρωθούμε στα ερευνητικά δεδομένα που προέκυψαν από μια σειρά εμπειρικών μελετών, αναφορικά με τη συσχέτιση της οικονομικής κρίσης τόσο με τη θυματοποίηση, όσο και με το φόβο του εγκλήματος. Όπως αναφέρθηκε ήδη, η θυματοποίηση και ο φόβος του εγκλήματος εξετάζονται σε σχέση με ορισμένους οικονομικούς δείκτες. Για το λόγο αυτόν, η παρουσίαση των αποτελεσμάτων των ερευνών θα γίνει ανάλογα με τον οικονομικό δείκτη τον οποίο εξετάζει η κάθε μία. Επομένως, όσον αφορά τη συσχέτιση των οικονομικών παραγόντων με τη θυματοποίηση, οι έρευνες θα κατηγοριοποιηθούν ανάλογα με τον οικονομικό δείκτη τον οποίο εξετάζουν. Έτσι, θα αναφερθούμε ξεχωριστά σε έρευνες που εξετάζουν τη σχέση της ανεργίας με τη θυματοποίηση, ενώ στη συνέχεια θα αναφερθούμε στις έρευνες που εξετάζουν τη φτώχεια, το χαμηλό εισόδημα και τις οικονομικές δυσκολίες. Τέλος, θα γίνει αναφορά και στις έρευνες που εξετάζουν τη σχέση της θυματοποίησης

με την εισοδηματική ανισότητα. Ακολούθως, οι έρευνες για το φόβο του εγκλήματος θα κατηγοριοποιηθούν αναλόγως εάν εξετάζουν τη σχέση του φόβου αυτού με την εισοδηματική ανισότητα, τη φτώχεια και τις οικονομικές ανασφάλειες, αντίστοιχα. Τέλος, θα γίνει μια σύντομη αναφορά και στα ερευνητικά δεδομένα που έχουμε για την Ελλάδα.

2.1. ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

2.1.1. ΟΙ ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΟΥ ΕΞΕΤΑΖΟΥΝ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΕΡΓΙΑ

Η πρώτη έρευνα στην οποία θα αναφερθούμε, είναι αυτή των Tertilt και Berg, του 2015⁷. Σκοπός της έρευνας ήταν η εκτίμηση της σχέσης μεταξύ ανεργίας και βίαιης θυματοποίησης νεαρών γυναικών, ηλικίας 16 έως 25 ετών. Στην έρευνα χρησιμοποιούνται δεδομένα από μητρώα υγειονομικής περίθαλψης που προκύπτουν από συστήματα διαχείρισης ασθενών για τα έτη 1999-2008, στην περιοχή του Σκάν στη Νότια Σουηδία. Τα μητρώα περιέχουν λεπτομερή αρχεία όλων των περιστατικών των ασθενών. Οι ασθενείς χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, τους “in-patient”, δηλαδή τους ασθενείς που επισκέφθηκαν κάποια ιατρική μονάδα και είχαν τουλάχιστον μια διανυκτέρευση και τους “out-patient”, δηλαδή τους ασθενείς που είχαν επαφή με κάποιον πάροχο φροντίδας υγείας, όπως γιατρούς, οδοντιάτρους, θεραπευτές, φυσικοθεραπευτές κ.ά. Κάθε περιστατικό βίας καταγράφεται στο μητρώο με συγκεκριμένους κωδικούς, που παρέχουν πληροφορίες για την αιτία του τραυματισμού και το μέρος που έλαβε χώρα το περιστατικό. Ακόμη, οι διαγνώσεις που καταγράφονται, περιέχουν συμπληρωματικούς δείκτες για την πιθανή εμφάνιση κακοποίησης και για τα προβλήματα μιας συντροφικής σχέσης που οδηγούν σε μια ατμόσφαιρα βίας και έλλειψης ελέγχου.

⁷ Όλα τα στοιχεία της έρευνας αναφέρονται αναλυτικά στο: M. Tertilt and G. van den Berg, (2015), ‘The Association Between Own Unemployment and Violence Victimization Among Female Youths’, *Journal of Economics and Statistics*, 235, (4-5), 499-513.

Έπειτα από μελέτη των μητρώων υγειονομικής περίθαλψης, έγινε εξαγωγή ενός αριθμού δεικτών βίας. Ο πρώτος δείκτης βίας ήταν οι επιθέσεις, όπως η σωματική επίθεση, η σεξουαλική προσβολή, ο βιασμός, ο στραγγαλισμός, η χρήση όπλου και άλλα. Ο δεύτερος δείκτης βίας αποτελεί ένα υποσύνολο των επιθέσεων και αφορά τις επιθέσεις που λαμβάνουν χώρα στο σπίτι. Από την άλλη πλευρά, πέρα από τους τραυματισμούς, τις επιθέσεις κ.λ.π., στα μητρώα καταγράφονται και οι περιπτώσεις στις οποίες οι ασθενείς αναφέρουν προβλήματα στη σχέση ή στο γάμο τους, όπως εχθρότητα και έντονες διαφωνίες που οδηγούν σε απώλεια ελέγχου και βίαιη ατμόσφαιρα. Με βάση αυτό δημιουργείται ο τρίτος δείκτης βίας, ο οποίος επικεντρώνεται στη βία στο σπίτι και συγκεκριμένα μεταξύ των συντρόφων. Ο τέταρτος και τελευταίος δείκτης σχετίζεται με καταγραφές στα μητρώα που αφορούν κακομεταχείριση, για την οποία υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία και όχι απλές υποψίες των εργαζομένων ψυχικής υγείας. Τέτοιες μορφές κακοποίησης είναι η παραμέληση, το σύνδρομο κακοποιημένου συζύγου και η σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική κακοποίηση. Ακόμη, ο δείκτης αυτός δεν σχετίζεται αποκλειστικά με τη σχέση μεταξύ συντρόφων, αλλά μπορεί να αφορά και άτομα της ίδιας οικογένειας, γείτονες, συναδέλφους κ.λ.π. Συνοψίζοντας, στην έρευνα υπάρχουν τέσσερις δείκτες βίας: οι επιθέσεις, οι επιθέσεις στο σπίτι, οι οποίες αποτελούν υποσύνολο του πρώτου δείκτη, η βίαιη ατμόσφαιρα που αφορά τη βία μεταξύ συντρόφων και το σύνδρομο κακοποίησης που αναφέρεται σε μακροχρόνια κακοποίηση, είτε αυτή συμβαίνει εντός σπιτιού είτε εκτός, ανεξαρτήτως εάν ο δράστης είναι ο σύντροφος ή κάποιο άλλο πρόσωπο.

Αναφορικά με τα δεδομένα για την κατάσταση ανεργίας του ατόμου και τα προσωπικά χαρακτηριστικά, χρησιμοποιείται ένα σύνολο δεδομένων που καλύπτει όλα τα άτομα που γεννήθηκαν στη Σουηδία μεταξύ 1940 και 1985, τους γονείς και τα παιδιά τους. Περιλαμβάνει μεταβλητές από το ετήσιο μητρώο LISA για το εισόδημα, την απουσία εργασίας, την ημερομηνία γέννησης, την οικογενειακή κατάσταση κ.λ.π. Αυτό το σύνολο δεδομένων είναι ετήσιο, με την έννοια ότι κάθε μεταβλητή καταγράφεται μόνο μία φορά το χρόνο και καλύπτει τα έτη 1992-2002 και 2004-2006.

Συνοπτικά, στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα από μητρώα υγειονομικής περίθαλψης στη Σουηδία, κατασκευάστηκαν τέσσερις δείκτες βίας και συγχωνεύτηκαν αυτά τα δεδομένα υγειονομικής περίθαλψης με την ανεργία και άλλα προσωπικά χαρακτηριστικά των ατόμων από άλλα μητρώα, για να εξετασθεί η σχέση

μεταξύ βίας και ανεργίας των νέων γυναικών. Βρέθηκε ότι, η γυναικεία θυματοποίηση είναι πιο διαδεδομένη μεταξύ των ανέργων γυναικών σε σύγκριση με τις εργαζόμενες γυναίκες με τα ίδια ατομικά χαρακτηριστικά. Αυτό το εύρημα ισχύει μόνο αναφορικά με τους δείκτες γενικής βίας, δηλαδή τις επιθέσεις και την κακοποίηση, οι οποίοι δεν συμπεριλαμβάνουν απαραίτητα την ενδοοικογενειακή βία. Δεν βρέθηκε σημαντική συσχέτιση μεταξύ ανεργίας και επιθέσεων στο σπίτι και προβλημάτων που οδηγούν σε βίαιη ατμόσφαιρα. Επομένως, υποδηλώνεται πως η σχέση μεταξύ ανεργίας και θυματοποίησης οφείλεται κυρίως στην βία που συμβαίνει εκτός σπιτιού. Παρόλα αυτά, οι συσχετίσεις που εντοπίστηκαν δεν μπορούν να μεταφραστούν σε αιτιώδη σχέση μεταξύ ανεργίας και βίαιης θυματοποίησης των νέων γυναικών. Ακόμα, οι συσχετίσεις μπορεί να αντικατοπτρίζουν την αντίστροφη αιτιότητα της θυματοποίησης και της ανεργίας, καθώς δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο, η θυματοποίηση να λαμβάνει χώρα στις αρχές του ημερολογιακού έτους και η απώλεια θέσεων εργασίας να συμβαίνει αργότερα εκείνο το έτος.

Από την άλλη πλευρά, η επόμενη έρευνα με την οποία θα ασχοληθούμε, δεν εστίασε στη βίαιη θυματοποίηση, αλλά αντίθετα, μελέτησε τη σχέση της ανεργίας με τη θυματοποίηση που σχετίζεται με αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας. Η παρούσα έρευνα της Hémet (2020), μελέτησε τη σχέση μεταξύ του ποσοστού ανεργίας και της θυματοποίησης σε επίπεδο γειτονιάς, χρησιμοποιώντας δεδομένα από τη Γαλλική Έρευνα Θυματοποίησης⁸. Η Γαλλική Έρευνα Θυματοποίησης διεξάγεται ετησίως από το 2007 και κάθε κύμα περιέχει περίπου 16.000 παρατηρήσεις (μία ανά νοικοκυριό). Το τελευταίο κύμα που χρησιμοποιήθηκε είναι για το 2011. Για κάθε τύπο θυματοποίησης ενός νοικοκυριού που εξετάζεται στην έρευνα, ο ερωτώμενος απαντά εάν έχει συμβεί τουλάχιστον μία φορά, τα τελευταία δύο χρόνια πριν από την έρευνα. Οι διάφοροι τύποι θυματοποίησης ενός νοικοκυριού αφορούν κυρίως εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και βανδαλισμούς (όπως κλοπές σε οικία, διαρρήξεις, κλοπή αυτοκινήτου, κλοπή μοτοσικλέτας, κλοπή ποδηλάτου, βανδαλισμούς σε οικία και αυτοκίνητο καθώς και κλοπή αντικειμένων από το αυτοκίνητο) ενώ εμπεριέχουν φυσικά και απόπειρες για όλα τα παραπάνω αδικήματα. Επιπλέον, ένα τυχαία επιλεγμένο άτομο από κάθε νοικοκυριό ερωτάται για την προσωπική του εμπειρία θυματοποίησης τα τελευταία δύο χρόνια. Εξετάζονται τρεις τύποι ατομικής

⁸ Όλα τα δεδομένα της έρευνας βρίσκονται αναλυτικά στο: C. Hémet, (2020). "Unemployment and Crime Victimization: a Local Approach," CEPR Discussion Papers 14947, C.E.P.R. Discussion Papers.

θυματοποίησης: η ληστεία, η κλοπή και η επίθεση. Όταν αναφέρεται μια εμπειρία θυματοποίησης, ο ερωτώμενος δίνει λεπτομέρειες σχετικά με διάφορες περιστάσεις, όπως τη δήλωση του γεγονότος στην αστυνομία, τις συνέπειες και το δράστη.

Τα δεδομένα περιέχουν επίσης λεπτομερείς πληροφορίες για τα νοικοκυριά, όπως το εισόδημα, τον αριθμό των παιδιών, καθώς και μεμονωμένα χαρακτηριστικά όπως την ηλικία, το φύλο, την κοινωνικοοικονομική κατάσταση και την εκπαίδευση. Επιπλέον, η έρευνα περιγράφει και τη γειτονιά, καθώς χαρακτηρίζει τον τύπο κατοικιών στη γειτονιά και δείχνει εάν έχουν παρατηρηθεί στοιχεία βανδαλισμού, όπως καμένα αυτοκίνητα. Ο ερωτώμενος αναφέρει επίσης, εάν παρατήρησε οποιοδήποτε έγκλημα ή κατανάλωση αλκοόλ και ναρκωτικών στη γειτονιά και χαρακτηρίζει γενικά την ποιότητα ζωής στην γειτονιά. Τέλος, ο ερωτώμενος βαθμολογεί το αίσθημα ανασφάλειας. Ακόμη, υπάρχει πρόσβαση σε πιο ευαίσθητες πληροφορίες, μέσω ενός ασφαλούς απομακρυσμένου κέντρου πρόσβασης στα δεδομένα. Συγκεκριμένα, μπορεί να εντοπισθεί η ακριβής γειτονιά όπου ζουν τα άτομα των νοικοκυριών που ερωτήθηκαν.

Χρησιμοποιώντας τις γαλλικές απογραφές πληθυσμού από το 2006 έως το 2009, τα δεδομένα της έρευνας εμπλουτίζονται με κοινωνικοοικονομικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά της γειτονιάς, όπως το ποσοστό ανεργίας, τον αριθμό μονογονεϊκών νοικοκυριών, την ύπαρξη μεταναστών κ.ά. Επιπλέον, μέσα από φορολογικές έρευνες βρίσκονται στοιχεία και για το μέσο εισόδημα των νοικοκυριών της γειτονιάς. Όταν αναφέρεται στην έρευνα μια εμπειρία θυματοποίησης, συλλέγονται πληροφορίες σχετικά με τον τόπο στον οποίο αυτή έλαβε χώρα. Έπειτα, ελέγχεται το κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον της γειτονιάς στην οποία συνέβη. Στη συγκεκριμένη έρευνα, η υπό μελέτη γειτονιά ονομάζεται IRIS, αποτελείται από 2.000 κατοίκους και είναι η μικρότερη μονάδα απογραφής για την οποία μπορούν να κατασκευαστούν αντιπροσωπευτικοί δείκτες στη Γαλλία.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως το ποσοστό ανεργίας εμφανίζεται ως ο πιο σχετικός παράγοντας που έχει θετική επίδραση στη θυματοποίηση. Ακολουθώντας, μελετώντας εκτός από τη συγκεκριμένη γειτονιά, τις γύρω γειτονιές, φάνηκε πως η επίδραση του ποσοστού ανεργίας της υπό μελέτη γειτονιάς στη θυματοποίηση, είναι ισχυρότερη στις γύρω γειτονιές από ότι στην ίδια, αναφορικά με αδικήματα όπως είναι οι διαρρήξεις και οι κλοπές αντικειμένων από αυτοκίνητα, ενώ το αντίθετο ισχύει για

μικρότερης βαρύτητας εγκλήματα, όπως είναι η κλοπή μοτοσυκλέτας και οι βανδαλισμοί. Ακόμη, φάνηκε ότι τα κοινωνικά, οικονομικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά της γειτονιάς έχουν μεγάλη σημασία στην εξήγηση της θυματοποίησης. Συγκεκριμένα, όπως αναφέρθηκε, ανάμεσα στα διάφορα χαρακτηριστικά της γειτονιάς που εξετάστηκαν, το ποσοστό ανεργίας εμφανίστηκε ως ο πιο σημαντικός παράγοντας για την εξήγηση της θυματοποίησης.

Τα αποτελέσματα της έρευνας, ως εκ τούτου εστιάζουν στην επίδραση που έχει η ανεργία στη θυματοποίηση. Επομένως, το ποσοστό ανεργίας μιας γειτονιάς μπορεί να ενισχύσει τη διάπραξη διαρρήξεων και κλοπών αυτοκινήτων στις γύρω γειτονιές, ενώ αντίθετα, δύναται να ενισχύσει την εμφάνιση μικρότερης βαρύτητας εγκλημάτων, όπως είναι ο βανδαλισμός, στην ίδια την υπό μελέτη γειτονιά. Αυτό τείνει να υποστηρίζει την ιδέα της κινητικότητας των εγκληματιών για ορισμένους τύπους εγκλημάτων, όπως είναι τα πιο σοβαρά οικονομικά αδικήματα, αλλά όχι για άλλους τύπους, μικρότερης βαρύτητας. Κατ' αυτόν τον τρόπο, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας μιας γειτονιάς έχουν άμεση επίδραση στην αύξηση των αδικημάτων μικρής βαρύτητας στην υπό μελέτη γειτονιά, καθώς και στην αύξηση των πιο σοβαρών εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας στις κοντινές γειτονιές. Τέλος, καθώς φαίνεται, τα χαρακτηριστικά των ατόμων και των νοικοκυριών, είναι παράγοντες δευτερεύουσας σημασίας σχετικά με τη θυματοποίηση των ατόμων και των νοικοκυριών αντίστοιχα, ενώ η οικονομική κατάσταση της γειτονιάς φαίνεται να αποτελεί τον πιο καθοριστικό παράγοντα.

2.1.2. ΟΙ ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΟΥ ΕΞΕΤΑΖΟΥΝ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΜΕ ΤΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ

Η πρώτη έρευνα στην οποία κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούμε, είναι η έρευνα των Di Tella et al., του 2002⁹. Η κύρια πηγή πληροφοριών της μελέτης, ήταν μια ειδικά σχεδιασμένη έρευνα σε νοικοκυριά. Η έρευνα διεξήχθη στο Μπουένος Άιρες, από εταιρεία δημοσκοπήσεων, το Φεβρουάριο του 2002, μέσω τηλεφωνικών συνεντεύξεων. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν σε 200 νοικοκυριά στην πόλη του Μπουένος Άιρες και σε άλλα 200 στα προάστια. Ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να

⁹ Όλα τα στοιχεία της έρευνας αναφέρονται αναλυτικά στο: R. Di Tella, S. Galiani, E. Schargrotsky, (2002). "Crime Victimization and Income Distribution", Inter-American Development Bank.

αναφέρουν αναδρομικές πληροφορίες για ολόκληρη τη δεκαετία και το σύνολο των πληροφοριών περιορίστηκε σε σοβαρά εγκλήματα, δηλαδή σε ένοπλες ληστείες και βίαιη είσοδο στα σπίτια.

Ένα ζήτημα αποτέλεσε το γεγονός ότι, η μέτρηση του επιπέδου του εισοδήματος είναι αρκετά δύσκολη, καθώς οι συμμετέχοντες αρνούνται να αποκαλύψουν το εισόδημά τους σε μια έρευνα. Κατ' αυτόν τον τρόπο, άτομα υψηλού εισοδήματος συχνά υποτιμούν το εισόδημά τους, ενώ άτομα χαμηλού εισοδήματος τείνουν να δηλώνουν ότι ανήκουν σε υψηλότερες εισοδηματικές τάξεις. Για να αντιμετωπιστεί αυτό το πρόβλημα, έγιναν κάποιες ερωτήσεις σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης, την απασχόληση και την κατοχή αυτοκινήτων, συσκευών, πιστωτικών καρτών και ούτω καθεξής, προκειμένου να συναχθούν τα επίπεδα εισοδήματος τις ως άνω μεταβλητές. Ελλείπει στοιχείων για το εισόδημα, η εταιρεία δημοσκοπήσεων, παραχώρησε στους ερευνητές ένα δείκτη επιπέδου εισοδήματος που συμπεριλαμβάνει όλους τους δείκτες εκπαίδευσης, απασχόλησης και πλούτου σε μία συνεχή μεταβλητή.

Στη μελέτη αυτήν, ορίστηκαν τρεις περίοδοι: 1990-1994 (το πρώτο μέρος της δεκαετίας με χαμηλή ανεργία και ισχυρή ανάπτυξη), 1995-2000 (η περίοδος που χαρακτηρίστηκε από σημαντική ανεργία και παρηκμασμένη οικονομία), και η χρονιά του 2001 (ακριβώς πριν από την αθέτηση πληρωμής του εξωτερικού χρέους, το τέλος της μετατρεψιμότητας και την υψηλή ανεργία).

Μια πρώτη ματιά στα αποτελέσματα της έρευνας έδειξε ότι το 10% των νοικοκυριών που απάντησαν, δέχθηκαν ληστεία στο σπίτι (βίαιη είσοδο) κατά τη διάρκεια του 2001. Αυτό το ποσοστό ήταν 9,8% για ολόκληρη την περίοδο 1995-2000 και 9,1% για την περίοδο 1990-1994. Αναφορικά με τις ληστείες εκτός σπιτιού, το 31,8% των συμμετεχόντων απάντησαν ότι τουλάχιστον ένα μέλος του νοικοκυριού έχει πέσει θύμα ληστείας κατά τη διάρκεια του 2001. Το ποσοστό αυτό ήταν 27,8% για την περίοδο 1995-2000 και 9,4% για την περίοδο 1990-1994. Αυτά τα στοιχεία δείχνουν ότι υπήρξε σημαντική αύξηση στα ποσοστά θυματοποίησης (αν και η ερώτηση αναφερόταν σε περιόδους διαφορετικής διάρκειας) και μείωση στα ποσοστά καταγγελίας. Ακολούθως, παρατηρήθηκε ένα αυξανόμενο αίσθημα ανασφάλειας στον πληθυσμό.

Το κύριο ερώτημα της έρευνας ήταν ποια κοινωνική ομάδα είχε επηρεαστεί περισσότερο από την αύξηση των ποσοστών της εγκληματικότητας στην Αργεντινή κατά τη δεκαετία του 1990. Για να ταξινομηθούν τα νοικοκυριά σε υψηλού ή χαμηλού

εισοδήματος κατηγορίες, χρησιμοποιήθηκε ο μέσος όρος του δείκτη επιπέδου εισοδήματος. Την περίοδο 1990-1994, τα υψηλού εισοδήματος νοικοκυριά παρουσίασαν σημαντικά υψηλότερα ποσοστά θυματοποίησης στο σπίτι από ότι τα χαμηλού εισοδήματος. Μετά από αυτήν την περίοδο, τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος παρουσίασαν σημαντική αύξηση της πιθανότητας να θυματοποιηθούν, ενώ τα νοικοκυριά υψηλού εισοδήματος παρουσίασαν μη σημαντική μείωση. Έτσι, το ποσοστό θυματοποίησης των νοικοκυριών χαμηλού εισοδήματος, άγγιξε το ποσοστό θυματοποίησης των νοικοκυριών υψηλού εισοδήματος, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας που ακολούθησε.

Από την άλλη πλευρά, αναφορικά με τις ληστείες εκτός σπιτιού, για τις τρεις περιόδους, τα νοικοκυριά υψηλού εισοδήματος παρουσίασαν υψηλότερο ποσοστό θυματοποίησης από ό,τι οι οικογένειες χαμηλού εισοδήματος. Επιπλέον τα ποσοστά θυματοποίησης και για τις δύο ομάδες παρουσίασαν σημαντική αύξηση. Τα ως άνω αναφερόμενα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος υπέστησαν το κύριο βάρος της αύξησης των ληστειών στο σπίτι, ενώ και οι δύο ομάδες είχαν υποστεί παρόμοιες αυξήσεις στη θυματοποίηση εκτός σπιτιού. Αυτά τα ευρήματα θα μπορούσαν να είναι συνεπή με τις διαφορές στην ικανότητα των ατόμων αυτών να προστατευθούν από διάφορα είδη εγκλημάτων.

Ερευνώντας τη διαφορετική χρήση συσκευών ασφαλείας ανά επίπεδο εισοδήματος, διαπιστώνεται πως οι οικογένειες με χαμηλό εισόδημα φάνηκε πιο πιθανό να έχουν σκύλο-φύλακα για την προστασία της κατοικίας, ενώ τα νοικοκυριά υψηλού εισοδήματος έτειναν να χρησιμοποιούν περισσότερο την ιδιωτική ασφάλεια, συναγερμούς, θωρακισμένες πόρτες και μπάρες παραθύρων. Τα ευρήματα αυτά είναι σύμφωνα με πρόσθετα στοιχεία, σύμφωνα με τα οποία τα υψηλού εισοδήματος νοικοκυριά προστατεύονται καλύτερα μέσω της χρήσης συσκευών ασφαλείας.

Συμπερασματικά, από την παρούσα έρευνα διαπιστώθηκε, ότι τα χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριά είχαν υποστεί το βάρος της αύξησης των ληστειών στο σπίτι, ενώ για τις ληστείες στο δρόμο και οι δύο ομάδες έδειξαν παρόμοιες αυξήσεις στα ποσοστά θυματοποίησης, ενώ δεν εντοπίστηκαν διαφορές ανάμεσα στις δύο ομάδες όσον αφορά στα ποσοστά καταγγελίας και στην πρόσβαση στο σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης.

Η επόμενη μελέτη, διερεύνησε τις αλλαγές στη σχέση μεταξύ της φυλής, του εισοδήματος και της θυματοποίησης με την πάροδο του χρόνου¹⁰ (Levitt, 1999). Στην παρούσα έρευνα αναλύθηκαν δύο σύνολα δεδομένων. Το πρώτο προέκυψε από την Εθνική Έρευνα Θυματοποίησης (NCVS), ενώ το δεύτερο σύνολο δεδομένων αποτελείτο από τα ποσοστά ανθρωποκτονιών σε επίπεδο γειτονιάς, για την πόλη του Σικάγου, για διάστημα τριών δεκαετιών, τα οποία μελετήθηκαν σε σχέση με τις αντίστοιχες απογραφές πληθυσμού των ετών 1970, 1980 και 1990.

Η Εθνική Έρευνα Θυματοποίησης διεξάγεται ετησίως στις Ηνωμένες Πολιτείες από το 1973, ενώ συμμετέχουν περίπου 60.000 νοικοκυριά κάθε χρόνο. Στην έρευνα αυτήν παρουσιάζονται τα ποσοστά θυματοποίησης ανά επίπεδο εισοδήματος νοικοκυριού και φυλή, αναφορικά με τέσσερα διαφορετικά εγκλήματα: κλοπή αυτοκινήτου, διάρρηξη, βίαιη επίθεση και ληστεία. Οι δύο πρώτες κατηγορίες περιλαμβάνουν σοβαρά εγκλήματα ιδιοκτησίας, ενώ οι δύο τελευταίες κατηγορίες αποτελούν βίαια εγκλήματα. Τα δεδομένα παρουσιάζονται για τις περιόδους 1974-1975 και 1993-1994. Οι ερωτηθέντες δεν ανέφεραν το πραγματικό τους εισόδημα, αλλά ταξινομήθηκαν σε σχετικά ευρείες κατηγορίες, ανάλογα με το εάν -κατά τα υπό εξέταση έτη- το νοικοκυριό τους είχε εισόδημα κάτω των 25.000 δολαρίων, μεταξύ 25.000 και 50.000 και μεγαλύτερο των 50.000.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι, σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή, τα άτομα από νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος είχαν περισσότερες πιθανότητες να γίνουν θύματα βίαιων εγκλημάτων και τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας αυξάνονταν στα άτομα χαμηλού εισοδήματος με την πάροδο του χρόνου. Για παράδειγμα, στη δεκαετία του 1970 τα νοικοκυριά υψηλού εισοδήματος, είχαν ελαφρώς περισσότερες πιθανότητες να διαρρηχθούν από τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος. Αντίθετα, τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος κατά τη δεκαετία του 1990 παρουσίαζαν 60% μεγαλύτερη πιθανότητα διάρρηξης.

Αναφορικά με τα δεδομένα για τις ανθρωποκτονίες σε επίπεδο γειτονιάς, κατά μέσο όρο, τα ποσοστά ανθρωποκτονιών αυξήθηκαν από 22,3 ανά 100.000 κατοίκους τη δεκαετία του 1970, σε 29,2 ανά 100.000 κατοίκους τη δεκαετία του 1990. Το μέσο οικογενειακό εισόδημα, ήταν σχετικά σταθερό στις τρεις απογραφές (περίπου στα

¹⁰ Όλα τα στοιχεία της έρευνας βρίσκονται αναλυτικά στο: S. D. Levitt, "The Changing Relationship between Income and Crime Victimization", *Economic Policy Review*, 5(3), 1999, σ. 87-98.

30.000 δολάρια). Ωστόσο, η τυπική απόκλιση σε αυτήν τη μεταβλητή μεταξύ των κοινοτήτων αυξήθηκε σημαντικά, από 7.650 δολάρια το 1970 σε 12.964 δολάρια το 1990. Αυτή η διαφορά ήταν ακόμη πιο εμφανής αναφορικά με το ελάχιστο και μέγιστο μέσο οικογενειακό εισόδημα ανά κοινότητα. Το 1970, το εύρος ήταν από 16.435 δολάρια έως 56.821, ενώ το 1990, ήταν από 5,909 έως 75,113 δολάρια. Συνεπώς, οι φτωχές γειτονιές έγιναν πολύ φτωχότερες και οι πλούσιες πλουσιότερες. Είναι εντυπωσιακό, ωστόσο, ότι η σχέση μεταξύ εισοδήματος και ποσοστών ανθρωποκτονίας αποδυναμώθηκε σημαντικά με την πάροδο του χρόνου.

Συνοπτικά, η παρούσα μελέτη παρουσίασε ένα σύνολο εμπειρικών αποτελεσμάτων αναφορικά με τη σχέση μεταξύ εισοδήματος και θυματοποίησης, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο η σχέση αυτή άλλαξε με την πάροδο του χρόνου. Από την Εθνική Έρευνα Θυματοποίησης προέκυψε ότι τα υψηλότερα ποσοστά θυματοποίησης σχετικά με εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, συγκεντρώθηκαν μεταξύ των ατόμων χαμηλών εισοδημάτων, τα οποία ήταν και πιο πιθανό να πέσουν θύματα ληστείας ή βίαιης επίθεσης. Από την άλλη πλευρά, η εισοδηματική ανισότητα είχε αυξηθεί σε όλες τις γειτονιές του Σικάγου, ενώ αντίθετα η σύνδεση του μέσου εισοδήματος μιας γειτονιάς με τα ποσοστά ανθρωποκτονιών είχε αποδυναμωθεί.

Η επόμενη μελέτη, αναλύει την επίδραση του εισοδήματος στην επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση στη Βραζιλία, χρησιμοποιώντας δεδομένα από την National Household Sample Survey του 2009 και το ειδικό συμπλήρωμά της για τη θυματοποίηση και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη¹¹ (Justus et al., 2015). Δύο μοντέλα μετρήσεων υπολογίστηκαν για τέσσερις τύπους εγκλημάτων: κλοπή, ληστεία, απόπειρα κλοπής / ληστείας και σωματική επίθεση. Το ένα μοντέλο αφορούσε την απλή θυματοποίηση και το δεύτερο την επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση. Συγκεκριμένα, οι υποθέσεις που εξετάστηκαν ήταν πρώτον, εάν υπάρχει θετική συσχέτιση του εισοδήματος με τον αριθμό των ατόμων που έγιναν θύματα εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας και δεύτερον, εάν υπάρχει αρνητική συσχέτιση του εισοδήματος με τα εγκλήματα κατά των προσώπων. Ως εισόδημα, στην παρούσα έρευνα, θεωρείται το μηνιαίο κατά κεφαλήν εισόδημα ανά νοικοκυριό.

¹¹ Όλα τα στοιχεία της έρευνας βρίσκονται αναλυτικά στο: M. Justus, T. Kahnand H. Kawamura, (2015). "Relationship between income and repeat criminal victimization in Brazil," *Economia*, Brazilian Association of Graduate Programs in Economics, vol. 16(3), 295-309.

Το μοντέλο απλής θυματοποίησης υποδήλωσε ότι υπάρχουν ορισμένες μεταβλητές που αυξάνουν την πιθανότητα θυματοποίησης. Πιο συγκεκριμένα, οι άνδρες, μεγαλύτερης ηλικίας, που ζουν σε αστικές περιοχές, σπουδάζουν, εργάζονται πολλές ώρες την εβδομάδα και έχουν υψηλότερα εισοδήματα κινδυνεύουν περισσότερο να γίνουν θύματα εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας. Αναφορικά με τη σωματική επίθεση, δεν παρουσιάστηκαν μεγάλες διαφορές, πέρα από τη μεταβλητή της εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, η εκπαίδευση αυξάνει την πιθανότητα θυματοποίησης σχετικά με εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, αλλά λειτουργεί προστατευτικά σχετικά με τα αδικήματα κατά των προσώπων. Αυτό καταδεικνύει την ανάγκη διάκρισης των διαφορετικών τύπων εγκλημάτων στην ανάλυση, όπως προτείνεται στους Cohen et al. (1981). Ακόμη, το εισόδημα παρουσίασε θετική συσχέτιση με τη θυματοποίηση που σχετίζεται με τα αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας, αλλά αρνητική συσχέτιση με τα αδικήματα κατά των προσώπων.

Όταν συγκρίθηκε το μοντέλο της απλής θυματοποίησης με το μοντέλο της επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης, δεν υπήρξαν σημαντικές διαφορές. Τα αποτελέσματα του μοντέλου επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης δείχνουν ότι τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας αυξάνονται κατά μέσο όρο, εάν ένα άτομο είναι άντρας, μεγάλης ηλικίας, ζει σε αστική περιοχή, σπουδάζει ή εργάζεται, είναι μορφωμένο, εργάζεται για πολλές ώρες την εβδομάδα και έχει υψηλό εισόδημα. Όπως και στην περίπτωση της απλής θυματοποίησης, η μεταβλητή της εκπαίδευσης αυξάνει τις πιθανότητες επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης σχετικής με εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, αλλά το αποτέλεσμα αντιστρέφεται στην περίπτωση επαναλαμβανόμενης σωματικής επίθεσης. Ακόμη, το εισόδημα φάνηκε να έχει θετική συσχέτιση με την επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση που σχετίζεται με εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, αλλά αρνητική συσχέτιση με την επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση που σχετίζεται με τη σωματική επίθεση.

Σε γενικές γραμμές, παρατηρήθηκε θετική συσχέτιση του εισοδήματος με την απλή και την επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση που σχετίζεται με τους τρεις τύπους εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας και αρνητική συσχέτιση του εισοδήματος με την απλή και την επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση που σχετίζεται με τα αδικήματα κατά των προσώπων. Επομένως, οι υποθέσεις που εξετάστηκαν δεν απορρίπτονται, αντιθέτως, βρέθηκαν στοιχεία που τις υποστηρίζουν. Το προηγούμενο αποτέλεσμα παρατηρήθηκε επίσης από τους Carvalho και Lator (2008) για τις κλοπές και τις

ληστείες, και από τους Lauritsen και Quinet (1995) για τις ληστείες σε δείγμα νέων και εφήβων στις Ηνωμένες Πολιτείες. Το τελευταίο αποτέλεσμα παρατηρήθηκε επίσης από τους Lauritsen και Quinet (1995) για τις σωματικές επιθέσεις.

Εν συνεχεία, η ιδιαιτερότητα της τελευταίας μελέτης που θα μας απασχολήσει, είναι ότι, παρόλο που εξετάζει τη σχέση του εισοδήματος με την αύξηση της θυματοποίησης, εστιάζει και στη συσχέτιση της θυματοποίησης με τις οικονομικές δυσκολίες¹². Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με στοιχεία από την παρούσα έρευνα, στις αρχές της δεκαετίας του 1990, η Σουηδία βρέθηκε σε μια οικονομική κρίση που οδήγησε σε επιδείνωση των συνθηκών διαβίωσης και αύξηση της ανισότητας μεταξύ των διαφορετικών κοινωνικών ομάδων (Nilsson and Estrada, 2003). Στόχος της συγκεκριμένης μελέτης ήταν η περιγραφή των ποσοστών θυματοποίησης που έχει βιώσει ένας αριθμός διαφορετικών κοινωνικών ομάδων, εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο η θυματοποίηση συνδέεται με άλλες μορφές προβλημάτων διαβίωσης, κατά την περίοδο 1988-1999.

Η μελέτη βασίστηκε στα δεδομένα της Ετήσιας Έρευνας για τις Συνθήκες Διαβίωσης (ULF) στη Σουηδία, τα οποία συλλέχθηκαν με προσωπικές συνεντεύξεις σε αντιπροσωπευτικό δείγμα του Σουηδικού πληθυσμού, μεταξύ 16 και 84 ετών. Κάθε χρόνο, διεξάγονταν περίπου 6.000 συνεντεύξεις. Για τους σκοπούς αυτής της μελέτης, χρησιμοποιήθηκαν τα δεδομένα 72.017 συνεντεύξεων, που πραγματοποιήθηκαν από το 1988 έως το 1999. Η έρευνα επικεντρώθηκε στη μέτρηση του επιπέδου ευημερίας των ατόμων και εκτός από ερωτήσεις σχετικές με τις εμπειρίες των ερωτηθέντων αναφορικά με το έγκλημα, οι ερευνητές υπέβαλαν μια σειρά ερωτήσεων σε διάφορα θέματα που σχετίζονταν με τα επίπεδα ευημερίας (λ.χ. υγεία, στέγαση, κοινωνικές σχέσεις, οικονομική κατάσταση, εκπαίδευση και απασχόληση). Τέλος, οι πληροφορίες αυτές συμπληρώθηκαν και από άλλα δεδομένα, όπως το εισόδημα των ερωτώμενων.

Προκειμένου να διερευνηθεί το οικονομικό υπόβαθρο των συμμετεχόντων, είχαν δημιουργηθεί δείκτες οικονομικών προβλημάτων, χρησιμοποιώντας τις σχετικές ερωτήσεις της έρευνας. Ένα τέτοιο ερώτημα ήταν εάν ο ερωτώμενος αντιμετώπιζε δυσκολία στην πληρωμή των εξόδων για φαγητό, ενοίκιο, λογαριασμούς κ.λ.π. κατά

¹² Όλα τα στοιχεία της έρευνας βρίσκονται στο: A. Nilsson, F. Estrada, (2003). "Victimization, Inequality and Welfare During an Economic Recession: A Study of Self-Reported Victimization in Sweden 1988–99", *The British Journal of Criminology*, 43(4), σ. 655–672.

τη διάρκεια του προηγούμενου έτους. Ένας άλλος δείκτης οικονομικών προβλημάτων ήταν η αδυναμία αποταμίευσης χρημάτων για λόγους ασφαλείας. Εκτός από αυτές τις ερωτήσεις της συνέντευξης, ήταν διαθέσιμα και στοιχεία του Μητρώου για το εισόδημα των συμμετεχόντων. Επίσης, η λήψη πρόσθετων επιδομάτων για οικονομική στήριξη, θεωρείται δείκτης οικονομικών προβλημάτων για ένα νοικοκυριό και λαμβάνεται εξίσου υπόψη.

Για το σύνολο του πληθυσμού, οι έρευνες θυματοποίησης δεν παρείχαν σαφείς ενδείξεις ότι η οικονομική ύφεση της δεκαετίας του 1990 οδήγησε σε αύξηση της θυματοποίησης ή του φόβου του εγκλήματος. Παρόλα αυτά, η κατάσταση δεν είναι απίθανο να επιδεινώθηκε αναφορικά με τις περιθωριοποιημένες ομάδες του πληθυσμού.

Τα ποσοστά θυματοποίησης και φόβου του εγκλήματος φάνηκε να διαφέρουν ανάλογα με τη σοβαρότητα των οικονομικών προβλημάτων που αντιμετώπισαν οι συμμετέχοντες, ιδίως αναφορικά με τη θυματοποίηση που σχετίζεται με το βίαιο έγκλημα. Κατά τη διάρκεια ολόκληρης της περιόδου, το 16% αυτών που προέρχονται από νοικοκυριά που έλαβαν επίδομα στήριξης, το 11% των ατόμων που αντιμετώπισαν δυσκολίες στην πληρωμή των εξόδων του νοικοκυριού και το 10% εκείνων που δεν είχαν αποταμιεύσει χρήματα, υπήρξε θύμα απειλητικής ή βίαιης συμπεριφοράς. Η αντίστοιχη αναλογία μεταξύ του υπόλοιπου πληθυσμού, δηλαδή εκείνων που δεν αντιμετώπισαν καμία από αυτές τις δυσκολίες, βρισκόταν στο 3,5%. Σε γενικό επίπεδο, οι τάσεις κατά τη διάρκεια της περιόδου δεν υποδηλώνουν την εμφάνιση σαφών αλλαγών. Το ποσοστό αυτών που αντιμετώπιζαν οικονομικά προβλήματα και είχαν πέσει θύματα βίαιου εγκλήματος ή βιώνουν φόβο του εγκλήματος ήταν κάπως μεγαλύτερο στο τέλος της περιόδου από ό,τι στην αρχή. Τα ποσοστά θυματοποίησης για εκείνους που δεν αντιμετώπιζαν οικονομικά προβλήματα, ήταν σχετικά σταθερά καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου. Σχετικά με τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, φάνηκε πως εκείνοι που βίωναν τα πιο σοβαρά οικονομικά προβλήματα, ήταν εκείνοι που παρουσίαζαν και τα υψηλότερα ποσοστά θυματοποίησης.

Σχετικά με τη μεταβλητή του εισοδήματος, η ανάλυση περιορίστηκε σε άτομα που βρίσκονται σε ηλικία εργασίας, δηλαδή μεταξύ 20 και 64 ετών. Επιλέχθηκε το εισόδημα των νοικοκυριών αντί για το ατομικό εισόδημα, καθώς αυτό μπορεί να θεωρηθεί ως ένας καλύτερος δείκτης των διαθέσιμων οικονομικών πόρων. Η

μεταβλητή του εισοδήματος είχε κωδικοποιηθεί σε τρεις ομάδες εισοδήματος, με χαμηλό, μεσαίο και υψηλό εισόδημα αντίστοιχα. Η ομάδα με το χαμηλό εισόδημα περιλάμβανε το 20% του πληθυσμού με τα χαμηλότερα εισοδήματα, και η ομάδα υψηλού εισοδήματος το 20% του πληθυσμού με τα υψηλότερα εισοδήματα. Όλοι εκείνοι που βρίσκονταν μεταξύ των δύο ομάδων κατατάχθηκαν στην ομάδα μεσαίου εισοδήματος.

Τα αποτελέσματα έδειξαν πως η ομάδα χαμηλού εισοδήματος παρουσίαζε τα υψηλότερα ποσοστά θυματοποίησης, ενώ η ομάδα υψηλού εισοδήματος παρουσίαζε τα χαμηλότερα ποσοστά θυματοποίησης. Στο τέλος της περιόδου, το ποσοστό θυματοποίησης μεταξύ της ομάδας χαμηλού εισοδήματος ήταν περίπου τρεις φορές υψηλότερο από ότι στην ομάδα υψηλού εισοδήματος.

Οι διαφορές μεταξύ των ομάδων εισοδήματος ήταν μικρότερες αναφορικά με την κλοπή, τη φθορά ξένης ιδιοκτησίας και το φόβο του εγκλήματος αντίστοιχα. Υπήρχε ωστόσο, μια τάση προς την αύξηση της θυματοποίησης σε σχέση με τα αδικήματα κλοπής μεταξύ της ομάδας χαμηλού εισοδήματος. Μπορεί επίσης να σημειωθεί ότι τα άτομα με τα χαμηλότερα εισοδήματα δεν παρουσίαζαν τα ίδια υψηλά ποσοστά θυματοποίησης, όπως οι ομάδες που αντιμετώπιζαν οικονομικές δυσκολίες, δεδομένου ότι το χαμηλό εισόδημα δεν αποτελεί μέτρο οικονομικής ευπάθειας στον ίδιο βαθμό με τους δείκτες οικονομικών δυσκολιών. Τέλος, τα ποσοστά θυματοποίησης από βίαια εγκλήματα ήταν σχετικά σταθερά κατά τη δεκαετία του 1990 μεταξύ των ομάδων που αντιμετώπιζαν οικονομικές δυσκολίες, ενώ την ίδια στιγμή, τα ποσοστά θυματοποίησης που βίωσαν τα άτομα με χαμηλό εισόδημα είχαν αυξηθεί.

Συμπερασματικά, αυτή η μελέτη εξέτασε το ζήτημα των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης σχετικά με τη θυματοποίηση των πολιτών και το φόβο του εγκλήματος. Αν και το συνολικό επίπεδο της εγκληματικότητας είχε παραμείνει σχετικά σταθερό κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, διαφορετικές ομάδες στην κοινωνία παρουσίαζαν διαφορές σχετικά με την έκθεσή τους στο έγκλημα κατά την ίδια δεκαετία. Τα ποσοστά θυματοποίησης ποίκιλλαν σε σχέση με την παρουσία οικονομικών προβλημάτων και τη σοβαρότητα των εν λόγω προβλημάτων. Υπήρξε μια τάση για επιδείνωση της κατάστασης των πιο περιθωριοποιημένων ομάδων και η απόσταση τους από τον υπόλοιπο πληθυσμό είχε αυξηθεί. Το γεγονός ότι τα άτομα χαμηλού εισοδήματος παρουσίαζαν τα υψηλότερα ποσοστά θυματοποίησης, ενώ τα άτομα υψηλού

εισοδήματος θυματοποιούνταν λιγότερο, επιβεβαιώνεται και από τις έρευνες των Pantazis (2000) και Mawby και Walklate (1994).

2.1.3. ΟΙ ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΟΥ ΕΞΕΤΑΖΟΥΝ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ

Η πρώτη μελέτη που θα μας απασχολήσει, διερευνά την ανισότητα στη θυματοποίηση στις Ηνωμένες Πολιτείες, αναλύοντας τα στοιχεία της Εθνικής Έρευνας Θυματοποίησης¹³. Η παρούσα έρευνα εξετάζει δύο ερωτήματα. Πρώτον, εάν η κατανομή της θυματοποίησης σχετικά με διάφορα είδη εγκλημάτων έχει αλλάξει ανάμεσα στις διαφορετικές εισοδηματικές ομάδες στις ΗΠΑ, από τις αρχές της δεκαετίας του 1970, και δεύτερον, εάν οι δημογραφικές αλλαγές στον πληθυσμό συνέβαλαν σε αυτές τις μεταβολές (Thacher, 2004).

Η μελέτη βασίζεται σε ηλεκτρονικά δεδομένα από την NCVS (National Crime Victimization Survey) και την NCS (National Crime Survey). Το μέγεθος του δείγματος παρουσιάζει διακυμάνσεις από την πρώτη NCS, αλλά το 2000, 86.800 νοικοκυριά και 159.420 άτομα ηλικίας 12 ετών και άνω συμμετείχαν στη συνέντευξη. Επιλέχθηκε το 93,4% των νοικοκυριών και το 89,6% των ατόμων. Η μελέτη επικεντρώνεται σε βίαια εγκλήματα (συμπεριλαμβανομένων επιθέσεων, ληστειών και βιασμών), σε κλοπές (συμπεριλαμβανομένων των κλοπών ειδών οικιακής χρήσης και των κλοπών οχημάτων) και σε διαρρήξεις. Επίσης, αναφορικά με τα εγκλήματα βίας, εξετάζεται ξεχωριστά η βία που προέρχεται από κάποιον άγνωστο και η βία που προέρχεται από οικείο πρόσωπο.

Για να εκτιμηθεί ο τρόπος με τον οποίο άλλαξε η κατανομή της θυματοποίησης ανάμεσα σε διαφορετικές εισοδηματικές ομάδες, χρησιμοποιούνται, όπως αναφέρθηκε, δημοσιευμένα δεδομένα από τις NCVS και NCS, που περιγράφουν τα ποσοστά θυματοποίησης για διαφορετικές ομάδες εισοδήματος από το 1974 έως το 2000. Για τη μελέτη της ανισότητας, στην έρευνα χρησιμοποιείται ο λόγος «20-20»¹⁴, που ορίζεται

¹³ Όλα τα στοιχεία της έρευνας βρίσκονται αναλυτικά στο: D. Thacher, (2004). "The Rich Get Richer and the Poor Get Robbed: Inequality in U.S. Criminal Victimization, 1974–2000". *Journal of Quantitative Criminology* 20, 89–116.

¹⁴ Ο υψηλότερος δείκτης «20-20» ισοδυναμεί με μεγαλύτερη ανισότητα, ο χαμηλότερος δείκτης «20-20» ισοδυναμεί με μικρότερη ανισότητα, ενώ εάν ο δείκτης ισούται με 1,0 δεν υπάρχει ανισότητα.

ως «το ποσοστό θυματοποίησης για τα άτομα που ανήκουν στο φτωχότερο 20% των νοικοκυριών, διαιρεμένο με το ποσοστό θυματοποίησης για τα άτομα που ανήκουν στο πλουσιότερο 20% των νοικοκυριών». Ακόμη, χρησιμοποιείται ένας δείκτης ανισότητας, ο δείκτης συγκέντρωσης (CI), ο οποίος είναι παρόμοιος με το συντελεστή Gini. Παρόλα αυτά, οι ερωτηθέντες δεν αναφέρουν τα ακριβή εισοδήματα των νοικοκυριών τους. Αντ' αυτού, οι ερευνητές ρωτούν το εύρος του εισοδήματος ενός νοικοκυριού (π.χ. από 7.500 έως 9.999 \$).

Τα αποτελέσματα δείχνουν πως η κατανομή των ποσοστών θυματοποίησης σε σχέση με τις εισοδηματικές ομάδες έχει αλλάξει από το 1974 έως το 2000. Αυτά τα δεδομένα δείχνουν ότι, όλες οι κατηγορίες εγκλημάτων είναι πιο συγκεντρωμένες στο φτωχότερο 20% των νοικοκυριών. Για τα βίαια εγκλήματα, ο λόγος «20-20» αυξήθηκε από 1,15 κατά την περίοδο 1974-1980, σε 1,76 την περίοδο 1994-2000 (αύξηση 53%). Για τη διάρρηξη, ο λόγος «20-20» αυξήθηκε από 1,12 κατά την περίοδο 1974-1980, σε 1,75 κατά την περίοδο 1994-2000 (αύξηση 56%). Για τις κλοπές, ο λόγος «20-20» αυξήθηκε από 0,49 κατά την περίοδο 1974-1980 σε 0,76 κατά την περίοδο 1994-2000 (αύξηση 55%).

Διαφορετικοί δείκτες ανισότητας δείχνουν την ίδια εικόνα. Για τα βίαια εγκλήματα, ο δείκτης CI αυξήθηκε από 0,130 την περίοδο 1974-1980, σε 0,215 κατά την περίοδο 1994-2000. Για τη διάρρηξη, ο δείκτης CI αυξήθηκε από 0,065 σε 0,251 κατά την ίδια περίοδο, και ο δείκτης CI για τις κλοπές μειώθηκε από 0,381 σε 0,109. Εν ολίγοις, τα ποσοστά θυματοποίησης που σχετίζονται με την κλοπή, στη δεκαετία του 1970, ήταν περισσότερο συγκεντρωμένα στα πλούσια νοικοκυριά. Το γεγονός ότι το 2000 παρατηρήθηκε μείωση της ανισότητας κατανομής του συγκεκριμένου εγκλήματος, δείχνει ότι τα ποσοστά αυξήθηκαν για τα πιο φτωχά νοικοκυριά, μειώνοντας τη διαφορά. Ακόμη, άλλοι δείκτες ανισότητας επιβεβαιώνουν τα αποτελέσματα αυτά.

Πιο συγκεκριμένα, από το 1974-1980 έως το 1994-2000, ο λόγος «40-40» (που αναφέρεται στο φτωχότερο 40% και στο πλουσιότερο 40% των νοικοκυριών) αυξήθηκε από 1,17 σε 1,42 για τα βίαια εγκλήματα, από 1,12 σε 1,55 για τις διάρρηξεις και από 0,57 σε 0,82 για τις κλοπές. Τέλος, ο λόγος «10-10» (δηλαδή το φτωχότερο 10% και το πλουσιότερο 10% των νοικοκυριών) αυξήθηκε από 1,36 σε 2,05 για τα βίαια εγκλήματα, από 1,13 σε 1,91 για τις διάρρηξεις και από 0,51 σε 0,76 για τις κλοπές. Επομένως, οι αλλαγές στην κατανομή των ποσοστών θυματοποίησης δεν είναι

τέχνασμα μιας συγκεκριμένης διαδικασίας μέτρησης. Επιπλέον, η γενικά βραδύτερη ανάπτυξη του λόγου «40-40» σε σύγκριση με το λόγο «20-20» και «10-10», συνάδει με την ιδέα ότι ο κίνδυνος της θυματοποίησης είναι πολύ μεγαλύτερος για τα άτομα από πολύ φτωχά νοικοκυριά.

Σε γενικές γραμμές, τα φτωχότερα νοικοκυριά δεν είναι υπερβολικά πιο πιθανό να θυματοποιηθούν από ότι τα πλουσιότερα, σχετικά με τα αδικήματα που αναφέρονται στην NCVS. Παρόλα αυτά, ο κίνδυνος θυματοποίησης των φτωχότερων νοικοκυριών είναι διπλάσιος για τα σοβαρά βίαια εγκλήματα από ό, τι είναι για όλα τα βίαια εγκλήματα. Ακόμη, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ανισότητα στη θυματοποίηση σχετικά με τα βίαια εγκλήματα, αυξήθηκε ταχύτερα αναφορικά με το βίαιο έγκλημα από μη άγνωστο δράστη.

Πέρα από όλα όσα αναφέρθηκαν, η αύξηση της ανισότητας δεν προέκυψε από την αύξηση της θυματοποίησης των φτωχότερων νοικοκυριών, αλλά από ιδιαίτερα μεγάλες πτώσεις των ποσοστών θυματοποίησης των πλουσιότερων νοικοκυριών. Σε κάθε περίπτωση, η αυξανόμενη συγκέντρωση των ποσοστών αυτών στα φτωχότερα νοικοκυριά φαίνεται να σχετίζεται με δημογραφικές αλλαγές σε κάθε ομάδα εισοδήματος. Σε σύγκριση με τα πλουσιότερα νοικοκυριά, τα φτωχότερα νοικοκυριά, με την πάροδο του χρόνου, απαρτίστηκαν από νεότερα, άγαμα και με χαμηλό εισόδημα άτομα που ζουν σε πόλεις – όλα χαρακτηριστικά που σχετίζονται με τα υψηλά ποσοστά θυματοποίησης.

Εν ολίγοις, η παρούσα έρευνα έδειξε ότι η μείωση του εγκλήματος που οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν βιώσει τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, δεν έχει μοιραστεί εξίσου, καθώς τα πλούσια νοικοκυριά έχουν απολαύσει τα οφέλη αυτής της μείωσης πολύ περισσότερο από ότι τα φτωχά νοικοκυριά, γεγονός που ισχύει για όλα τα είδη εγκλημάτων. Τα ποσοστά θυματοποίησης είναι μεγαλύτερα για τα άτομα από φτωχά νοικοκυριά, ιδίως στα αδικήματα βίας από μη άγνωστο δράστη. Παρόλα αυτά, ένα σημαντικό μερίδιο της αυξανόμενης συγκέντρωσης ποσοστών θυματοποίησης μεταξύ των φτωχών νοικοκυριών, οφείλεται σε δημογραφικές αλλαγές μέσα σε κάθε οικονομική ομάδα.

Η επόμενη μελέτη¹⁵, εξέτασε την επίδραση της εισοδηματικής ανισότητας στον κίνδυνο εμφάνισης βίας μεταξύ συντρόφων, σε χώρες με χαμηλή και αντίστοιχα υψηλή εισοδηματική ανισότητα, όπως αυτή μετριέται από το δείκτη GINI (Spencer et al., 2019). Συγκεκριμένα, εστίασε στην άσκηση βίας από άνδρα σύντροφο (“Male Physical Intimate Partner Violence”). Η ερευνητική υπόθεση της παρούσης μελέτης ήταν ότι, η ισχύς των διαφόρων παραγόντων που σχετίζονται με τη βία μεταξύ συντρόφων, διαφέρει σημαντικά μεταξύ χωρών που χαρακτηρίζονται από υψηλή εισοδηματική ανισότητα και χωρών που χαρακτηρίζονται από χαμηλή εισοδηματική ανισότητα.

Το σύνολο των δεδομένων για τους συντελεστές εισοδηματικής ανισότητας (δείκτης Gini) που χρησιμοποιήθηκε σε αυτή τη μελέτη προέρχεται από το Δείκτη Ανάπτυξης της Παγκόσμιας Τράπεζας. Συνολικά χρησιμοποιήθηκαν 367 μελέτες σε αυτή την ανάλυση. Ο εντοπισμός αυτών των μελετών πραγματοποιήθηκε μέσω μιας σειράς αναζητήσεων σε βάσεις δεδομένων. Οι μελέτες κατηγοριοποιήθηκαν σε δύο ομάδες, πρώτον, σε εκείνες όπου το δείγμα έζησε σε χώρες με υψηλή εισοδηματική ανισότητα και δεύτερον, σε εκείνες όπου το δείγμα έζησε σε χώρες με χαμηλή εισοδηματική ανισότητα. Στη συνέχεια, έγινε σύγκριση της επίδρασης 29 παραγόντων που σχετίζονται με την ανδρική άσκηση βίας μεταξύ των συντρόφων, ανάμεσα σε χώρες με χαμηλή εισοδηματική ανισότητα και σε χώρες με υψηλή.

Από αυτούς τους 29 παράγοντες, βρέθηκαν πέντε που είχαν σημαντικά διαφορετική ισχύ μεταξύ των χωρών υψηλής εισοδηματικής ανισότητας και των χωρών χαμηλής εισοδηματικής ανισότητας. Διαπιστώθηκε πως, η νεαρή ηλικία, η δυσανεμία στη σχέση, η βία απέναντι σε άλλους και η συναισθηματική κακοποίηση ήταν σημαντικά ισχυρότεροι προγνωστικοί παράγοντες σε χώρες με υψηλή εισοδηματική ανισότητα, από ότι σε χώρες με χαμηλή εισοδηματική ανισότητα. Αντίθετα, το να έχει βιώσει κανείς κάποιο τραύμα ήταν ένας σημαντικά ισχυρότερος παράγοντας σε χώρες με χαμηλή εισοδηματική ανισότητα.

Στη συνέχεια, αφαιρέθηκαν οι έρευνες που έλαβαν χώρα στις Ηνωμένες Πολιτείες από το δείγμα και συγκρίθηκαν 12 παράγοντες που σχετίζονται με την ανδρική άσκηση βίας μεταξύ συντρόφων, ανάμεσα σε χώρες με χαμηλή εισοδηματική ανισότητα και σε χώρες με υψηλή. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως, η συναισθηματική κακοποίηση, η

¹⁵ Όλα τα στοιχεία της έρευνας βρίσκονται αναλυτικά στο: C. M. Spencer, M. Mendez, S. M. Stith, (2019). “The role of income inequality on factors associated with male physical Intimate Partner Violence perpetration: A meta-analysis”, *Aggression and Violent Behavior*, Volume 48, 116-123.

δυσανεπείκεια στη σχέση και το να έχει υπάρξει κανείς μάρτυρας περιστατικού βίας μεταξύ συντρόφων στην οικογένεια από την οποία προέρχεται, ήταν σημαντικά ισχυρότεροι προγνωστικοί παράγοντες βίας μεταξύ συντρόφων σε χώρες με υψηλή εισοδηματική ανισότητα σε σύγκριση με χώρες με χαμηλή εισοδηματική ανισότητα.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, τα ευρήματα έδειξαν πως η εισοδηματική ανισότητα επηρεάζει τους προγνωστικούς παράγοντες άσκησης βίας μεταξύ συντρόφων από άνδρα σύντροφο. Παρόλα αυτά, αν και βρέθηκαν σημαντικές διαφορές, η πλειονότητα των παραγόντων που σχετίζονται με την ανδρική άσκηση βίας μεταξύ συντρόφων, δεν διέφεραν σημαντικά, υποδηλώνοντας ότι η εισοδηματική ανισότητα μπορεί να επηρεάζει κάποιους προγνωστικούς παράγοντες, αλλά υπάρχουν και άλλα πράγματα που πρέπει να εξεταστούν.

2.2. ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΦΟΒΟ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

2.2.1. ΟΙ ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΟΥ ΕΞΕΤΑΖΟΥΝ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΦΟΒΟΥ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ

Η πρώτη έρευνα με την οποία θα ασχοληθούμε, η έρευνα των Vauclair και Bratanova (2017), εξέτασε στοιχεία από την European Social Survey του 2008, για τον έλεγχο της σχέσης της εισοδηματικής ανισότητας και της έννοιας του ευάλωτου σε σχέση με το φόβο του εγκλήματος¹⁶. Η πρώτη ερευνητική υπόθεση αναφέρει πως «άτομα που ζουν σε χώρες με υψηλότερη εισοδηματική ανισότητα αναφέρουν περισσότερο φόβο του εγκλήματος από ότι τα άτομα που κατοικούν σε χώρες με χαμηλή εισοδηματική ανισότητα, ακόμη και όταν ελέγχονται άλλες μεταβλητές». Η δεύτερη υπόθεση είναι ότι «οι γυναίκες, οι εθνικές μειονότητες, τα ηλικιωμένα άτομα και τα άτομα με αναπηρία, αισθάνονται μεγαλύτερο φόβο του εγκλήματος» και αφορά την έννοια του ευάλωτου. Η τρίτη υπόθεση αναφέρει πως «η εισοδηματική ανισότητα επηρεάζει τη συσχέτιση των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων με το φόβο του εγκλήματος, καθώς τα

¹⁶ Όλα τα στοιχεία της έρευνας βρίσκονται αναλυτικά στο: C. M. Vauclair and B. Bratanova, (2017). "Income inequality and fear of crime across the European region". *European Journal of Criminology*, 14(2), 221–241.

άτομα που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες αισθάνονται περισσότερο φόβο του εγκλήματος σε χώρες με υψηλή εισοδηματική ανισότητα από ό, τι σε χώρες με χαμηλή εισοδηματική ανισότητα». Τέλος η τέταρτη ερευνητική υπόθεση είναι η εξής: «τα άτομα παρουσιάζουν χαμηλότερα επίπεδα υποκειμενικής ευημερίας σε κοινωνίες με υψηλή εισοδηματική ανισότητα και αυτή η συσχέτιση εξηγείται από το φόβο του εγκλήματος».

Στην έρευνα χρησιμοποιούνται δεδομένα από την ESS του 2008, τα οποία συλλέχθηκαν μέσω υπολογιστή και περιλαμβάνουν προσωπικές συνεντεύξεις από 56.752 άτομα, σε 28 χώρες της Ευρώπης, συν το Ισραήλ, κατά τα έτη 2008 έως 2010. Ως μεταβλητές ατομικού επιπέδου, χρησιμοποιούνται ο φόβος του εγκλήματος, η υποκειμενική ευημερία και τα κοινωνικο-δημογραφικά στοιχεία των ατόμων. Πιο συγκεκριμένα, ο φόβος του εγκλήματος εξετάζεται μέσω των απαντήσεων στις ερωτήσεις: «Πόσο ασφαλής νιώθεις ή θα ένιωθες περπατώντας μόνος/η σε αυτήν την περιοχή αφού βραδιάσει;» (1 «πολύ ασφαλής», 4 «πολύ ανασφαλής»), «Πόσο συχνά ανησυχείς για πιθανή διάρρηξη του σπιτιού σου;» (1 «συνέχεια ή τις περισσότερες φορές», 4 «ποτέ») και «Πόσο συχνά ανησυχείς μήπως γίνεις θύμα βίαιου εγκλήματος;» (1 «συνέχεια ή τις περισσότερες φορές», 4 «ποτέ»). Ακολούθως, υπολογίστηκε ένας συνολικός δείκτης φόβου του εγκλήματος, ο οποίος προέκυψε από το μέσο όρο των βαθμολογιών σε αυτές τις τρεις μεταβλητές.

Από την άλλη πλευρά, η υποκειμενική ευημερία εξετάστηκε μέσω των απαντήσεων στις ερωτήσεις: «Λαμβάνοντας υπόψη τα πάντα, πόσο ικανοποιημένος/η είσαι με τη ζωή σου συνολικά αυτόν τον καιρό;» (0 «εξαιρετικά δυσαρεστημένος» έως 10 «εξαιρετικά ικανοποιημένος») και «Λαμβάνοντας υπόψη τα πάντα, πόσο χαρούμενος θα έλεγες ότι είσαι;» (0 «εξαιρετικά δυστυχισμένος» έως 10 «εξαιρετικά χαρούμενος»). Για ακόμη μια φορά, υπολογίστηκε ένας συνολικός δείκτης της υποκειμενικής ευημερίας, που προέκυψε από τη μέση βαθμολογία σε αυτές τις δύο μεταβλητές.

Αναφορικά με τα κοινωνικο-δημογραφικά στοιχεία, εξετάστηκαν ατομικές μεταβλητές που σχετίζονται με την προσλαμβανόμενη έννοια του ευάλωτου. Συγκεκριμένα, εξετάστηκαν η ηλικία, το φύλο, το να ανήκει κανείς σε εθνική μειονότητα και η αναπηρία. Ακόμη, συμπεριλήφθηκαν και κάποιες μεταβλητές που τα ερευνητικά δεδομένα έχουν δείξει ότι συνδέονται με το φόβο του εγκλήματος. Οι μεταβλητές αυτές είναι η εκπαίδευση, η εργασία, ο τόπος κατοικίας και η προηγούμενη

εμπειρία θυματοποίησης τα τελευταία 5 χρόνια (του ερωτώμενου ή ατόμου από το νοικοκυριό του).

Σχετικά με τις μεταβλητές σε επίπεδο χώρας, εξετάστηκε η εισοδηματική ανισότητα, η κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη, το σύνολο των καταγεγραμμένων εγκλημάτων και οι συγκεντρωτικές μεταβλητές ατομικού επιπέδου. Ως δείκτης εισοδηματικής ανισότητας χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής Gini από την Eurostat, για το έτος 2008. Για την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη, χρησιμοποιήθηκε ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης (HDI) για το έτος 2007 (ο HDI είναι ένας καθιερωμένος δείκτης που αξιολογεί το προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση, τα εκπαιδευτικά επιτεύγματα και το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό εισόδημα σε ένα μόνο στατιστικό στοιχείο). Ακολούθως, για το σύνολο καταγεγραμμένων εγκλημάτων, χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα από τη Eurostat για τα ποσοστά εγκλημάτων ανά χίλιους κατοίκους που αναφέρθηκαν στην αστυνομία κατά τη διάρκεια του έτους 2007. Τέλος, σχετικά με τις συγκεντρωτικές μεταβλητές ατομικού επιπέδου, εξετάστηκε η γενικευμένη εμπιστοσύνη (ως δείκτης κοινωνικού κεφαλαίου), η αμειβόμενη εργασία (τοις εκατό, ως δείκτης απασχόλησης), το να ανήκει κανείς σε εθνικές μειονότητες (τοις εκατό, ως αξιολόγηση της μετανάστευσης) και ο τύπος κατοικίας (ως δείκτης αστικοποίησης).

Τα αποτελέσματα έδειξαν πως, αναφορικά με την πρώτη ερευνητική υπόθεση, η εισοδηματική συσχετίστηκε θετικά με το φόβο του εγκλήματος και παρέμεινε σημαντική κατά τον έλεγχο της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης, του σύνολο των καταγεγραμμένων εγκλημάτων, των συγκεντρωτικών μεταβλητών ατομικού επιπέδου και των ατομικών κοινωνικο-δημογραφικών στοιχείων. Επομένως, η εισοδηματική ανισότητα παρέμεινε ένας σημαντικός προγνωστικός παράγοντας του φόβου του εγκλήματος.

Σχετικά με τη δεύτερη ερευνητική υπόθεση, τα αποτελέσματα έδειξαν πως, οι γυναίκες, οι ηλικιωμένοι και τα άτομα με αναπηρία ανέφεραν υψηλότερο φόβο του εγκλήματος. Παραδόξως, το να ανήκει κανείς σε εθνική μειονότητα δεν επηρέαζε το φόβο του εγκλήματος. Όπως και αναμενόταν, η προηγούμενη εμπειρία θυματοποίησης συσχετίστηκε με υψηλότερο φόβο του εγκλήματος.

Σχετικά με την τρίτη υπόθεση, φάνηκε πως, σε αντίθεση με τις υποθέσεις, η εθνική πλειοψηφία και όχι τα μέλη της εθνικής μειονότητας αναφέρουν υψηλότερα επίπεδα φόβου του εγκλήματος, εάν διαμένουν σε χώρες με υψηλή εισοδηματική ανισότητα.

Μια πιθανή εξήγηση θα μπορούσε να είναι ότι η πλειοψηφία φοβάται το έγκλημα που διαπράττεται από τις εθνικές μειονότητες.

Τέλος, αναφορικά με την τέταρτη ερευνητική υπόθεση, καθώς παρατηρήθηκε, οι ερωτηθέντες ανέφεραν υψηλότερα επίπεδα φόβου του εγκλήματος σε χώρες με υψηλότερη εισοδηματική ανισότητα. Ακόμη, τα υψηλά επίπεδα φόβου του εγκλήματος συσχετίστηκαν με τα χαμηλότερα επίπεδα υποκειμενικής ευημερίας (για τα άτομα που ανήκουν στην εθνική πλειοψηφία).

Συνοπτικά επιβεβαιώθηκε ότι, πρώτον, τα άτομα που ζουν σε κοινωνίες με υψηλότερη εισοδηματική ανισότητα αισθάνονται περισσότερο φόβο του εγκλήματος, δεύτερον, ο φόβος του εγκλήματος είναι μεγαλύτερος για τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, τα άτομα με ειδικές ανάγκες καθώς και τις γυναίκες, τρίτον, η εθνική πλειοψηφία αναφέρει υψηλότερα επίπεδα φόβου του εγκλήματος, εάν διαμένει σε χώρες με υψηλή εισοδηματική ανισότητα και τέταρτον, ο φόβος του εγκλήματος εξηγεί την αντίστροφη σχέση μεταξύ της εισοδηματικής ανισότητας και της υποκειμενικής ευημερίας.

Η επόμενη μελέτη που θα μας απασχολήσει, εξετάζει το φόβο του εγκλήματος στην Ευρώπη, διερευνώντας την πιθανή συσχέτισή του με την εισοδηματική ανισότητα και τη φτώχεια σε επίπεδο χώρας¹⁷. Τα ερευνητικά δεδομένα προέρχονται από την European Social Survey του 2014 και οι δείκτες σε επίπεδο χώρας παρέχονται από την Eurostat. Η ιδιαιτερότητα αυτής της μελέτης είναι ότι, εκτός από την πιθανή συσχέτιση της εισοδηματικής ανισότητας με το φόβο του εγκλήματος, εξετάζει και την πιθανή συσχέτιση του φόβου του εγκλήματος με τη φτώχεια. Η πρώτη ερευνητική υπόθεση είναι η εξής: «Οι δείκτες εισοδηματικής ανισότητας σε επίπεδο χώρας και η φτώχεια, σχετίζονται θετικά με το φόβο του εγκλήματος». Η δεύτερη υπόθεση αφορά την πιθανότητα «η συσχέτιση μεταξύ του συντελεστή Gini και του φόβου του εγκλήματος να μειώνεται όταν εξετάζονται άλλοι δείκτες εισοδηματικής ανισότητας και η φτώχεια (Kujala et al., 2019).

Εν συνεχεία, η παρούσα μελέτη εξετάζει πολλούς ανεξάρτητους ατομικούς παράγοντες, που οι προηγούμενες έρευνες έχουν δείξει ότι σχετίζονται με το φόβο του εγκλήματος, όπως είναι η ηλικία, το φύλο, η ικανοποίηση από το εισόδημα, η εκπαίδευση, η εμπιστοσύνη, η επίδραση των ΜΜΕ και οι προηγούμενες εμπειρίες

¹⁷ Όλα τα στοιχεία της έρευνας βρίσκονται αναλυτικά στο: P. Kujala, J. Kallio and M. Niemelä, (2019). "Income Inequality, Poverty, and Fear of Crime in Europe". Cross-Cultural Research, 53(2), 163–185.

θυματοποίησης. Επομένως, η τρίτη ερευνητική υπόθεση που προκύπτει είναι η εξής: «Η συσχέτιση των δεικτών σε επίπεδο χώρας και του φόβου του εγκλήματος εξασθενεί, όταν εξετάζονται οι ελεγχόμενες μεταβλητές (ηλικία και φύλο) και πιθανοί παράγοντες διαμεσολάβησης (εκπαίδευση, εισόδημα, εμπιστοσύνη, επίδραση των ΜΜΕ και προηγούμενες εμπειρίες θυματοποίησης)».

Τα δεδομένα σχετικά με τις εξαρτημένες μεταβλητές και τις ανεξάρτητες μεταβλητές ατομικού επιπέδου προέρχονται από την ESS του 2014 που διεξήχθη σε 20 ευρωπαϊκές χώρες. Όσον αφορά την εξαρτημένη μεταβλητή, ο φόβος του εγκλήματος υπολογίζεται με τις απαντήσεις στην ερώτηση «πόσο ασφαλής νιώθεις όταν περπατάς μόνος σου στην περιοχή σου αφού βραδιάσει;», με τις απαντήσεις να κυμαίνονται από «πολύ ασφαλής», «ασφαλής», «ανασφαλής» και «πολύ ανασφαλής». Οι ανεξάρτητες μεταβλητές ατομικού επιπέδου είναι η ηλικία, το φύλο, η ικανοποίηση από το εισόδημα, η εκπαίδευση, η εμπιστοσύνη, η επίδραση των ΜΜΕ και η προηγούμενη εμπειρία θυματοποίησης. Τα στοιχεία σχετικά με τους δείκτες σε επίπεδο χώρας για την εισοδηματική ανισότητα και τη φτώχεια παρέχονται από την Eurostat. Συγκεκριμένα, η εισοδηματική ανισότητα υπολογίζεται με το συντελεστή Gini (0= πλήρης ισότητα και 1= πλήρης ανισότητα)¹⁸ και το λόγο S80/S20, που υπολογίζει τη διαφορά μεταξύ των εισοδημάτων του πλουσιότερου 20% και του φτωχότερου 20% των νοικοκυριών του δείγματος. Από την άλλη πλευρά, η φτώχεια εξετάζεται μέσα από το χάσμα κινδύνου φτώχειας¹⁹ (“relative median at-risk-of-poverty risk gap”) και η υλική στέρηση αναφέρεται στην οικονομική δυσχέρεια που οδηγεί σε αδυναμία πληρωμής λογαριασμών, διακοπών, κόστους θέρμανσης, αδυναμία αγοράς βασικών ειδών διατροφής κ.ά.

Τα αποτελέσματα έδειξαν θετική συσχέτιση μεταξύ του φόβου του εγκλήματος και των δεικτών εισοδηματικής ανισότητας της χώρας και της φτώχειας. Ωστόσο, οι διαφορές μεταξύ των χωρών με χαμηλή εισοδηματική ανισότητα και εκείνων με μεσαίου

¹⁸ Για περισσότερα σχετικά με το δείκτη Gini βλ. S. P. Jenkins and P. Van Kerm, (2009). “The measurement of economic inequality”. Στο W. Salverda, B. Nolan, and T. M. Smeeding (Eds.), *The Oxford handbook of economic inequality* (40-67). New York, NY: Oxford University Press.

¹⁹ «Το βάθος (χάσμα) κινδύνου φτώχειας, αναφέρεται στην εισοδηματική κατάσταση των ατόμων που βρίσκονται κάτω από το κατώφλι της φτώχειας. Για την εκτίμησή του, υπολογίζεται η διαφορά μεταξύ του κατωφλίου του κινδύνου φτώχειας, για το σύνολο του πληθυσμού και του διάμεσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος του φτωχού πληθυσμού, η οποία εκφράζεται ως ποσοστό επί του κατωφλίου του κινδύνου φτώχειας». Από το Δελτίο Τύπου για τον Κίνδυνο Φτώχειας (2019) της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής <https://www.statistics.gr>

μεγέθους εισοδηματική ανισότητα ήταν μικρές και όχι στατιστικά σημαντικές, ενώ οι διαφορές μεταξύ των χωρών με χαμηλή εισοδηματική ανισότητα και εκείνων με υψηλή εισοδηματική ανισότητα ήταν στατιστικά σημαντικές. Από τους τέσσερις δείκτες που εξετάστηκαν, ο συντελεστής Gini, ο λόγος S80/S20 και η υλική στέρηση, συνδέονταν θετικά με το φόβο του εγκλήματος. Παρόλα αυτά, η συσχέτιση αυτών των δεικτών με το φόβο του εγκλήματος, ήταν μέτρια στην καλύτερη περίπτωση, με την ισχυρότερη συσχέτιση να εμφανίζεται μεταξύ της υλικής στέρησης και του φόβου του εγκλήματος. Ωστόσο, το χάσμα κινδύνου φτώχειας διαφέρει πολύ από τους άλλους δείκτες. Πρώτον, η συσχέτιση του δείκτη αυτού με το φόβο του εγκλήματος ήταν πολύ αδύναμη και στατιστικά ασήμαντη. Δεύτερον, η σχέση δεν ήταν θετική, όπως συνέβη με τους άλλους δείκτες.

Ακόμη, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ορισμένοι ατομικοί παράγοντες επηρεάζουν το φόβο του εγκλήματος. Εν ολίγοις, η εμπιστοσύνη φάνηκε να επηρεάζει τη συσχέτιση των δεικτών με το φόβο του εγκλήματος, ενώ η εκπαίδευση και η ικανοποίηση από το εισόδημα φάνηκε να επηρεάζουν μόνο τη συσχέτιση της υλικής στέρησης με το φόβο του εγκλήματος. Παρόλα αυτά, ένα απρόσμενο αποτέλεσμα της έρευνας ήταν ότι οι υπόλοιποι ατομικοί παράγοντες δεν φάνηκε να παίζουν σημαντικό ρόλο.

2.2.2. ΟΙ ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΟΥ ΕΞΕΤΑΖΟΥΝ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΦΟΒΟΥ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΜΕ ΤΗ ΦΤΩΧΕΙΑ

Στην πρώτη μελέτη που θα εξετάσουμε, έγινε μια προσπάθεια να διερευνηθεί η σχέση του φόβου του εγκλήματος με την κατώτερη κοινωνικο-οικονομική τάξη, με τη χρήση δευτερογενών δεδομένων²⁰. Συγκεκριμένα μελετήθηκε ο βαθμός στον οποίο η κατώτερη τάξη προσφέρει ένα χρήσιμο μοντέλο για την ανάλυση του φόβου του εγκλήματος σε επίπεδο γειτονιάς (Will and McGrath, 1995).

Ο ορισμός της κατώτερης κοινωνικο-οικονομικής τάξης²¹ είναι ένα δύσκολο εγχείρημα. Στην παρούσα μελέτη, η κατώτερη τάξη αντιπροσωπεύει το τμήμα του πληθυσμού που πέφτει σημαντικά κάτω από το όριο της φτώχειας. Στόχος είναι η

²⁰ Όλα τα στοιχεία της έρευνας βρίσκονται αναλυτικά στο: J. A. Will, J. H. McGrath, "Crime, Neighborhood Perceptions, and the Underclass. The Relationship between Fear of Crime and Class Position", *Journal of Criminal Justice*, 23(2), 1995, σ. 163-176.

²¹ Στο πρωτότυπο κείμενο αναφέρεται ως "underclass".

μελέτη της σχέσης της κατώτερης αυτής τάξης με το φόβο του εγκλήματος, εστιάζοντας στην επίδραση της φυλής και του τύπου κατοικίας, στα επίπεδα φόβου του εγκλήματος. Η εν λόγω μελέτη, έθεσε τις εξής υποθέσεις προς διερεύνηση: Πρώτον, «οι γυναίκες, οι ηλικιωμένοι και οι κάτοικοι της πόλης είναι περισσότερο πιθανό να βιώνουν υψηλότερα επίπεδα φόβου του εγκλήματος από τους άνδρες, τους νέους και τους κατοίκους μη αστικών περιοχών». Δεύτερον, «τα άτομα που θεωρείται ότι ανήκουν στην κατώτερη τάξη και συγκεκριμένα, τα άτομα που πέφτουν κάτω από το όριο της φτώχειας, οι μειονότητες και εκείνοι που έχουν βιώσει περιόδους ανεργίας, θα παρουσιάζουν αυξημένα επίπεδα φόβου του εγκλήματος, ανεξάρτητα από το φύλο, την ηλικία, το μέγεθος της πόλης ή άλλους παράγοντες». Τρίτον, «τα άτομα που θεωρούν ότι υπάρχει ανάγκη, να αυξηθεί η χρηματοδότηση για την ενίσχυση της παρουσίας της αστυνομίας στη γειτονιά, να παρασχεθεί περισσότερη βοήθεια στις μεγάλες πόλεις για την αντιμετώπιση προβλημάτων και να αυξηθεί η υποστήριξη για τα προγράμματα πρόνοιας, θα αισθάνονται αυξημένο φόβο του εγκλήματος, λόγω της ανησυχίας τους ότι δεν είναι αρκετά όσα γίνονται για την προστασία τους». Τέλος, «οι φτωχοί είναι λιγότερο πιθανό να δείξουν εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση, καθώς αυτή η έλλειψη εμπιστοσύνης σχετίζεται με τα αυξανόμενα επίπεδα φόβου του εγκλήματος σε επίπεδο γειτονιάς».

Η μελέτη χρησιμοποίησε δεδομένα από τη Γενική Κοινωνική Έρευνα (GSS) του 1987 για να διερευνήσει το βαθμό στον οποίο ο φόβος του εγκλήματος σε επίπεδο γειτονιάς και η κατώτερη τάξη σχετίζονται. Σε αυτή τη μελέτη, η γειτονιά ορίστηκε ως η γενική περιοχή στην οποία ζει κάποιος. Αναφορικά με το φόβο του εγκλήματος, η Γενική Κοινωνική Έρευνα του 1987 περιλάμβανε την ερώτηση: «Υπάρχει οποιοδήποτε μέρος εδώ στην περιοχή σας, στο οποίο θα φοβόσασταν να περπατήσετε μόνοι το βράδυ;» Σχετικά με την κατώτερη τάξη, θεωρείται πως η GSS αποτελεί μια από τις πιο εμπεριστατωμένες και περιεκτικές ερευνητικές προσπάθειες. Το πρωταρχικό μέτρο για την κατώτερη τάξη που χρησιμοποιήθηκε εδώ, ήταν ένα στοιχείο κατασκευασμένο μετά τη συνέντευξη που υποδεικνύει εάν το νοικοκυριό του ερωτώμενου θα θεωρηθεί φτωχό (με εισόδημα νοικοκυριού κάτω από περίπου το 80% ορίου φτώχειας), οριακά φτωχό (που κυμαίνεται από περίπου 80% έως 112% του ορίου φτώχειας), ή όχι φτωχό (που βρίσκεται πάνω από το 112% περίπου του ορίου φτώχειας).

Εκτός από την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού του ερωτώμενου, τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, συμπεριλαμβανομένης της φυλής, της ηλικίας, του

φύλου, της κατάστασης απασχόλησης, του μεγέθους της πόλης και της οικογενειακής κατάστασης, περιλήφθηκαν στην ανάλυση. Επίσης, λήφθηκε υπόψη και η θυματοποίηση των ερωτώμενων, όπως π.χ. εάν έχουν υποστεί πυροβολισμό, χτύπημα, ληστεία ή διάρρηξη σπιτιού. Τέλος, εξετάστηκε η αντίληψη των ερωτώμενων για τις κυβερνητικές δαπάνες στην αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων, η εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση, τα συνολικά επίπεδα ικανοποίησης με τη ζωή τους ή / και την κατάσταση της κοινότητας και η αντίληψη για τα συνολικά επίπεδα των συγκρούσεων μέσα στην κοινωνία.

Τα αποτελέσματα έδειξαν πως τέσσερις στους δέκα ερωτηθέντες δήλωσαν ότι δεν ένιωθαν άνετα να περπατούν στην περιοχή όπου ζούσαν. Συνολικά, λίγο λιγότερο από το 16% των ερωτηθέντων θεωρήθηκαν φτωχοί, ενώ ένα επιπλέον 2,6% άγγιζε οριακά τη φτώχεια. Όπως διαπιστώθηκε σε πολλές από τις προηγούμενες μελέτες που εξέτασαν το φόβο του εγκλήματος, οι γυναίκες είναι πολύ πιο πιθανό να νιώσουν φόβο περπατώντας τη νύχτα στη γειτονιά τους. Συνολικά, πάνω από το 56% των γυναικών στο δείγμα της GSS, ανέφεραν αυτόν το φόβο, σε αντίθεση με το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών, που ήταν μόλις 18,4%. Ωστόσο, ανάμεσα στις γυναίκες που φοβόντουσαν, το ποσοστό αυτών που ήταν φτωχές και ιδιαίτερα οριακά φτωχές, ήταν σημαντικά υψηλότερο από εκείνο των μη φτωχών. Ομοίως, αν και μόνο το 18% των μη φτωχών ανδρών ανέφεραν ότι φοβούνται, αυτό το ποσοστό αυξήθηκε σχεδόν στο 30% για τους φτωχούς και πάνω από το 46% για τους οριακά φτωχούς.

Από την άλλη πλευρά, η ηλικία των ερωτηθέντων ταξινομήθηκε σε τρεις κατηγορίες (λιγότερο από τριάντα ετών, τριάντα έως πενήντα ετών και άνω των πενήντα ετών). Το 40% της νεότερης και της μεγαλύτερης ηλικιακά ομάδας φοβόντουσαν να περπατήσουν στη γειτονιά τους τη νύχτα, ενώ λίγο πάνω από το 35% της μεσαίας ηλικιακά ομάδας ένιωθε αντίστοιχο φόβο. Βέβαια, υπήρχαν σημαντικές διαφορές ανάλογα με την οικονομική κατάσταση των ερωτηθέντων. Σχεδόν το 60% της νεότερης ομάδας που ήταν φτωχοί ένιωθαν φόβο, ενώ από την άλλη πλευρά, μόνο το 35% των μη φτωχών νέων δήλωσαν ότι φοβούνται.

Αναφορικά με το μέγεθος της πόλης, πάνω από τους μισούς ερωτηθέντες που ζούσαν σε πόλεις με πενήντα χιλιάδες ή περισσότερους κατοίκους δήλωσαν ότι φοβούνται να περπατήσουν στη γειτονιά τους τη νύχτα, ενώ μόνο περίπου το 1/3 των κατοίκων των προαστίων ή των μικρών πόλεων και των αγροτικών περιοχών ένιωθαν φόβο. Όταν

αυτός ο φόβος εξετάστηκε σε σχέση με την τάξη, διαπιστώθηκε ότι οι κάτοικοι όλων των περιοχών που ήταν φτωχοί, παρουσίασαν πολύ υψηλότερα επίπεδα φόβου του εγκλήματος από ό,τι οι μη φτωχοί κάτοικοι. Σε μεγάλες πόλεις, σχεδόν το 60% των φτωχών και πάνω από τα τρία τέταρτα των οριακά φτωχών έδειχναν ότι φοβόντουσαν να περπατήσουν γύρω από τη γειτονιά τους τη νύχτα. Για τους μη φτωχούς κατοίκους των μεγάλων πόλεων, το ήμισυ των κατοίκων δήλωσαν αυτόν το φόβο. Αυτό ήταν ένα υψηλό ποσοστό, αλλά σημαντικά χαμηλότερο από ό,τι για τους φτωχούς κατοίκους. Οι διαφορές του φόβου του εγκλήματος σε επίπεδο γειτονιάς, ήταν ακόμη μεγαλύτερες όταν συγκρίθηκαν οι φτωχοί και οι μη φτωχοί στα προάστια, στις μικρές πόλεις και στις αγροτικές περιοχές. Γενικά, καθώς φάνηκε, οι φτωχοί και οι οριακά φτωχοί ήταν πολύ πιο πιθανό να βιώσουν φόβο του εγκλήματος σε επίπεδο γειτονιάς από τους μη φτωχούς.

Τα αποτελέσματα της πολυμεταβλητής ανάλυσης συμφώνησαν με τις περισσότερες μελέτες, καθώς έδειξαν ότι ο φόβος ήταν μεγαλύτερος στις γυναίκες, στους ηλικιωμένους και στα άτομα που ανήκουν στην κατώτερη τάξη. Ακόμη, τα άτομα που πίστευαν ότι, οι δαπάνες για την αντιμετώπιση του εγκλήματος, για την ευημερία, για τις συνθήκες διαβίωσης των έγχρωμων και για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των μεγάλων πόλεων ήταν πολύ λίγες, ένιωθαν μεγαλύτερο φόβο του εγκλήματος. Η φυλή, η διαμονή σε μεγάλη πόλη, η περιθωριοποίηση και η εμπειρία θυματοποίησης εμφάνισαν ισχυρή συσχέτιση με το φόβο του εγκλήματος σε επίπεδο γειτονιάς. Από την άλλη πλευρά, κανένα μέτρο που σχετίζεται με την εμπιστοσύνη δεν αποδείχθηκε στατιστικά σημαντικό σε σχέση με τα επίπεδα του φόβου. Ομοίως, η ύπαρξη ιστορικού αστάθειας στην απασχόληση δεν αποτέλεσε δείκτη του φόβου.

Επιγραμματικά, ισχυροί προγνωστικοί παράγοντες του φόβου του εγκλήματος, πέρα από το φύλο (γυναίκες) και την ηλικία (ηλικιωμένοι), ήταν και η κοινωνικο-οικονομική τάξη και η οικογενειακή κατάσταση. Παρόλα αυτά, η εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση και οι αντιλήψεις που αναφέρθηκαν δεν εξήγησαν το φόβο του εγκλήματος. Όπως φάνηκε, πολύ λίγες μεταβλητές πέρα από το να ανήκει κανείς στην κατώτερη τάξη αποδείχθηκαν σημαντικές για την πρόβλεψη του φόβου του εγκλήματος σε επίπεδο γειτονιάς.

Η τελευταία έρευνα με την οποία θα ασχοληθούμε, αναφορικά με τη συσχέτιση του φόβου του εγκλήματος και της φτώχειας, χρησιμοποίησε την έννοια του ευάλωτου για

να διερευνήσει τις αντιλήψεις περί ασφάλειας των ανθρώπων που ζουν σε συνθήκες φτώχειας²² (Pantazis, 2000). Τα δεδομένα προέκυψαν από την ανάλυση της British Crime Survey του 1994, η οποία εκτός από τις συνηθισμένες ερωτήσεις, σχετικά με το αν κάποιος αισθάνεται ανασφαλής και ανησυχεί για συγκεκριμένους τύπους εγκλημάτων, περιλάμβανε ερωτήσεις που κατέγραφαν διαστάσεις του ευάλωτου όπως το φύλο, την ηλικία και τη φτώχεια. Η BCS του 1994 περιλάμβανε συνεντεύξεις με 14.500 άτομα ηλικίας 16 ετών και άνω.

Αναφορικά με το φόβο του εγκλήματος, οι συμμετέχοντες απάντησαν στις ερωτήσεις: «Πόσο ασφαλείς νιώθετε όταν περπατάτε μόνοι σε αυτήν την περιοχή αφού νυχτώσει; Θα λέγατε ότι αισθάνεστε πολύ ασφαλείς, αρκετά ασφαλείς, λίγο ασφαλείς ή πολύ ανασφαλείς;» και «Πόσο ασφαλείς νιώθετε όταν είστε μόνοι στο σπίτι σας τη νύχτα; Θα λέγατε ότι νιώθετε πολύ ασφαλείς, αρκετά ασφαλείς, λίγο ασφαλείς ή πολύ ανασφαλείς;». Ακόμη, όλοι οι ερωτηθέντες συμπλήρωσαν ένα ερωτηματολόγιο σχετικά με τα δημογραφικά τους στοιχεία.

Αν και η BCS δεν περιλάμβανε ερωτήσεις για άμεσους δείκτες φτώχειας όπως το βιοτικό επίπεδο, περιείχε ερωτήσεις σχετικά με έμμεσους δείκτες όπως το εισόδημα των νοικοκυριών, την κοινωνική τάξη, την έλλειψη οχήματος και άλλα. Οι φτωχοί άνθρωποι ορίζονταν ως «εκείνοι που ανήκαν σε νοικοκυριά των οποίων το ακαθάριστο συνολικό εισόδημα ήταν κάτω των 5.000 £ ανά έτος», ενώ οι άνθρωποι ορίζονταν ως πλούσιοι εάν «το ετήσιο ακαθάριστο συνολικό εισόδημα των νοικοκυριών τους υπερέβαινε τις 30.000 £». Επίσης, διερευνήθηκε ο βαθμός στον οποίο το αίσθημα ανασφάλειας των ανθρώπων διαμεσολαβείται από το φύλο και την ηλικία τους.

Δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός, ότι οι άνθρωποι αισθάνονται λιγότερο ασφαλείς όταν περπατούν μόνοι τους στο δρόμο αφού βραδιάσει, παρά όταν είναι μόνοι στο σπίτι τους τη νύχτα. Συγκεκριμένα, ένας στους τρεις ανθρώπους στην Αγγλία και την Ουαλία, αισθάνεται ανασφαλής όταν περπατά μόνος του στη γειτονιά του αφού βραδιάσει, ενώ μόνο ένας στους δέκα αισθάνεται το ίδιο όταν είναι μόνος στο σπίτι του τη νύχτα. Μεγάλα τμήματα του πληθυσμού ανησυχούν επίσης μήπως πέσουν θύματα διάρρηξης και κλοπών που σχετίζονται με οχήματα. Οι μισές από τις γυναίκες φοβούνται μήπως πέσουν θύματα βιασμού, ενώ σχεδόν ένας στους δύο ανθρώπους

²² Όλα τα στοιχεία της έρευνας βρίσκονται αναλυτικά στο: C. Pantazis, "Fear of Crime, Vulnerability and Poverty. Evidence from the British Crime Survey", *The British Journal of Criminology*, 40, 2000, σ. 414-436.

ανησυχεί μήπως πέσει θύμα κλοπής ή ληστείας. Οι άνθρωποι που ζουν σε φτωχά νοικοκυριά έχουν διπλάσιες πιθανότητες από τους πλούσιους να αισθανθούν ανασφαλείς όταν είναι μόνοι τους στο δρόμο αφού νυχτώσει (54% έναντι 25%), ενώ είναι επίσης πιο πιθανό να νιώσουν ανασφαλείς όταν είναι μόνοι στο σπίτι τους τη νύχτα (18% έναντι 8%).

Αναφορικά με το φύλο, συγκριτικά με τους φτωχούς άνδρες, οι γυναίκες στον ίδιο τύπο νοικοκυριού είχαν διπλάσιες πιθανότητες να αισθανθούν ανασφαλείς. Πάνω από τα δύο τρίτα των γυναικών σε φτωχά νοικοκυριά αισθάνονταν ανασφαλείς (67%), σε σύγκριση με το 34% των φτωχών ανδρών. Ομοίως, ένα υψηλότερο ποσοστό γυναικών σε πλούσια νοικοκυριά αισθάνονταν ανασφαλείς σε σύγκριση με τους άνδρες αντίστοιχων νοικοκυριών. (45% έναντι 12%). Μια περαιτέρω παρατήρηση είναι ότι, σε σύγκριση με τις πλούσιες γυναίκες, οι φτωχές γυναίκες ήταν 1,5 φορά πιο πιθανό να αισθανθούν ανασφαλείς όταν περπατάνε μόνες στο δρόμο αφού νυχτώσει. Ακόμη, οι γυναίκες από φτωχά νοικοκυριά, είχαν διπλάσιες πιθανότητες από τους άντρες από φτωχά νοικοκυριά να αισθανθούν ανασφαλείς όταν είναι μόνες τους στο σπίτι (22% σε σύγκριση με το 11%), ενώ οι πλούσιες γυναίκες ήταν επίσης σημαντικά πιο πιθανό να αισθανθούν ανασφαλείς σε σύγκριση με τους πλούσιους άντρες (15% σε αντίθεση με το 5%).

Όσον αφορά την ηλικία, σχεδόν ίσες αναλογίες νέων ατόμων (ηλικίας μεταξύ 16 και 24 ετών) και ηλικιωμένων (ηλικίας 65 ετών και άνω) σε πλούσια νοικοκυριά, ανέφεραν ότι αισθάνονται ανασφαλείς όταν περπατούν μόνοι τους στη γειτονιά τους αφού νυχτώσει (34% και 32% αντίστοιχα). Από την άλλη πλευρά, το αίσθημα ανασφάλειας ποίκιλε περισσότερο στα φτωχά νοικοκυριά. Οι φτωχοί ηλικιωμένοι ήταν πιο επιρρεπείς από τους νέους να εκφράσουν ότι αισθάνονται ανασφαλείς όταν περπατάνε μόνοι τους στο δρόμο αφού νυχτώσει (62% σε σύγκριση με 46%). Έτσι, ο βαθμός στον οποίο η ηλικία παίζει ρόλο στη διαμόρφωση του αισθήματος ανασφάλειας φάνηκε να εξαρτάται από το εισόδημα, καθώς υψηλότερα επίπεδα αισθήματος ανασφάλειας βίωναν άτομα μεγαλύτερης ηλικίας που ζούσαν σε συνθήκες φτώχειας. Ωστόσο, το ποσοστό των φτωχών ηλικιωμένων που αισθάνονταν ανασφαλείς στο σπίτι τους τη νύχτα ήταν παρόμοιο με εκείνο άλλων ομάδων του πληθυσμού. Τα άτομα ηλικίας μεταξύ 16 και 24 ετών, που ζούσαν στη φτώχεια είχαν τα υψηλότερα επίπεδα αισθήματος ανασφάλειας (26%). Έτσι, ενώ ένας στους τέσσερις νέους από φτωχά

νοικοκυριά αισθανόταν ανασφαλής όταν ήταν μόνος στο σπίτι τη νύχτα, αυτό ίσχυε μόνο για έναν στους επτά φτωχούς ηλικιωμένους.

Αναφορικά με το φόβο για πιθανή θυματοποίηση σε σχέση με μια σειρά εγκλημάτων και λαμβάνοντας υπόψη το εισόδημα των νοικοκυριών, παρατηρήθηκε πως άτομα τα οποία προέρχονταν από φτωχά νοικοκυριά ήταν πιο επιρρεπή στο φόβο πιθανής θυματοποίησής τους. Η πιο έντονη διαφορά σχετικά με το εισόδημα, παρατηρήθηκε στο αδίκημα της κλοπής, για το οποίο ανησυχούσε το 57% των ατόμων που προέρχονταν από φτωχά νοικοκυριά σε σύγκριση με το 37% των πλούσιων. Τα άτομα αυτά κατ'επέκταση ήταν πιο πιθανό να ανησυχούν μήπως πέσουν θύματα βιασμού, δημόσιας προσβολής ή κλοπής οχημάτων, από ό,τι οι πλούσιοι.

Μελετώντας τις ανησυχίες των ατόμων, οι οποίες δεν σχετίζονται με το έγκλημα, σε συνάρτηση με το εισόδημα του νοικοκυριού, παρατηρήθηκε πως οι φτωχοί ήταν πιο πιθανό από τους πλούσιους να ανησυχήσουν περισσότερο σε σχέση με ασθένειες, οικονομικά χρέη, απώλεια εργασίας, ή ατυχήματα δικά τους ή ατόμων από την οικογένειά τους. Έτσι, με λίγες εξαιρέσεις, τα άτομα από τα φτωχότερα νοικοκυριά ήταν πιο πιθανό να ανησυχήσουν τόσο για την πιθανή θυματοποίησή τους σε σχέση με μια σειρά εγκλημάτων, όσο και για πολλά άλλα, μη εγκληματικά περιστατικά. Τέλος, μεταξύ των ατόμων που προέρχονταν από φτωχά νοικοκυριά, η ανησυχία για πιθανή εμφάνιση ασθένειας σε κάποιον στο νοικοκυριό επισκίαζε την ανησυχία πιθανής θυματοποίησης.

Τόσο ο τύπος της γειτονιάς, όσο και το μέγεθος φάνηκαν να επηρεάζουν τις αντιλήψεις των ατόμων για την ασφάλεια. Έτσι, μελετήθηκε το αίσθημα ανασφάλειας σε σχέση με το εισόδημα του νοικοκυριού και τον τύπο της γειτονιάς. Συγκεκριμένα, οι φτωχοί άνθρωποι ήταν συνεχώς πιο πιθανό να αισθανθούν ανασφαλείς όταν περπατάνε μόνοι στο δρόμο αφού βραδιάσει, ανεξάρτητα από το πού ζούσαν. Στις περισσότερες γειτονιές, ήταν περίπου δύο φορές πιο πιθανό να αισθανθούν ανασφαλείς σε σύγκριση με τους πλούσιους. Ωστόσο, οι φτωχοί άνθρωποι που ζούσαν σε πιο «δύσκολες» γειτονιές (που χαρακτηρίζονταν από πολυεθνικά νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος), βίωναν τα υψηλότερα επίπεδα ανασφάλειας. Σχεδόν το 60% των φτωχών ατόμων σε αυτές τις γειτονιές αισθάνονταν ανασφάλεια όταν περπατούσαν μόνοι στο δρόμο, σε σύγκριση με το 34% των πλούσιων.

Η BCS του 1994 περιείχε ερωτήσεις για τις αντιλήψεις των ερωτηθέντων σχετικά με τα σημάδια αντικοινωνικοτήτων και αταξίας, συμπεριλαμβανομένων των γειτόνων που κάνουν φασαρία, των εφήβων που περιφέρονται, των μεθυσμένων, των άστεγων και των απορριμμάτων. Από τα ευρήματα αποδείχθηκε μια σαφής σχέση μεταξύ των αντιλήψεων των ανθρώπων για τις αντικοινωνικότητες και την αταξία και το βαθμό στον οποίο αισθάνονται ανασφαλείς περπατώντας στο δρόμο αφού βραδιάσει.

Συνοπτικά, οι φτωχότεροι άνθρωποι στην κοινωνία παρουσίασαν τα μεγαλύτερα επίπεδα ανασφάλειας που σχετίζεται ή όχι με το έγκλημα. Τα αποτελέσματα αυτά, συμφωνούν με εκείνα των Borooah και Carcach (1997) και Pantazis και Gordon (1997), που έδειξαν πως τα άτομα με χαμηλό κοινωνικοοικονομικό status φοβούνται σημαντικά περισσότερο από ό,τι ο υπόλοιπος πληθυσμός. Λαμβάνοντας υπόψη άλλες πτυχές του ευάλωτου όπως το φύλο, την ηλικία, τη σωματική διάπλαση, την υγεία και την ικανότητα να υπερασπιστεί κανείς τον εαυτό του από μια επίθεση, η ανάλυση κατέδειξε πως υπάρχουν διαφορές στο αίσθημα ανασφάλειας μεταξύ του πληθυσμού. Παρόλο που το φύλο ήταν ο πιο σημαντικός παράγοντας που επηρέασε το κατά πόσον οι άνθρωποι ήταν πιο πιθανό να αισθάνονται ανασφαλείς, υπήρξαν σημαντικές διαφορές μεταξύ γυναικών και ανδρών. Για τις γυναίκες οι πιο σημαντικοί παράγοντες έντασης του αισθήματος ανασφάλειας ήταν η προχωρημένη ηλικία και οι παράγοντες που σχετίζονται με τη φτώχεια, ενώ για τους άντρες ήταν η αντίληψη ότι δεν μπορούν να αμυνθούν σε πιθανή επίθεση εις βάρος τους και το χαμηλό εισόδημα.

2.2.3. ΟΙ ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΟΥ ΕΞΕΤΑΖΟΥΝ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΦΟΒΟΥ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΜΕ ΤΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΑΝΑΣΦΑΛΕΙΕΣ

Η πρώτη μελέτη με την οποία θα ασχοληθούμε, εξέτασε το ρόλο της οικονομικής ανασφάλειας στην πρόβλεψη του φόβου του εγκλήματος²³, ενώ τόνισε τη σημασία και των «διάχυτων ανησυχιών» (“diffuse anxieties”) στην αύξηση του φόβου του εγκλήματος και στη δημιουργία μιας «κουλτούρας φόβου» στην Αμερικανική κοινωνία (Britto, 2013). Οι διάχυτες ανησυχίες περιλαμβάνουν την ανησυχία για την οικονομία, την κυβέρνηση, την ευημερία, τον πληθωρισμό κ.ά.

²³ Όλα τα στοιχεία της έρευνας αναφέρονται αναλυτικά στο: S. Britto, “Diffuse anxiety: The role of economic insecurity in predicting fear of crime”, *Journal of Crime and Justice*, 36(1), 2013, σ. 18-34.

Τα δεδομένα για την τρέχουσα μελέτη συλλέχθηκαν από την άνοιξη του 2009 έως το χειμώνα του 2010. Συλλέχθηκαν συνολικά 1.196 ολοκληρωμένα ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν μέσω διαδικτύου. Οι 969 από τους συμμετέχοντες ήταν ενήλικες που κατοικούσαν στην πολιτεία της Ουάσιγκτον.

Η εξαρτημένη μεταβλητή ήταν ο φόβος του εγκλήματος. Ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες, χρησιμοποιώντας μια κλίμακα από το 1 (δεν φοβάμαι καθόλου) έως το 10 (φοβάμαι υπερβολικά), να απαντήσουν την ερώτηση: «Πόσο πολύ φοβάστε να γίνετε θύμα: κλοπής αυτοκινήτου, ληστείας, διάρρηξης σπιτιού ενώ λείπετε, διάρρηξης σπιτιού ενώ βρίσκεστε στο σπίτι, βιασμού ή σεξουαλικής κακοποίησης, επίθεσης με μαχαίρι, όπλο ή ρόπαλο και ανθρωποκτονίας;».

Η ανεξάρτητη μεταβλητή, δηλαδή η οικονομική ανασφάλεια, μετρήθηκε μέσω μιας τριπλής ερώτησης, για την απάντηση της οποίας χρησιμοποιήθηκε μια κλίμακα από το 1 έως το 10, με το 1 να σημαίνει «δεν ανησυχώ καθόλου» και το 10 να σημαίνει «ανησυχώ υπερβολικά». Η ερώτηση ήταν η εξής: «Πόσο ανησυχείτε σχετικά με:

- Την πιθανότητα να χάσετε τη δουλειά σας, λόγω της τρέχουσας οικονομικής κατάστασης;
- Την πιθανότητα να βελτιωθεί η καριέρα σας λόγω της τρέχουσας οικονομικής κατάστασης;
- Την επίδραση που θα έχει η μείωση της αξίας των αποθεμάτων στη συνταξιοδότησή σας;».

Ως μεταβλητές ελέγχου, χρησιμοποιήθηκαν η θυματοποίηση/η έννοια του ευάλωτου, η υποβάθμιση της γειτονιάς και ο έλεγχος από την κοινότητα²⁴. Επίσης, αναφορικά με τη θυματοποίηση και την έννοια του ευάλωτου, μελετήθηκαν το φύλο, η φυλή, η ηλικία, το εισόδημα, η εκπαίδευση και ο προσλαμβανόμενος κίνδυνος θυματοποίησης. Βέβαια, ο προσλαμβανόμενος κίνδυνος, πέραν της θυματοποίησης και της έννοιας του ευάλωτου, ήταν πολύ πιθανό να αντιπροσωπεύει και ένα μέτρο υποβάθμισης της γειτονιάς. Για τη μελέτη της υποβάθμισης της γειτονιάς, χρησιμοποιήθηκαν τρία προσλαμβανόμενα μέτρα αταξίας (“perceptual measures of incivility”), ο έγκλημα στη γειτονιά, οι συμμορίες και η χρήση προστατευτικών μέτρων για το έγκλημα.

²⁴ Οι μεταβλητές ελέγχου αναφέρονται στο πρωτότυπο κείμενο ως εξής: “victimization/vulnerability, neighborhood disadvantage/disorder and community control”.

Αναφορικά με τον έλεγχο από την κοινότητα, μελετήθηκε η αντίληψη για την αποδοτικότητα του έργου της αστυνομίας και η συλλογική αποτελεσματικότητα.

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξε ότι ο προσλαμβανόμενος κίνδυνος και το φύλο ήταν οι ισχυρότεροι προγνωστικοί παράγοντες του φόβου του εγκλήματος. Οι γυναίκες παρουσίασαν σημαντικά υψηλότερα επίπεδα φόβου του εγκλήματος από τους άνδρες, οι λευκοί φοβόντουσαν λιγότερο από τις μειονότητες και η ηλικία σχετιζόταν αρνητικά με το φόβο του εγκλήματος. Η εκπαίδευση και το εισόδημα δεν σχετιζόνταν με το φόβο του εγκλήματος, ενώ η σχέση μεταξύ φυλής, ηλικίας και φόβου του εγκλήματος φάνηκε να αντικατοπτρίζει τους πραγματικά ευάλωτους στο έγκλημα, με βάση τα χαρακτηριστικά θυματοποίησης, καθώς στις ΗΠΑ οι μειονότητες και τα νεότερα άτομα έχουν υψηλότερα ποσοστά θυματοποίησης. Παραδόξως, η αντίληψη για το έγκλημα στη γειτονιά δεν σχετίστηκε με το φόβο του εγκλήματος, ενώ η αντίληψη για την επιδείνωση του προβλήματος των συμμοριών αύξησε το φόβο του εγκλήματος, όπως και η συχνότητα χρήσης προστατευτικών μέτρων για την αποφυγή του εγκλήματος. Από την άλλη πλευρά, η αντίληψη για την αποτελεσματικότητα της αστυνομίας δεν σχετίστηκε με το φόβο του εγκλήματος, ενώ η συλλογική αποτελεσματικότητα (“collective efficacy”) μείωσε σημαντικά το φόβο του εγκλήματος. Τέλος, η οικονομική ανασφάλεια σχετίστηκε θετικά με το φόβο του εγκλήματος και αποτέλεσε τον τέταρτο ισχυρότερο προγνωστικό παράγοντα του φόβου του εγκλήματος, μετά τον προσλαμβανόμενο κίνδυνο, το φύλο και την ηλικία.

Επομένως, καθώς φάνηκε, οι διάχυτες ανησυχίες, συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής ανασφάλειας, έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην πρόβλεψη του φόβου του εγκλήματος. Ο φόβος του εγκλήματος, ενδέχεται να χρησιμεύει ως τρόπος προκειμένου να μεγεθυνθούν και να εκφραστούν άλλες ανησυχίες. Συμπερασματικά, η παρούσα μελέτη, επιβεβαίωσε την επίδραση της οικονομικής ανασφάλειας, και πιθανώς και άλλων διάχυτων ανησυχιών στο φόβο του εγκλήματος. Παρόλα αυτά, τα αποτελέσματα δεν μπορούν να γενικευθούν σε μεγαλύτερους πληθυσμούς.

Επιπλέον, σύμφωνα με τα αποτελέσματα είναι και οι έρευνες των Dammert and Malone, οι οποίοι χρησιμοποιώντας δεδομένα από την International Labor Organization survey στη Χιλή το 2003 και στην Αργεντινή, Βραζιλία και Χιλή το 2006, βρήκαν ισχυρούς συσχετισμούς μεταξύ του δείκτη ανασφάλειας (απασχόληση, εκπαίδευση των παιδιών, ποιότητα ζωής, οικονομική σταθερότητα και ανθρώπινα

δικαιώματα) και του γενικού φόβου για τη βία και του φόβου για το έγκλημα της επίθεσης ή ληστείας (Dammert and Malone, 2003, 2006). Τέλος, μια άλλη μελέτη στη Φιλανδία, αναφορικά με τη σχέση μεταξύ των ειδήσεων που αφορούν το έγκλημα και του φόβου του εγκλήματος, δεν μέτρησε άμεσα τις διάχυτες ανησυχίες, αλλά περιλάμβανε ένα μέτρο ανεργίας. Η μελέτη εντόπισε ισχυρή σχέση μεταξύ της ανεργίας και του φόβου του εγκλήματος. Οι συγγραφείς κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι ανησυχίες σχετικά με το βίαιο έγκλημα πολύ πιθανόν να πηγάζουν από την οικονομική ανασφάλεια (Smolej and Kivivuori, 2006).

Η επόμενη έρευνα που εξετάζει την επίδραση των οικονομικών ανασφαλειών στο φόβο του εγκλήματος, είναι εκείνη των Vieno et al., του 2013. Στα πλαίσια της εν λόγω έρευνας, πραγματοποιήθηκε μια πολυεπίπεδη ανάλυση, με στόχο την πρόβλεψη του φόβου του εγκλήματος, χρησιμοποιώντας τα δεδομένα του Ευρωβαρόμετρου του 2006, με αντιπροσωπευτικό δείγμα του ευρωπαϊκού πληθυσμού, 16.306 άτομα από 27 χώρες²⁵. Αυτή η μελέτη, είχε ως στόχο να εξετάσει την επίδραση που ασκούν στο φόβο του εγκλήματος τα ατομικά χαρακτηριστικά αλλά και τα αντικειμενικά χαρακτηριστικά της χώρας στην οποία ζει ένας άνθρωπος, με την υπόθεση ότι ο φόβος του εγκλήματος αποτελεί κυρίως «μεταμφιεσμένες» κοινωνικές και οικονομικές ανασφάλειες (Vieno et al., 2013).

Οι ερευνητές δημιούργησαν δύο ευρύτερες κατηγορίες ερευνητικών υποθέσεων. Η πρώτη σχετιζόταν με το ατομικό επίπεδο και ανέφερε πως «η έννοια του ευάλωτου πρέπει να συνδέεται θετικά με το φόβο του εγκλήματος». Στη βάση της βιβλιογραφίας, επομένως, οι γυναίκες (Y1), οι ηλικιωμένοι (Y2), οι άνεργοι (Y3), τα άτομα με χαμηλά επίπεδα μόρφωσης (Y4) και τα άτομα που αισθάνονται κοινωνικά περιθωριοποιημένα (Y5) θα παρουσιάζουν υψηλότερα επίπεδα φόβου του εγκλήματος. Επιπλέον, οι άνθρωποι που αντιλαμβάνονται το προνοιακό σύστημα της χώρας τους ως μη ικανοποιητικό (Y6), τα άτομα που έχουν άσχημες προσδοκίες για το μέλλον τους (Y7) και για τη χώρα τους (Y8) και τα άτομα που ζουν σε αποδιοργανωμένα περιβάλλοντα (Y9), θα αισθάνονται μεγαλύτερο φόβο του εγκλήματος.

²⁵ Όλα τα στοιχεία της έρευνας βρίσκονται αναλυτικά στο: A. Vieno, M. Roccato, S. Russo, "Is Fear of Crime Mainly Social and Economic Insecurity in Disguise? A Multilevel Multinational Analysis", *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 23, 2013, σ. 519-535.

Όσον αφορά τη δεύτερη κατηγορία υποθέσεων, εστιάζοντας στον αντίκτυπο που ασκούν τα μέτρα κοινωνικής πρόνοιας στο φόβο του εγκλήματος, θεωρήθηκε πως οι κρατικές δαπάνες για την εκπαίδευση (Y10α) και για τις παροχές σε παιδιά και οικογένειες (Y10β) θα παρουσιάσουν αρνητικές σχέσεις με το φόβο του εγκλήματος, ενώ η οικονομική ανισότητα θα συνδεθεί θετικά με το φόβο του εγκλήματος (Y10γ). Τέλος, τα ποσοστά απασχόλησης θα δείξουν μια αρνητική σχέση με το φόβο του εγκλήματος (Y10δ). Από την άλλη πλευρά, τα ποσοστά εγκληματικότητας (Y11α) και μετανάστευσης (Y11β) πρέπει να συνδέονται θετικά με το φόβο του εγκλήματος, ενώ οι εθνικές δαπάνες για την εκπαίδευση και την κοινωνική προστασία όχι.

Όπως αναφέρθηκε, πραγματοποιήθηκε μια δευτερογενής ανάλυση των δεδομένων του Ευρωβαρόμετρου του 2006. Η εξαρτημένη μεταβλητή, δηλαδή ο φόβος του εγκλήματος, διερευνήθηκε μέσω της ερώτησης: «Πόσο ασφαλής αισθάνεσαι όταν περπατάς μόνος σου στην περιοχή που ζεις, όταν νυχτώνει;» με τέσσερις κατηγορίες απαντήσεων που κυμαίνονταν από «Πολύ ασφαλής» έως «Πολύ ανασφαλής». Σχετικά με τους ατομικούς παράγοντες, χρησιμοποιήθηκαν δύο σύνολα μεταβλητών για να προβλεφθεί ο φόβος του εγκλήματος. Πρώτον, τα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων μελετήθηκαν ως εξής: φύλο (0 = γυναίκα, 1 = άνδρας), ηλικία, επαγγελματική κατάσταση (0 = απασχολούμενος, 1 = άνεργος), έτη εκπαίδευσης (1 = 15, 2 = 16–19, 3 = 20+) και μέγεθος της περιοχής διαμονής τους (1 = μικρό αγροτικό χωριό, 2 = πόλη μικρού ή μεσαίου μεγέθους, 3 = μεγάλη πόλη). Δεύτερον, μελετήθηκαν οι αντιλήψεις και οι προσδοκίες των ατόμων για το μέλλον της χώρας τους και το δικό τους, αναφορικά με την ευημερία και την περιθωριοποίηση. Η αντίληψη περί ευημερίας αξιολογήθηκε από την ερώτηση:

«Για καθένα από τα ακόλουθα, πείτε μου αν νομίζετε ότι ισχύει για το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας της χώρας σας. Το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας ... »

- (1) «Παρέχει αρκετή κάλυψη»
- (2) «Θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως πρότυπο για άλλες χώρες» ή
- (3) «Είναι πολύ δαπανηρό για την κοινωνία».

Η αντίληψη περί περιθωριοποίησης αξιολογήθηκε από την ερώτηση:

«Σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις ακόλουθες δηλώσεις;»

(α) «Νιώθω ότι έχω αποκλειστεί από την κοινωνία»

(β) «Μερικοί άνθρωποι με περιφρονούν λόγω του εισοδήματος ή της εργασίας μου»
και

(γ) «Νομίζω ότι υπάρχει ο κίνδυνος να βιώσω φτώχεια».

Οι προσδοκίες για το προσωπικό τους μέλλον αξιολογήθηκαν από την ερώτηση:

«Ποιες είναι οι προσδοκίες σας για τους επόμενους δώδεκα μήνες: Οι επόμενοι δώδεκα μήνες θα είναι καλύτεροι, χειρότεροι ή το ίδιο, αναφορικά με...»

(α) «Τη ζωή σας γενικά»

(β) «Την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού σας» και

(γ) «Την προσωπική κατάσταση εργασίας σας».

Οι προσδοκίες των συμμετεχόντων για το μέλλον της χώρας αξιολογήθηκαν από την ερώτηση:

«Ποιες είναι οι προσδοκίες σας για τους επόμενους δώδεκα μήνες: Οι επόμενοι δώδεκα μήνες θα είναι καλύτεροι, χειρότεροι ή το ίδιο, αναφορικά με...»

(α) «Την οικονομική κατάσταση της χώρας» και

(β) «Την κατάσταση της απασχόλησης στη χώρα».

Σχετικά με τα χαρακτηριστικά της χώρας, συμπεριλήφθηκαν στην ανάλυση οι εξής μεταβλητές:

(i) το ποσοστό εγκληματικότητας

(ii) το ποσοστό απασχόλησης

(iii) το ποσοστό μετανάστευσης

(iv) η ανισότητα εισοδήματος

(v) οι παροχές σε είδος για οικογένειες και παιδιά και

(vi) το ποσοστό του ΑΕΠ που δαπανήθηκε στην εκπαίδευση.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το χαμηλότερο επίπεδο φόβου εμφανίστηκε στις σκανδιναβικές χώρες, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης

παρουσίασαν τα υψηλότερα επίπεδα φόβου του εγκλήματος. Επιπλέον, μεταξύ των δυτικών χωρών, ο φόβος έτεινε να αυξάνεται από το βόρειο τμήμα της Ευρώπης προς το νότιο. Οι ερευνητικές υποθέσεις Y1, Y2, Y3 και Y4 επιβεβαιώθηκαν, καθώς όπως φάνηκε, οι γυναίκες, τα ηλικιωμένα άτομα, οι άνεργοι και τα άτομα με χαμηλά επίπεδα μόρφωσης, παρουσίασαν μεγαλύτερα επίπεδα φόβου του εγκλήματος. Ακολουθώντας, σύμφωνα με τις υποθέσεις Y5, Y6, Y7 και Y8, η αντίληψη των συμμετεχόντων ότι οι ίδιοι ήταν κοινωνικά περιθωριοποιημένοι, η αρνητική αξιολόγηση του συστήματος πρόνοιας στη χώρα τους και οι αρνητικές προσδοκίες για τους ίδιους και για τη χώρα τους, έδειξαν θετική συσχέτιση με την εξαρτημένη μεταβλητή. Τέλος, επιβεβαιώθηκε και η υπόθεση Y9, σύμφωνα με την οποία τα άτομα που ζουν σε αποδιοργανωμένα περιβάλλοντα βιώνουν μεγαλύτερο φόβο του εγκλήματος, καθώς η μεγάλη πόλη έχει περισσότερες πιθανότητες να αποτελεί ένα αποδιοργανωμένο περιβάλλον. Εν συνεχεία, οι υποθέσεις Y10α, Y10β, Y10γ επιβεβαιώθηκαν καθώς, οι δαπάνες για την εκπαίδευση και οι παροχές σε είδος για οικογένειες και παιδιά συνδέονταν αρνητικά με το φόβο του εγκλήματος, ενώ η οικονομική ανισότητα έδειξε θετική σχέση με το φόβο του εγκλήματος. Ωστόσο, οι υποθέσεις Y10δ, Y11α και Y11β, δηλαδή τα ποσοστά απασχόλησης, εγκληματικότητας και μετανάστευσης, δεν σχετίστηκαν σημαντικά με το φόβο του εγκλήματος.

Συνοπτικά, εξετάστηκε ο φόβος του εγκλήματος ως συνάρτηση των ατομικών χαρακτηριστικών αλλά και των χαρακτηριστικών της εκάστοτε χώρας που ζούσαν οι συμμετέχοντες, με την υπόθεση ότι ο φόβος του εγκλήματος είναι κυρίως, μια «μεταμφιεσμένη» κοινωνική και οικονομική ανασφάλεια. Τρία βασικά αποτελέσματα προέκυψαν από τη μελέτη.

Πρώτον, το να ζει κανείς σε μια αποδιοργανωμένη κοινωνία, το οποίο αξιολογείται έμμεσα από το να ζει κανείς σε μια μεγάλη πόλη, ήταν ένας ισχυρός προγνωστικός παράγοντας του φόβου του εγκλήματος. Έχει αποδειχθεί ότι η μεταβλητή που χρησιμοποιήθηκε για την έμμεση αξιολόγηση της αποδιοργάνωσης, δηλαδή το μέγεθος της πόλης που διαμένουν οι συμμετέχοντες, συσχετίζεται στενά με τη πραγματική και προσλαμβανόμενη αποδιοργάνωση (Cates et al., 2003). Επιπλέον, αυτό το αποτέλεσμα ήταν σύμφωνο με τα αποτελέσματα άλλων ερευνών, σχετικά με τους δεσμούς μεταξύ κοινωνικής αποδιοργάνωσης και φόβου του εγκλήματος (Skogan, 1990; Taylor and Shumaker, 1990).

Δεύτερον, επιβεβαιώθηκε η υπόθεση ότι ο φόβος του εγκλήματος συνδέεται με την έννοια του ευάλωτου, καθώς παρόλο που στην έρευνα δεν υπήρχαν κλίμακες «ευαλωτότητας», τα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά που στη βιβλιογραφία σχετίζονται με την έννοια του ευάλωτου, συσχετίστηκαν θετικά με το φόβο του εγκλήματος. Τα αποτελέσματα αυτά, συμφωνούν με εκείνα των Amerio και Roccato (2005) και Hipp (2010), σύμφωνα με τα οποία, ο φόβος του εγκλήματος συσχετίστηκε θετικά με τα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά που σχετίζονται έμμεσα με την κοινωνική περιθωριοποίηση (γυναίκες, ηλικιωμένοι, άτομα με χαμηλά επίπεδα μόρφωσης και άνεργοι) (Amerio and Roccato, 2005; Hipp, 2010).

Τέλος, η ισότητα του εισοδήματος, οι δαπάνες για την εκπαίδευση και οι παροχές σε οικογένειες και παιδιά συνδέθηκαν με τα χαμηλά επίπεδα φόβου του εγκλήματος. Αντίστοιχα στην ίδια κατεύθυνση μια ακόμη έρευνα επιβεβαιώνει τα αποτελέσματα αυτά, καθώς απέδειξε ότι η λήψη μέτρων πρόνοιας μπορεί να συμβάλλει στην ενδυνάμωση των ανθρώπων και να ενισχύσει την ικανότητά τους να αντιμετωπίζουν τα αρνητικά γεγονότα, προστατεύοντάς τους από πολλές κοινωνικές ανησυχίες (Hummelsheim et al., 2011).

Η επόμενη έρευνα που θα μελετήσουμε, εξέτασε το λόγο για τον οποίο ο φόβος του εγκλήματος βρισκόταν σε υψηλά επίπεδα στη Χιλή, υποθέτοντας πως ο φόβος αυτός, δεν αντικατοπτρίζει μόνο το φόβο εγκληματικών πράξεων, αλλά αποτελεί μάλλον μια εκδήλωση ενός φάσματος καθημερινών ανασφαλειών, όπως τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές ανασφάλειες²⁶. Όπως αναφέρεται, παρόλο που η Χιλή, κατά την περίοδο της μελέτης, θεωρείτο μία από τις ασφαλέστερες χώρες της Λατινικής Αμερικής, ο φόβος του εγκλήματος ήταν ευρέως διαδεδομένος (Dammert and Malone, 2003). Για να τεκμηριωθεί αυτό το επιχείρημα, εξετάστηκαν αυτές οι ανασφάλειες αναφορικά με την ικανότητά τους να προβλέψουν το φόβο του εγκλήματος, χρησιμοποιώντας τα δεδομένα μιας έρευνας που διενήργησε η International Labor Organization, το 2001. Ακόμη, εξετάστηκαν τα χαρακτηριστικά κοινωνικής ταυτότητας, η θυματοποίηση, η εμπιστοσύνη στα μέσα ενημέρωσης, η αστικοποίηση και η συμμετοχή στην κοινότητα.

²⁶ Όλα τα στοιχεία της έρευνας βρίσκονται στο: L. Dammert, M. F. T. Malone, "Fear of Crime or Fear of Life? Public Insecurities in Chile", *Bulletin of Latin American Research*, 22(1), 2003, σ. 79-101.

Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω μιας έρευνας της κοινής γνώμης που πραγματοποιήθηκε κατά το πρώτο εξάμηνο του 2001, στις τρεις μεγαλύτερες πόλεις της Χιλής: Σαντιάγο, Βαλπαράϊσο και Κονσεπσιόν. Περιείχε 1.188 συμπληρωμένα ερωτηματολόγια: 423 στο Σαντιάγο, 385 στο Βαλπαράϊσο και 380 στο Κονσεπσιόν. Αν και η έρευνα σχεδιάστηκε για να αναλύσει θέματα που σχετίζονται με την κατάσταση των εργαζομένων στη Χιλή, περιλάμβανε επίσης πολλές ερωτήσεις σχετικά με το φόβο του εγκλήματος.

Στόχος της μελέτης ήταν να αποδειχθεί ότι αυτού του είδους οι οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές ανασφάλειες, είναι προγνωστικοί παράγοντες του φόβου του εγκλήματος. Το ενδιαφέρον των ερευνητών επικεντρώθηκε στις ανασφάλειες που σχετίζονταν με την απασχόληση, την εκπαίδευση των παιδιών, την ποιότητα ζωής, την οικονομική σταθερότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Δεδομένου του υψηλού βαθμού αλληλοσυσχέτισης μεταξύ αυτών των στοιχείων, οι ανασφάλειες συνδυάστηκαν σε μια κλίμακα ανασφάλειας, η οποία κυμαίνεται από 1 (πολύ ασφαλής) έως 5 (πολύ ανασφαλής).

Ο φόβος του εγκλήματος, στην παρούσα μελέτη, διακρίθηκε σε δύο κατηγορίες, το φόβο για τη γενική βία και το φόβο για επίθεση ή ληστεία²⁷. Ο φόβος της γενικής βίας, αποτελούσε περισσότερο ένα γενικό κοινωνικό ζήτημα, που δεν περιλαμβάνει μόνο το έγκλημα αλλά και άλλα ευρεία χαρακτηριστικά της κοινωνίας, όπως το φόβο της βίας των κυβερνητικών δυνάμεων, την ευθραυστότητα των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και τις κοινωνικο-οικονομικές διακρίσεις. Η δεύτερη κατηγορία, ο φόβος επίθεσης ή ληστείας, εστίαζε στο έγκλημα και ειδικότερα σε συγκεκριμένα εγκλήματα, καθώς ο φόβος για τα διάφορα εγκλήματα ποικίλει. Τα εγκλήματα που περιλήφθηκαν στην επίθεση και τη ληστεία αντιπροσώπευαν πάνω από το 50% όλων των αναφερόμενων εγκλημάτων στη Χιλή.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, θεωρείται πως οι μεταβλητές κοινωνικής ταυτότητας, η θυματοποίηση, η εμπιστοσύνη στα μέσα ενημέρωσης και τα ανεπίσημα δίκτυα καταπολέμησης του εγκλήματος, αποτελούν παράγοντες που σχετίζονται με το φόβο του εγκλήματος. Το φύλο, η ηλικία, η μόρφωση και το εισόδημα, που αποτελούν χαρακτηριστικά κοινωνικής ταυτότητας, χρησιμοποιήθηκαν ως μεταβλητές ελέγχου, ώστε να αποδειχθεί ότι τα αποτελέσματα ισχύουν εξίσου για άνδρες και γυναίκες, όλων

²⁷ Στο πρωτότυπο κείμενο αναφέρονται ως “fear of general violence” και “fear of assault or robbery”.

των ηλικιών, με κάθε επίπεδο εισοδήματος και εκπαίδευσης. Ως μεταβλητή ελέγχου χρησιμοποιήθηκε και το μέγεθος του τόπου κατοικίας των ερωτώμενων, με σκοπό να διερευνηθεί, εάν υπάρχουν άλλες ανασφάλειες που οδηγούν στο φόβο του εγκλήματος, ακόμη και όταν τα χαρακτηριστικά κοινωνικής ταυτότητας και το μέγεθος του τόπου κατοικίας λαμβάνονται υπόψη.

Τα ευρήματα έδειξαν ότι άλλες ανασφάλειες έπαιξαν μεγάλο ρόλο στην πρόβλεψη του φόβου του εγκλήματος, ακόμη και όταν γινόταν έλεγχος για άλλους παράγοντες. Οι μεταβλητές κοινωνικής ταυτότητας δεν αποδείχθηκαν αξιόπιστοι προγνωστικοί παράγοντες του φόβου του εγκλήματος, καθώς το φύλο, η ηλικία και η εκπαίδευση δεν προέβλεψαν το φόβο του εγκλήματος. Ο αντίκτυπος του εισοδήματος, αν και σημαντικός, ήταν εξαιρετικά μικρός, ενώ το μέγεθος του τόπου κατοικίας αποδείχθηκε ότι επηρεάζει το φόβο του εγκλήματος. Έτσι, η πρώτη ανάλυση υποστήριζε την υπόθεσή ότι άλλες ανησυχίες παίζουν μεγάλο ρόλο στον προσδιορισμό του φόβου του εγκλήματος.

Ακολούθως, η θυματοποίηση και η εμπιστοσύνη στα μέσα μαζικής ενημέρωσης χρησιμοποιήθηκαν ως μεταβλητές ελέγχου, με σκοπό να αποδειχθεί πως ανεξαρτήτως από αυτές, άλλες ανασφάλειες θα εξακολουθούν να επηρεάζουν το φόβο του εγκλήματος. Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν για άλλη μια φορά την υπόθεση ότι, οι ανασφάλειες είναι εξαιρετικά σημαντικοί παράγοντες πρόβλεψης του φόβου του εγκλήματος. Ωστόσο, παρόλο που η υπόθεση ότι «ο φόβος του εγκλήματος σχετίζεται με άλλες ανασφάλειες» υποστηρίχθηκε ακόμη και μετά τον έλεγχο για τα αποτελέσματα της θυματοποίησης και της εμπιστοσύνης στον τύπο, αξίζει να σημειωθεί ότι αυτές οι δύο μεταβλητές ήταν πολύ σημαντικές. Αυτό δείχνει ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης έχουν ισχυρό αντίκτυπο στο φόβο του εγκλήματος. Παρόλα αυτά, ενώ η θυματοποίηση και η εμπιστοσύνη στον Τύπο είχαν σημαντικές επιπτώσεις στο φόβο του εγκλήματος, η επίδραση αυτών των δύο μεταβλητών δεν ήταν τόσο ισχυρή όσο η επίδραση των άλλων ανασφαλειών.

Μέχρι στιγμής έχει αποδειχθεί ότι η κλίμακα ανασφάλειας εξηγεί καλύτερα το φόβο του εγκλήματος, ακόμη και όταν συμπεριλαμβάνονται μέτρα αντιπάλων υποθέσεων, σχετικά με την κοινωνική ταυτότητα, το μέγεθος του τόπου διαμονής, τη θυματοποίηση και την εμπιστοσύνη στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Μια τελευταία υπόθεση που μένει να μελετηθεί, για να τεκμηριωθεί ο ισχυρισμός ότι ο φόβος του εγκλήματος στη Χιλή

υποκρύπτει άλλες ανασφάλειες, είναι σχετική με τα ανεπίσημα δίκτυα καταπολέμησης του εγκλήματος. Σύμφωνα με τη θεωρία, τα άτυπα δίκτυα ελέγχου της εγκληματικότητας μπορούν να μειώσουν το φόβο του εγκλήματος μέσω της συμμετοχής στην κοινότητα (Crawford, 1997), που οδηγεί σε περισσότερη επαφή με τους γείτονες και ενίσχυση της εμπιστοσύνης. Επομένως, ελέγχθηκε η ικανότητα της συμμετοχής στην κοινότητα να μειώσει το φόβο του εγκλήματος. Τα αποτελέσματα τεκμηρίωσαν την υπόθεση που υποστηρίζει την επίδραση των ανασφαλειών στο φόβο του εγκλήματος, αλλά σε αντίθεση με πολλές θεωρίες, τα ευρήματα έδειξαν ότι η συμμετοχή σε οποιαδήποτε οργάνωση της κοινωνίας των πολιτών δεν είχε σημαντική επίδραση στο φόβο του εγκλήματος.

Καθ' όλη τη διάρκεια της ανάλυσης, η υπόθεση ότι οι πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές ανασφάλειες οδηγούν στο φόβο του εγκλήματος, είχε βρει σταθερή υποστήριξη, ακόμα και όταν ελεγχόταν η επίδραση άλλων μεταβλητών. Αποδείχθηκε ότι η θυματοποίηση, η εμπιστοσύνη στον Τύπο, το μέγεθος του τόπου διαμονής και σε μικρότερο βαθμό, το εισόδημα, όλα ασκούσαν σημαντική επίδραση στο φόβο του εγκλήματος. Παρόλα αυτά, ενώ αυτές οι μεταβλητές είναι ενδιαφέρουσες από μόνες τους, το ενδιαφέρον σε αυτήν την ανάλυση ήταν να απομονωθούν τα αποτελέσματα των άλλων ανασφαλειών. Η κλίμακα ανασφάλειας αποτέλεσε τον πιο ισχυρό προγνωστικό παράγοντα και των δύο τύπων φόβου του εγκλήματος. Επιγραμματικά, η θυματοποίηση, η εμπιστοσύνη στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και το μέγεθος του τόπου διαμονής ήταν σημαντικοί παράγοντες που επηρεάζουν το φόβο του εγκλήματος, αλλά λιγότερο από ό,τι η παρουσία άλλων ανασφαλειών. Τέλος αναφορικά με τη θυματοποίηση και το μέγεθος του τόπου διαμονής, τα πορίσματα αυτά συμφωνούν με εκείνα άλλων, προγενέστερων ερευνών, όπως είναι αυτές των Skogan και Maxfield (1981) και Mesch (2000).

Η τελευταία μελέτη στην οποία θα αναφερθούμε, χρησιμοποιεί δεδομένα από την έρευνα του Americas Barometer του 2012, τα οποία συλλέχθηκαν από εννέα χώρες της Λατινικής Αμερικής και εξετάζει την πιθανή σχέση της τιμωρητικότητας με τις οικονομικές ανησυχίες και το φόβο του εγκλήματος, σε μια περίοδο μειωμένης οικονομικής ανάπτυξης και αυξημένης οικονομικής ανισότητας²⁸ (Singer et al., 2020).

²⁸ Όλα τα στοιχεία της έρευνας βρίσκονται αναλυτικά στο: A. J. Singer, C. Chouhy, P. S. Lehmann, J. N. Stevens and M. Gertz, (2020). "Economic anxieties, fear of crime, and punitive attitudes in Latin America". *Punishment & Society*, 22(2), 181–206.

Συγκεκριμένα, η παρούσα μελέτη εξετάζει δύο υποθέσεις. Η πρώτη υπόθεση είναι ότι, οι οικονομικές ανησυχίες και ο φόβος του εγκλήματος έχουν άμεσες επιπτώσεις στην τιμωρητικότητα και η δεύτερη υπόθεση είναι ότι, θα υπάρξουν έμμεσες επιπτώσεις της οικονομικής ανασφάλειας στην τιμωρητικότητα, μέσω του φόβου του εγκλήματος. Αναφορικά με τη συγκεκριμένη μελέτη, το ενδιαφέρον μας θα εστιάσει στην πιθανή συσχέτιση των οικονομικών ανησυχιών με το φόβο του εγκλήματος και όχι τόσο στη διασύνδεσή τους με την τιμωρητικότητα.

Όπως αναφέρθηκε, αυτή η μελέτη χρησιμοποιεί δεδομένα από την έρευνα Americas Barometer του 2012. Διεξήχθησαν προσωπικές συνεντεύξεις με ένα άτομο ανά νοικοκυριό, το οποίο απάντησε αναφορικά με τις εμπειρίες, τις αντιλήψεις και τις στάσεις του για μια σειρά θεμάτων. Παρόλο που απαντήθηκαν 41.632 ερωτηματολόγια σε 26 χώρες, στην παρούσα μελέτη χρησιμοποιήθηκαν μόνο τα ερωτηματολόγια από εννέα χώρες (Αργεντινή, Μπελίζ, Βολιβία, Βραζιλία, Κολομβία, Κόστα Ρίκα, Μεξικό, Παραγουάη και Ουρουγουάη), δηλαδή, 15.145 ερωτηματολόγια, από τα οποία αξιοποιήθηκαν τα 14.705.

Η εξαρτημένη μεταβλητή που χρησιμοποιείται σε αυτή τη μελέτη είναι «η υποστήριξη για αυστηρότερες ποινές», η οποία προέρχεται από την ερώτηση «Κατά τη γνώμη σας, τι πρέπει να γίνει για να μειωθεί το έγκλημα σε μια χώρα όπως η δική μας;», με τις δύο πιθανές επιλογές να είναι, η «υλοποίηση προληπτικών μέτρων» και η «αύξηση της τιμωρίας των εγκληματιών». Οι ερωτηθέντες υποστήριζαν τη μία ή και τις δύο προτάσεις.

Η ανεξάρτητη μεταβλητή είναι «οι οικονομικές ανησυχίες», οι οποίες μετριοούνται χρησιμοποιώντας τέσσερα στοιχεία, την κακή οικονομική κατάσταση της χώρας, την επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης της χώρας, την κακή ατομική οικονομική κατάσταση και την επιδείνωση της ατομικής οικονομικής κατάστασης. Η κακή οικονομική κατάσταση της χώρας μετρήθηκε χρησιμοποιώντας την ερώτηση «Περιγράψτε την οικονομική κατάσταση της χώρας», από πολύ καλή έως πολύ κακή, η επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης της χώρας μετρήθηκε από τις απαντήσεις στην ερώτηση «Πιστεύετε ότι η τρέχουσα οικονομική κατάσταση της χώρας είναι καλύτερη, ίδια, ή χειρότερη από ό, τι ήταν 12 μήνες πριν;», η κακή ατομική οικονομική κατάσταση μετρήθηκε από τις απαντήσεις στην ερώτηση «Περιγράψτε τη συνολική οικονομική σας κατάσταση», από πολύ καλή έως πολύ κακή και τέλος, η επιδείνωση

της ατομικής οικονομικής κατάστασης, μετρήθηκε χρησιμοποιώντας την ερώτηση «Πιστεύετε ότι η ατομική οικονομική σας κατάσταση είναι καλύτερη, ίδια ή χειρότερη από ό,τι ήταν 12 μήνες πριν;».

Ακόμη, η διαμεσολαβητική μεταβλητή είναι ο φόβος του εγκλήματος, η οποία μετρήθηκε με την αξιολόγηση του βαθμού στον οποίο κάθε ερωτώμενος αισθάνεται ασφαλής στη γειτονιά του, από πολύ ασφαλής έως πολύ ανασφαλής. Ακολουθώς, οι ελεγχόμενες μεταβλητές είναι η φυλή ή η εθνικότητα του ερωτώμενου, το φύλο, η ηλικία, η εκπαίδευση, η οικογενειακή κατάσταση, κοινωνικοοικονομική κατάσταση (η οποία σχετίζεται με το εάν ο ερωτώμενος λαμβάνει μηνιαία οικονομική κρατική βοήθεια και πόσα από 14 συγκεκριμένα προϊόντα και υπηρεσίες έχει στο σπίτι του), η πολιτική ιδεολογία, η αντίληψη για τη θρησκεία, η θρησκευτική συμμετοχή, η προσωπική θυματοποίηση του ερωτώμενου ή κάποιου άλλου ατόμου από το νοικοκυριό τους τελευταίους 12 μήνες, η ενημέρωση από τα ΜΜΕ, η εμπιστοσύνη στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης και οι αντιλήψεις τους για την αξιοπιστία των γειτόνων τους.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι οικονομικές ανησυχίες σχετίζονται θετικά με το φόβο του εγκλήματος, αν και οι επιπτώσεις τους στην υποστήριξη αυστηρότερων ποινών είναι μικτές. Επιπλέον, οι επιπτώσεις της οικονομικής ανασφάλειας στην τιμωρητικότητα επηρεάζονται εν μέρει από το φόβο του εγκλήματος. Πιο συγκεκριμένα, οι αντιλήψεις περί κακής οικονομικής κατάστασης της χώρας και επιδείνωσής της και οι αντιλήψεις περί κακής ατομικής οικονομικής κατάστασης, σχετίζονται θετικά με το φόβο του εγκλήματος. Δεύτερον, ο φόβος του εγκλήματος έχει άμεση επίδραση στην τιμωρητικότητα, καθώς εκείνοι που αναφέρουν υψηλότερα επίπεδα φόβου του εγκλήματος είναι πιο πιθανό να υποστηρίξουν αυστηρότερες ποινές. Ένα τρίτο βασικό συμπέρασμα αυτής της μελέτης είναι το γεγονός ότι, οι οικονομικές ανησυχίες έχουν άμεση επίπτωση στην τιμωρητικότητα, αν και η σχέση εξαρτάται από το είδος των οικονομικών ανησυχιών που εξετάζεται. Εκείνοι που πιστεύουν ότι το επίπεδο της κρατικής οικονομίας είναι κακό είναι πιο τιμωρητικοί, ενώ όσοι πιστεύουν ότι το προσωπικό τους οικονομικό επίπεδο είναι κακό είναι λιγότερο τιμωρητικοί. Τέλος, καθώς φάνηκε, οι οικονομικές ανησυχίες έχουν σταθερά θετική έμμεση επίδραση στην τιμωρητικότητα μέσω του φόβου του εγκλήματος. Παρά τους όποιους περιορισμούς της, αυτή η μελέτη παρέχει χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με τη σχέση της οικονομικής ανασφάλειας, του φόβου του εγκλήματος και της

τιμωρητικότητας και σε αντίθεση με προγενέστερες έρευνες που μελετούν τη συσχέτιση της τιμωρητικότητας με τις οικονομικές ανησυχίες και το φόβο του εγκλήματος ξεχωριστά, η παρούσα μελέτη αποκαλύπτει ότι αυτές οι δύο έννοιες (οικονομικές ανησυχίες και φόβος του εγκλήματος) λειτουργούν παράλληλα αναφορικά με την τιμωρητικότητα.

2.3. ΤΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΟ ΦΟΒΟ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ

Όπως είναι αναμενόμενο, οι συνέπειες της πρόσφατης οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα είναι πολυάριθμες και επηρεάζουν τόσο την οικονομική σφαίρα, όσο και την κοινωνικό-πολιτική. Το εγκληματικό φαινόμενο δεν φαίνεται να έχει μείνει ανεπηρέαστο. Δυστυχώς, δεν υπάρχουν επαρκή ερευνητικά δεδομένα στην Ελλάδα, αναφορικά με την πιθανή επίδραση της οικονομικής κρίσης στη θυματοποίηση και στο φόβο του εγκλήματος. Για το λόγο αυτόν, δεν μπορούμε να εξετάσουμε τις υποθέσεις εργασίας μας, αναφορικά με την κατάσταση που ισχύει στην Ελλάδα. Παρόλα αυτά, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούμε σε κάποια ερευνητικά δεδομένα που υπάρχουν, αναφορικά με τη συσχέτιση της οικονομικής κρίσης με την αύξηση των ποσοστών εγκληματικότητας στην Ελλάδα. Ακόμη, θα γίνει μια σύντομη αναφορά στα ερευνητικά δεδομένα που εξετάζουν τη σχέση της θυματοποίησης με το φόβο του εγκλήματος στη χώρα μας, προκειμένου να σκιαγραφηθεί, όσο το δυνατόν καλύτερα, η κατάσταση που επικρατεί.

Πιο συγκεκριμένα, η έρευνα των Tsouvelas et al. (2018), εξέτασε την υπόθεση ότι, η πρόσφατη οικονομική κρίση στην Ελλάδα συνέπεσε με την αύξηση του εγκλήματος²⁹. Για τη μελέτη αυτή, αναλύθηκαν τα ποσοστά εγκληματικότητας από την αρχή της οικονομικής κρίσης έως και επτά έτη μετά. Χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από τις εγκληματολογικές στατιστικές της Ελληνικής Αστυνομίας και πραγματοποιήθηκαν επαναλαμβανόμενες αναλύσεις, προκειμένου να αποκαλυφθούν πιθανές διαφορές στα

²⁹ Όλα τα στοιχεία της έρευνας βρίσκονται αναλυτικά στο: G. Tsouvelas, G. Konstantakopoulos, A. Vakirtzis, et al. (2018) "Criminality in Greece during the years of financial crisis: 2008-2014". *Psychiatriki*, 29(1), 19-24.

ποσοστά εγκληματικότητας για τα έτη 2008, 2010, 2012 και 2014. Εν ολίγοις, λήφθηκαν δεδομένα για το έγκλημα από το Τμήμα Ανάλυσης του Τμήματος Δημόσιας Ασφάλειας του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας, σχετικά με τις 14 Περιφερειακές Μονάδες της Αστυνομίας. Συγκεκριμένα, τα δεδομένα αφορούσαν 10 κατηγορίες εγκλημάτων: ανθρωποκτονία, απάτη, βιασμός, εκβιασμός, ναρκωτικά, παράνομη κατοχή όπλου, σεξουαλική εκμετάλλευση, κλοπή / διάρρηξη, επαιτεία και ληστεία. Τα ετήσια δεδομένα για τον πληθυσμό λήφθηκαν από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ). Χρησιμοποιώντας αυτά τα δύο σύνολα δεδομένων, υπολογίστηκε η συχνότητα εμφάνισης εγκλημάτων ανά 100.000 κατοίκους, για κάθε κατηγορία εγκλήματος ξεχωριστά, καθώς και ένας σύνθετος δείκτης της «παγκόσμιας εγκληματικότητας»³⁰, που προέκυψε αθροίζοντας τα ποσοστά εγκληματικότητας και από τις δέκα κατηγορίες, προσαρμοσμένα στον πληθυσμό, ανά χρονική στιγμή.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση του παγκόσμιου ποσοστού εγκληματικότητας ανά 100.000 κατοίκους, καθώς και σημαντική αύξηση της παράνομης κατοχής όπλων, της απάτης, του εκβιασμού και της επαιτείας, ενώ υπήρξε σημαντική μείωση του βιασμού και δεν παρατηρήθηκαν διαφορές σχετικά με τα ναρκωτικά και τη σεξουαλική εκμετάλλευση. Ακόμη, η πορεία των ανθρωποκτονιών, των κλοπών και των ληστειών σχημάτισε ένα αντίστροφο σχήμα U, με υψηλότερα επίπεδα κατά τη διάρκεια του 2010 και του 2012. Η ανάλυση έδειξε ότι η εγκληματικότητα αυξήθηκε στην Ελλάδα μεταξύ του 2008 και του 2014.

Ακολούθως, καθώς φάνηκε, επιβεβαιώθηκε η πρόβλεψη των ερευνητών περί αύξησης του βίαιου εγκλήματος (ανθρωποκτονίες, ληστείες κ.ά.), του οικονομικού εγκλήματος (απάτη και εκβιασμός) και των μικρο-εγκλημάτων που σχετίζονται με οικονομικές δυσκολίες (επαιτεία), κατά τα πρώτα χρόνια της οικονομικής κρίσης. Παρόλα αυτά, μετά από κάποια χρόνια εμφανίστηκε μια ήπια μείωση του βίαιου εγκλήματος. Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας συμφωνούν με εκείνα πολλών άλλων ερευνών καθώς και με εγκληματολογικές θεωρίες σύμφωνα με τις οποίες σε περιόδους οικονομικής κρίσης αναμένεται αύξηση τόσο στα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας όσο και στα βίαια εγκλήματα. Παρόλα αυτά, ένας περιορισμός αυτής της μελέτης σχετίζεται με το μικρό μέγεθος του δείγματος, ενώ ένας ακόμη περιορισμός αφορά τα

³⁰ Στο κείμενο αναφέρεται ως: “a composite index of global criminality(crude crime rate)”.

εμπόδια στην αναφορά ορισμένων κατηγοριών εγκλημάτων στην Ελληνική Αστυνομία.

Εν ολίγοις, όπως αναφέρθηκε, η συγκεκριμένη μελέτη δεν εξέτασε τα ποσοστά θυματοποίησης κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, αλλά εστίασε στα εγκλήματα που έχουν αναφερθεί στην Ελληνική Αστυνομία. Επομένως, παρόλο που δεν εξετάζει το αντικείμενο μελέτης μας, που είναι η θυματοποίηση και ο φόβος του εγκλήματος, θεωρήθηκε πως παρουσιάζει κάποια σημαντικά ευρήματα για τη συσχέτιση της οικονομικής κρίσης με το εγκληματικό φαινόμενο και κρίθηκε σκόπιμο να αναφερθεί.

Από την άλλη πλευρά, η σχέση της θυματοποίησης και του φόβου του εγκλήματος παρουσιάζει μεγάλες διαφορές ανάλογα με το εθνικό πλαίσιο. Σε ορισμένες περιπτώσεις, θεωρείται πως η προηγούμενη εμπειρία θυματοποίησης μειώνει και εξουδετερώνει το φόβο του εγκλήματος (Box et al., 1988), αποδραματοποιώντας το εγκληματικό φαινόμενο, ενώ σε άλλες περιπτώσεις δύναται να αυξήσει την ανασφάλεια και το φόβο του εγκλήματος. Στην Ελλάδα έχει παρατηρηθεί το παράδοξο, ενώ τα ποσοστά θυματοποίησης παραμένουν σε σχετικά χαμηλά, σε σύγκριση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, επίπεδα, ο φόβος του εγκλήματος και η σχετική ανασφάλεια να λαμβάνουν μεγάλες διαστάσεις. Για το λόγο αυτόν, θα μελετηθεί η σχέση του φόβου του εγκλήματος με τα ποσοστά θυματοποίησης, μέσω των πορισμάτων διάφορων ερευνών που έλαβαν χώρα στην Ελλάδα, καθώς και η πιθανή ένταση του φόβου αυτού λόγω της επίδρασης άλλων παραγόντων.

Σχετικά με την πρώτη έρευνα που θα μελετήσουμε, σύμφωνα με τα δεδομένα της EUICS³¹, το ποσοστό θυματοποίησης στα συμβατικά εγκλήματα³² που εξετάστηκαν, ήταν 12,3% στην Ελλάδα, το 2005, και επομένως, μικρότερο του ευρωπαϊκού μέσου όρου που αντιστοιχούσε σε 15,7%. Η διαπίστωση αυτή επαληθεύτηκε και στην περίπτωση της Αθήνας, καθώς η εξέταση των ποσοστών θυματοποίησης των κατοίκων

³¹ Όλα τα στοιχεία που αναφέρονται βρίσκονται αναλυτικά στο: J. J. M. VanDijk, R. Manchin, J. N. Van Kesteren και G. Hideg, "The burden of crime in the EU. A comparative analysis of the European survey of crime and safety (2005 EU ICS)", *Gallup Europe*, Brussels, 2007. Για την ανάλυση των δεδομένων αναφορικά με την Ελλάδα βλ. και Χ. Ζαραφώνιτου, «Ο φόβος του εγκλήματος: Ένα ελληνικό παράδοξο», *Ποινική Δικαιοσύνη και Εγκληματολογία*, 1/2009.

³² Στην ευρωπαϊκή έρευνα θυματοποίησης, συμβατικά εγκλήματα θεωρούνται: οι κλοπές αυτοκινήτων, οι κλοπές από αυτοκίνητο, οι κλοπές μοτοποδηλάτων και ποδηλάτων, οι διαρρήξεις, οι απόπειρες διαρρήξεων, οι ληστείες, οι κλοπές προσωπικής ιδιοκτησίας και οι σεξουαλικές επιθέσεις κατά γυναικών.

τριάντα δύο πρωτευουσών, στα πλαίσια της EUICS του 2005, έδειξε ότι τα καταγεγραμμένα ποσοστά θυματοποίησης στην Αθήνα ήταν πολύ χαμηλότερα του μέσου όρου, δηλαδή 13,5% έναντι 21,5%. Από την άλλη πλευρά, δεν παρατηρήθηκε το ίδιο αναφορικά με τις μη συμβατικές μορφές εγκληματικότητας, όπως τη διαφθορά, τα εγκλήματα μίσους, τα ναρκωτικά και την απάτη του καταναλωτή. Συγκεκριμένα, ο ευρωπαϊκός μέσος όρος σχετικά με την απάτη του καταναλωτή ήταν 12%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στην Ελλάδα ήταν διπλάσιο, κατατάσσοντας την Ελλάδα στη δεύτερη θέση, μετά την Εσθονία. Σε επίπεδο πόλεων, παρατηρήθηκε το ίδιο, καθώς, το 1/4 περίπου των κατοίκων της Αθήνας (24,1%) δήλωσαν παρόμοια θυματοποίηση, κατατάσσοντας την Αθήνα στην τρίτη θέση, αμέσως μετά από τη Βουδαπέστη με 25,8% και το Ταλίν με 24,5%. Σχετικά με τη διαφθορά, το ποσοστό θυματοποίησης των Ελλήνων ήταν 13,5%, ενώ τα εγκλήματα μίσους αποτέλεσαν το μοναδικό μη συμβατικό έγκλημα του οποίου τα ποσοστά που καταγράφηκαν στην Ελλάδα ήταν πολύ χαμηλότερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (1,6% έναντι 2,8%). Βέβαια, παρατηρήθηκε μεγάλη αύξηση στα ποσοστά, όταν τα θύματα εγκλημάτων μίσους ήταν μετανάστες. Τέλος, όσον αφορά τα ναρκωτικά, το 28,4% των Ελλήνων το 2005, ήρθαν σε επαφή με προβλήματα σχετικά με τα ναρκωτικά στην περιοχή που διαμένουν, κατατάσσοντας την Ελλάδα στην πρώτη θέση, με 28,4%, ενώ ο ευρωπαϊκός μέσος όρος ήταν 9.9%. Καθώς διαφαίνεται από τα παραπάνω δεδομένα, τα ποσοστά θυματοποίησης στην Ελλάδα σχετικά με τα συμβατικά εγκλήματα είναι χαμηλά, αλλά συγχρόνως, η Ελλάδα είναι μια χώρα υψηλής θυματοποίησης στα μη συμβατικά εγκλήματα.

Από την άλλη πλευρά, η EUICS, εξέτασε το φόβο του εγκλήματος μέσω των ερωτήσεων: «Πόσο πιθανό θεωρείτε το ενδεχόμενο να γίνει διάρρηξη στο σπίτι σας μέσα στο ερχόμενο έτος;» και «Πόσο ασφαλής αισθάνεστε όταν περπατάτε μόνος/η στους δρόμους της περιοχής κατοικίας σας, αφού βραδιάσει;». Τα πορίσματα έδειξαν πως το 29% των Ευρωπαίων πολιτών θεωρούσε πιθανό ή πολύ πιθανό το ενδεχόμενο διάρρηξης, ενώ το ποσοστό αυξήθηκε αναφορικά με τους κατοίκους των μεγάλων πόλεων (35%). Τα ποσοστά αυτά ήταν πολύ μεγαλύτερα στην Ελλάδα (49%) και αναφορικά με τους κατοίκους της Αθήνας άγγιξαν το 73%, κατατάσσοντας την Ελλάδα στην πρώτη θέση, σε ευρωπαϊκό επίπεδο και την Αθήνα στη δεύτερη θέση. Συγκρίνοντας τα ποσοστά της πρόσληψης του κινδύνου διάρρηξης με τα ποσοστά αναφερόμενης θυματοποίησης αυτής της μορφής, διαφαίνεται μια υπερβολική

εκτίμηση του ενδεχομένου διάρρηξης. Συγκεκριμένα, το ποσοστό θυματοποίησης ήταν 1,8% για τη διάρρηξη και 1,7% για την απόπειρα διάρρηξης το 2005, ενώ το ποσοστό πρόσληψης του κινδύνου άγγιζε το 49% στην Ελλάδα. Αντίστοιχα το ποσοστό θυματοποίησης ήταν 1,7% για τη διάρρηξη και 1,9% για την απόπειρα διάρρηξης στην Αθήνα, ενώ το ποσοστό πρόσληψης του κινδύνου έφτασε το 73%.

Τα υψηλά επίπεδα φόβου του εγκλήματος στην Ελλάδα φάνηκαν και από τις απαντήσεις στη δεύτερη ερώτηση της EUICS, καθώς το 42% των Ελλήνων απάντησαν ότι αισθάνονται πολύ ή αρκετά ανασφαλείς όταν περπατούν μόνοι, αφού βραδιάσει, στην περιοχή κατοικίας τους, κατατάσσοντας την Ελλάδα στη δεύτερη θέση στην ιεράρχηση του φόβου του εγκλήματος, με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο να βρίσκεται στο 28%. Σχετικά με τις μεγάλες πόλεις, ο ευρωπαϊκός μέσος όρος ήταν 32%, ενώ στην Αθήνα, το ποσοστό έφτασε το 55%, κατατάσσοντάς την στην πρώτη θέση.

Καθώς παρατηρείται, εάν συγκρίνουμε τα ποσοστά ανασφάλειας των Ελλήνων με τα ποσοστά θυματοποίησής τους, διαπιστώνουμε πως το αίσθημα του φόβου του εγκλήματος και της ανασφάλειας είναι δυσανάλογα μεγαλύτερο από τον κίνδυνο θυματοποίησής τους. Επομένως, ενδέχεται άλλοι παράγοντες, όπως τα χαμηλά επίπεδα μέτρων αυτοπροστασίας, η ποιότητα ζωής και η ικανοποίηση από τις κρατικές υπηρεσίες να επηρεάζουν το αίσθημα της ανασφάλειας.

Τέλος, στην EUICS (Ζαραφονίτου 2009; Zarafonitou and Kontopoulou, 2020), διαπιστώθηκε ένας ισχυρός συσχετισμός μεταξύ του αισθήματος ανασφάλειας και των γειτονιών που παρουσιάζουν κάποια δυσμενή χαρακτηριστικά, όπως τους ανεπίβλεπτους νέους, τους άστεγους, τους επαίτες, τα σκουπίδια, τα γκράφιτι, τους βανδαλισμούς και τη χρήση ναρκωτικών ουσιών σε δημόσιους χώρους. Η ανασφάλεια, συσχετίστηκε κυρίως με τους ανεπίβλεπτους νέους (35%), τα σκουπίδια (31%) και τα γκράφιτι (29%), ενώ οι αρνητικότερες απόψεις για το περιβάλλον της γειτονιάς στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες παρατηρήθηκαν στην Αθήνα και στη Βουδαπέστη (86%). Η αρνητική αυτή αξιολόγηση του περιβάλλοντος της γειτονιάς συναρτάται θετικά με την ένταση της ανασφάλειας και του φόβου του εγκλήματος. Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφέρουμε πως σε περιόδους οικονομικής κρίσης, κατά τις οποίες είναι πολύ πιθανό να αυξηθούν τα χαρακτηριστικά περιβαλλοντικής και κοινωνικής υποβάθμισης στο αστεακό περιβάλλον (άστεγοι, επαίτες κ.λ.π.) λόγω έλλειψης οικονομικών πόρων, υπάρχει έντονος κίνδυνος να αυξηθεί και η ανασφάλεια που πηγάζει από την αρνητική

αυτή εικόνα του περιβάλλοντος. Παρόλα αυτά, η σκέψη αυτή παραμένει υποθετική, εφόσον δεν υπάρχουν διαθέσιμα ερευνητικά δεδομένα στην Ελλάδα για την υποστήριξή της.

Από την άλλη πλευρά, ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα δεδομένα μιας ακόμη έρευνας. Η έρευνα³³ διεξήχθη στην Αθήνα, την άνοιξη και το φθινόπωρο του 2006 και είχε ως δείγμα 444 άτομα ηλικίας 15 ετών και άνω. Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε ήταν η συμπλήρωση ερωτηματολογίων «πόρτα-πόρτα» και η στατιστική ανάλυση των δεδομένων έγινε με το σύστημα SPSS. Από την έρευνα αυτή, στην παρούσα εργασία μας ενδιαφέρουν τα πορίσματα αναφορικά με τη σχέση της προηγούμενης εμπειρίας θυματοποίησης και του φόβου του εγκλήματος.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, τα ερευνητικά πορίσματα για την εν λόγω σχέση χαρακτηρίζονται από έλλειψη ομοιομορφίας. Αξίζει να αναφερθεί ότι η εν λόγω έρευνα δεν αποσκοπούσε σε αυτή καθ' εαυτή τη μέτρηση της θυματοποίησης, επομένως η αντίστοιχη ερώτηση περί θυματοποίησης δεν συγκεκριμενοποιήθηκε «στο χρόνο που πέρασε» αλλά διατυπώθηκε ως εξής: «Μήπως, μέσα στα τελευταία πέντε χρόνια, γίνατε θύμα ενός ή περισσότερων εγκλημάτων;». Παρατηρήθηκε πως το 31,5% των συμμετεχόντων βίωσε εμπειρία άμεσης θυματοποίησης και συγκεκριμένα, τα περισσότερα κατά δήλωση θύματα φάνηκε να εντοπίζονται στην περιοχή του κέντρου της πρωτεύουσας (44,1%). Το αίσθημα ανασφάλειας, φάνηκε να είναι κατά πολύ εντονότερο σε όσους είχαν ήδη θυματοποιηθεί σε σύγκριση με όσους δεν είχαν θυματοποιηθεί (73,3% έναντι 49%). Αντίστοιχα, η πλειονότητα όσων δήλωσαν ότι αισθάνονται ασφαλείς (80,6%) δεν είχαν προηγούμενη εμπειρία θυματοποίησης, εν αντιθέσει με όσους αισθάνονταν ανασφαλείς, εκ των οποίων το 59,3% είχε προηγούμενη εμπειρία θυματοποίησης. Το 85,1% των αδικημάτων στα οποία δηλώθηκε η θυματοποίηση εντάχθηκε στην κατηγορία των αδικημάτων κατά της ιδιοκτησίας, ενώ η δεύτερη κατηγορία αδικημάτων με τις περισσότερες απαντήσεις ήταν τα αδικήματα κατά των προσώπων. Τέλος, τα εγκλήματα που δηλώθηκαν συνέπεσαν με τα εγκλήματα που προξενούν περισσότερη ανασφάλεια στους ερωτηθέντες.

³³ Όλα τα στοιχεία της έρευνας υπάρχουν στο: Χ. Ζαραφωνίτου, Ν. Κουράκης, *(Αν)ασφάλεια, τιμωρητικότητα και αντεγκληματική πολιτική*, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009.

Αναφορικά με την έμμεση θυματοποίηση, δηλαδή τη γνώση περιστατικών θυματοποίησης ατόμων που ανήκουν στον κοινωνικό περίγυρο του ατόμου, διαπιστώθηκε ότι μια τέτοια γνώση επηρεάζει το φόβο του εγκλήματος. Από το δείγμα της έρευνας, το 60,4% ανέφερε εμπειρία έμμεσης θυματοποίησης. Η συσχέτιση του φόβου του εγκλήματος με την εμπειρία θυματοποίησης επαληθεύτηκε και στην περίπτωση της έμμεσης θυματοποίησης, καθώς το 58,1% όσων είχαν εμπειρία έμμεσης θυματοποίησης ένιωθαν ανασφαλείς. Βέβαια, η εμπειρία έμμεσης θυματοποίησης δεν είχε τόσο σημαντική επίδραση στο φόβο του εγκλήματος όσο η εμπειρία άμεσης θυματοποίησης (73,3% έναντι 58,1%). Τέλος, σχετικά με τα αδικήματα, όπως και στην άμεση θυματοποίηση, αναφέρθηκαν κυρίως τα αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας (82,9%) και τα αδικήματα κατά των προσώπων (10,2%). Καθώς διαπιστώθηκε και από την παρούσα μελέτη, η προηγούμενη εμπειρία άμεσης ή έμμεσης (σε μικρότερο βαθμό) θυματοποίησης συμβάλλει στην αύξηση του φόβου του εγκλήματος και της ανασφάλειας των πολιτών.

Μια ακόμη σχετική έρευνα³⁴ διεξήχθη την άνοιξη του 1998 σε πέντε αθηναϊκές περιοχές, με σκοπό τη διερεύνηση του φόβου του εγκλήματος και τη γενικότερη πρόσληψη του εγκληματικού φαινομένου από τους κατοίκους των περιοχών αυτών. Το δείγμα ήταν άνδρες και γυναίκες άνω των 15 ετών, ενώ μοιράστηκαν 500 ερωτηματολόγια «πόρτα – πόρτα», 100 σε κάθε περιοχή, εκ των οποίων συμπληρώθηκαν τελικά τα 493. Αναφορικά με το αντικείμενο μελέτης μας, δηλαδή τη σχέση της θυματοποίησης με το φόβο του εγκλήματος, παρατηρήθηκε πως η διαβάθμιση των ποσοστών θυματοποίησης σε κάθε περιοχή δεν ήταν αντίστοιχη ούτε με τα ποσοστά φόβου του εγκλήματος, ούτε με τα ποσοστά εμφανούς εγκληματικότητας. Αν και η θυματοποίηση δεν μπόρεσε να εξηγήσει την ένταση του φόβου του εγκλήματος, φάνηκε πως επηρέασε την ατομική στάση, καθώς αποδείχθηκε ότι υπάρχουν περισσότερα κατά δήλωση θύματα, μεταξύ όσων φοβούνται, στην περιοχή του κέντρου (31,9%). Η έρευνα κατέληξε και εκείνη, στο συμπέρασμα πως η κατά δήλωση θυματοποίηση επηρεάζει το φόβο του εγκλήματος κατά τρόπο αντίστοιχο με εκείνον της εμφανούς εγκληματικότητας, χωρίς όμως να συναρτάται άμεσα με αυτόν.

³⁴ Όλα τα στοιχεία της έρευνας βρίσκονται αναλυτικά στο: Χ. Ζαραφωνίτου, *Ο φόβος του εγκλήματος. Εγκληματολογικές προσεγγίσεις και προβληματισμοί με βάση την εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στο εσωτερικό της Αθήνας*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 2002.

Μια ακόμη σχετική μελέτη³⁵, πραγματοποιήθηκε την άνοιξη του 2004 σε τρεις δήμους της Αθήνας. Το δείγμα αποτελούνταν από 450 κατοίκους, 150 από κάθε δήμο, οι οποίοι συμπλήρωσαν ένα ερωτηματολόγιο 39 ερωτήσεων με την παρουσία των ερευνητών. Υποβλήθηκαν δύο ερωτήσεις, οι οποίες αφορούσαν πρώτον το φόβο των ερωτηθέντων όταν περπατούν στο δήμο τους και δεύτερον το φόβο που αισθάνονται όταν βρίσκονται μόνοι στο σπίτι. Τέλος, υπήρχε και μια ερώτηση σχετικά με την αντίληψή τους για την πιθανή μελλοντική τους θυματοποίηση. Σύμφωνα με τα πορίσματα, διαπιστώθηκε ότι το ποσοστό αυτών που αισθάνονταν ανασφαλείς ήταν μεγαλύτερο μεταξύ των θυμάτων από ότι μεταξύ αυτών που δεν είχαν θυματοποιηθεί (72,8% έναντι 47,5%). Αντίστοιχα, οι ερωτώμενοι που δεν είχαν βιώσει εμπειρία θυματοποίησης αισθάνονταν σχεδόν δύο φορές πιο ασφαλείς από ό,τι εκείνοι που είχαν θυματοποιηθεί (52,5% έναντι 27,2%).

Από την άλλη πλευρά, ο ρόλος της έμμεσης θυματοποίησης στην ένταση του φόβου του εγκλήματος έχει επίσης αποδειχθεί σημαντικός. Σύμφωνα με τα πορίσματα της έρευνας, εκείνοι που είχαν βιώσει προηγούμενη εμπειρία έμμεσης θυματοποίησης αισθάνθηκαν πιο ανασφαλείς σε σύγκριση με όσους δεν βίωσαν αντίστοιχη εμπειρία (61,1% έναντι 43,6%) και επομένως, τα επίπεδα ασφάλειας ήταν υψηλότερα μεταξύ των τελευταίων σε σχέση με όσους ανέφεραν έμμεση θυματοποίηση (56,4% έναντι 38,9%). Βέβαια, η επίδραση της έμμεσης θυματοποίησης φάνηκε λιγότερο ισχυρή από εκείνη της άμεσης θυματοποίησης. Τέλος, σύμφωνα με τα ευρήματα της μελέτης, η ποιότητα ζωής αναδείχθηκε ως σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει το αίσθημα ανασφάλειας, καθώς το 76,8% αυτών που αισθάνονταν ανασφαλείς, ήταν επίσης δυσαρεστημένοι από την ποιότητα ζωής στο δήμο τους, ενώ μεταξύ εκείνων που αισθάνονταν ασφαλείς, το σχετικό ποσοστό ήταν 58%.

Η τελευταία έρευνα με την οποία θα ασχοληθούμε³⁶, είχε στόχο τη διερεύνηση των χαρακτηριστικών περιβαλλοντικής και κοινωνικής υποβάθμισης, σε συνάρτηση με τη θυματοποίηση και το φόβο του εγκλήματος σε πέντε περιοχές του κέντρου της Αθήνας. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε το 2016, σε πέντε όμορες περιοχές του Κέντρου της

³⁵ Τα αποτελέσματα της εν λόγω έρευνας βρίσκονται αναλυτικά στο: Ch. Zarafonitou, "Fear of crime and victimisation: The Greek experience", στο H. Kury (Ed.), *Fear of crime-Punitivity. New developments in theory and research*, Universitätsverlag, Dr. N. Brockmeyer, 2008, σελ. 159-172.

³⁶ Όλα τα στοιχεία της έρευνας βρίσκονται αναλυτικά στο: Χ. Ζαραφωνίτου, «Στοιχεία περιβαλλοντικής υποβάθμισης και φόβος του εγκλήματος. Η περίπτωση των graffiti στο κέντρο της Αθήνας», *ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ*, Τεύχος 1, 2016 και στο: Ch. Zarafonitou, E. Kontopoulou, "Environmental Degradation and Fear of Crime. The research evidence in the centre of Athens", *Urban Crime - An International Journal Vol. I-No 1*, Ιούνιος 2020.

Αθήνας που οριοθετούνται με επίκεντρο: την πλατεία Ομονοίας, την πλατεία Βάθης, την πλατεία Ιερού Ναού Αποστόλου Παύλου, την πλατεία Βικτωρίας και την περιοχή Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου. Για την υλοποίηση της έρευνας έγινε επιτόπια παρατήρηση και καταγραφή των graffiti και διαφόρων στοιχείων περιβαλλοντικής και κοινωνικής υποβάθμισης, ενώ συγχρόνως συμπληρώθηκαν 150 ερωτηματολόγια με προσωπική συνέντευξη σε κατοίκους και καταστηματαρχες ή εργαζόμενους των υπό έρευνα περιοχών (30 σε κάθε περιοχή).

Σχετικά με τα στοιχεία κοινωνικής υποβάθμισης, οι ερωτώμενοι ανέφεραν: δημόσια χρήση ναρκωτικών (96,0%), επαιτεία (94,6%), πρόσφυγες/μετανάστες (94,0%), άστεγους (90,6%), διακίνηση ναρκωτικών (85,3%), παρεμπόριο (82,9%), κλοπές προσωπικών αντικειμένων (80,9%), διαρρήξεις (75,5%), δημόσια κατανάλωση οινοπνευματωδών (74,2%), πορνεία (63,5%), βανδαλισμούς (59,7%), κλοπές αυτοκινήτων (57,2%), ληστείες (50,4%) και επιθέσεις (37,9%). Όσον αφορά τα στοιχεία περιβαλλοντικής υποβάθμισης, οι ερωτώμενοι ανέφεραν: κλειστά μαγαζιά (95,3%), εγκαταλελειμμένα κτίρια (90,4%), παραμελημένα κτίρια/δρόμοι (86,3%), graffiti (85,3%), θορύβους (82,6%), σκουπίδια στους δρόμους (80,7%) και ελλιπή δημόσιο φωτισμό (56%).

Σχετικά με την ανασφάλεια, η εικόνα προέκυψε από τις απαντήσεις στην ερώτηση «Πόσο ασφαλής αισθάνεστε όταν κυκλοφορείτε μόνος/η στην περιοχή όταν βραδιάζει;», στην οποία το 54,5% του συνόλου των ερωτηθέντων απάντησε ότι αισθάνεται λίγο ή καθόλου ασφάλεια. Το υψηλότερο ποσοστό ανασφάλειας καταγράφηκε στην περιοχή της πλατείας του Αγίου Παύλου (69,2%), όπου σημειώθηκαν και τα υψηλότερα επίπεδα πρόσληψης του μελλοντικού κινδύνου θυματοποίησης (64,3%). Ως σημαντικότεροι λόγοι έντασης της ανασφάλειας καταγράφηκαν τα ναρκωτικά (12,9%), η ανεπαρκής αστυνόμευση (11,5%), οι πολλοί αλλοδαποί (11,2%), η αδιαφορία των περαστικών στις περιπτώσεις εγκληματικής επίθεσης (10,5%), οι ερημικές και κακοφωτισμένες περιοχές (8,8%), η εικόνα εγκατάλειψης της περιοχής, (8,8%), οι πρόσφυγες/μετανάστες (8,8%) και η φήμη για εγκλήματα (8,6%).

Η θυματοποίηση των κατοίκων ή των εργαζομένων των περιοχών διερευνήθηκε μέσα από την ερώτηση «Μήπως μέσα στα τελευταία 3 χρόνια γίνατε θύμα ενός ή περισσότερων εγκλημάτων;». Τα ποσοστά αναφερόμενης θυματοποίησης κυμάνθηκαν

μεταξύ 40% και 60% για την τελευταία τριετία, με το υψηλότερο ποσοστό να καταγράφεται στην πλατεία Βικτωρίας (60%) και το χαμηλότερο στην πλατεία Βάθης και στο Πολυτεχνείο (40%). Η συνολική θυματοποίηση που αναφέρουν οι κάτοικοι και των πέντε περιοχών ανήλθε σε 49%, ενώ περίπου οι μισοί από όσους δήλωσαν ότι είχαν υπάρξει θύματα, ανέφεραν και επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση. Σχετικά με τις συχνότερες μορφές θυματοποίησης, επρόκειτο κυρίως για κλοπές (54,3%), ληστείες (19,8%), διαρρήξεις (11,1%) και βανδαλισμούς (8,6%) και, σε χαμηλότερα ποσοστά, επιθέσεις (3,7%) και εμπρησμούς (1,2%).

Η πρόσληψη της μελλοντικής θυματοποίησης, διερευνήθηκε μέσα από την ερώτηση «Πόσο πιθανό θεωρείτε να γίνετε θύμα κάποιου εγκλήματος στην περιοχή σας, κατά το τρέχον έτος;». Οι περισσότεροι ερωτηθέντες (57,8%) θεωρούσαν αρκετά ή πολύ πιθανό το ενδεχόμενο θυματοποίησής τους στο άμεσο μέλλον, με υψηλότερα ποσοστά στις πλατείες Αγ. Παύλου (64,3%), Βικτωρίας (63,3%) και Βάθης (60%) και σχετικά πιο χαμηλά στις περιοχές του Πολυτεχνείου και της Ομόνοιας, ενώ με μεγαλύτερη συχνότητα αναφέρθηκαν τα εγκλήματα της κλοπής, της επίθεσης και της ληστείας αναφορικά με το ενδεχόμενο θυματοποίησης.

Συνοπτικά, στην πλειοψηφία τους (54,5%) οι ερωτηθέντες αισθάνονται ανασφαλείς όταν περπατούν μόνοι τους στην περιοχή τους, αφού βραδιάσει και οι σημαντικότεροι παράγοντες που συμβάλλουν στην ανασφάλεια είναι τα ναρκωτικά, η ανεπαρκής αστυνόμευση και ο μεγάλος αριθμός αλλοδαπών. Διαπιστώθηκε επίσης ότι η συντριπτική πλειονότητα των ερωτηθέντων θεωρούν την περιοχή τους ως «επικίνδυνη», καθώς σχεδόν το 80% τη χαρακτήρισε ως «λίγο ή πολύ ανασφαλής». Επιπλέον, η πλειονότητα των ερωτηθέντων ανέφερε εμπειρία θυματοποίησης τα τελευταία τρία χρόνια, ενώ συχνά η θυματοποίηση αυτή ήταν επαναλαμβανόμενη. Επομένως, τα υψηλά επίπεδα ανασφάλειας των ερωτηθέντων, συνάδουν με την αναφερόμενη εμπειρία θυματοποίησης.

Σε γενικές γραμμές, τα στοιχεία που αναφέρθηκαν για την Ελλάδα, εστίασαν στην πιθανή συσχέτιση του φόβου του εγκλήματος με τη θυματοποίηση και έδειξαν πως, η προηγούμενη εμπειρία άμεσης ή και έμμεσης θυματοποίησης, σχετίζεται με την ένταση του φόβου του εγκλήματος και του αισθήματος ανασφάλειας των πολιτών. Όπως αναφέρθηκε, στην Ελλάδα, τα επίπεδα του φόβου του εγκλήματος είναι δυσανάλογα σε σχέση με τα ποσοστά θυματοποίησης, καθώς ο φόβος του εγκλήματος φαίνεται να

είναι υπέρμετρος και να μην αντιστοιχεί στα σχετικά χαμηλά (σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες) ποσοστά θυματοποίησης. Το «παράδοξο» αυτό θα μπορούσε να ερμηνευτεί εάν ληφθούν υπ' όψη παράγοντες όπως είναι η ικανοποίηση από τις προσφερόμενες κρατικές υπηρεσίες σχετικά με τον έλεγχο του εγκληματικού φαινομένου, η ποιότητα ζωής των κατοίκων, οι στάσεις των θυμάτων, τα χαμηλά μέτρα αυτοπροστασίας και η συμβολή των μέσων μαζικής ενημέρωσης (Ζαραφωνίτου, 2009).

Όπως έχει ήδη λεχθεί, τα ερευνητικά πορίσματα για τη σχέση της θυματοποίησης με το φόβο του εγκλήματος δεν χαρακτηρίζονται από ομοιομορφία, παρόλα αυτά, στην Ελλάδα φαίνεται πως πράγματι η προηγούμενη εμπειρία θυματοποίησης αυξάνει το φόβο του εγκλήματος. Αντιθέτως, στο εξωτερικό, η προηγούμενη εμπειρία θυματοποίησης ενδέχεται ακόμη και να μειώνει το φόβο του εγκλήματος. Τέλος, καθώς φάνηκε, τα δυσμενή χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος της γειτονιάς, εντείνουν την ανασφάλεια και το φόβο του εγκλήματος. Επομένως, σε περιόδους οικονομικής κρίσης, κατά τις οποίες τα χαρακτηριστικά αυτά συχνά αυξάνονται, ενδεχομένως να παρατηρηθεί και ανάλογη αύξηση του φόβου του εγκλήματος και της ανασφάλειας των κατοίκων των περιοχών αυτών. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει όμως, η σκέψη αυτή αποτελεί υπόθεση και χρήζει περαιτέρω μελέτης.

ΣΥΝΟΨΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΠΟΡΙΣΜΑΤΩΝ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα εργασία, όπως έχει αναφερθεί, είχε σκοπό τη διερεύνηση της πιθανής συσχέτισης της οικονομικής κρίσης και των οικονομικών παραγόντων με τη θυματοποίηση και το φόβο του εγκλήματος. Το ενδιαφέρον μας στράφηκε αρχικά, στην υπόθεση πως, η οικονομική κρίση και μια σειρά οικονομικών παραγόντων δύναται να αυξήσει τα ποσοστά θυματοποίησης. Για την εξέταση της υπόθεσης αυτής, μελετήθηκε μια σειρά διεθνών ερευνών, οι οποίες εξέτασαν την αύξηση της θυματοποίησης σε συνάρτηση με κάποιους οικονομικούς δείκτες, όπως την ανεργία, το χαμηλό εισόδημα και την εισοδηματική ανισότητα. Ακολούθως, η δεύτερη υπόθεση εργασίας μας, αφορούσε την πιθανή συσχέτιση της οικονομικής κρίσης με το φόβο του εγκλήματος,

εξετάζοντας, με βάση τα δεδομένα διεθνών ερευνών, εάν μια σειρά οικονομικών δεικτών, όπως είναι η εισοδηματική ανισότητα, η φτώχεια και οι οικονομικές ανησυχίες, εντείνουν την ανασφάλεια των πολιτών και το φόβο του εγκλήματος.

Αναφορικά με τη συσχέτιση της οικονομικής κρίσης με τη θυματοποίηση, τα αποτελέσματα των ερευνών παρουσίασαν μια σχετική ομοιομορφία. Πιο συγκεκριμένα, οι έρευνες κατηγοριοποιήθηκαν με βάση τον οικονομικό δείκτη τον οποίον εξέτασαν, ο οποίος σε κάποιες περιπτώσεις ήταν η ανεργία, σε άλλες το εισόδημα και σε άλλες η εισοδηματική ανισότητα, πάντα αναφορικά με την επίδρασή τους στη θυματοποίηση.

Σχετικά με τις έρευνες που εξέτασαν την επίδραση της ανεργίας στη θυματοποίηση, τα αποτελέσματα συμφώνησαν πως η ανεργία είναι ένας παράγοντας που επηρεάζει τα ποσοστά θυματοποίησης. Παρόλα αυτά, οι υπό μελέτη έρευνες εξέτασαν την επίδραση της ανεργίας αναφορικά με διαφορετικά είδη εγκλημάτων. Η μελέτη των Tertilt και Berg (2015), είχε σκοπό την εκτίμηση της σχέσης μεταξύ ανεργίας και βίαιης θυματοποίησης νεαρών γυναικών, ηλικίας 16 έως 25 ετών. Βρέθηκε ότι, η γυναικεία θυματοποίηση είναι πιο διαδεδομένη μεταξύ των ανέργων γυναικών σε σύγκριση με τις εργαζόμενες γυναίκες που φέρουν τα ίδια ατομικά χαρακτηριστικά, αναφορικά με τους δείκτες γενικής βίας, δηλαδή τις επιθέσεις και την κακοποίηση, οι οποίοι δεν συμπεριλαμβάνουν απαραίτητα την ενδοοικογενειακή βία, ενώ δεν βρέθηκε σημαντική συσχέτιση μεταξύ της ανεργίας και των επιθέσεων στο σπίτι και των προβλημάτων που οδηγούν σε βίαιη ατμόσφαιρα. Παρόλα αυτά, οι ερευνητές ανέφεραν πως, οι συσχετίσεις που εντοπίστηκαν δεν μπορούν να μεταφραστούν σε αιτιώδη σχέση μεταξύ ανεργίας και βίαιης θυματοποίησης των νέων γυναικών, ενώ τόνισαν ότι, οι συσχετίσεις μπορεί να αντικατοπτρίζουν την αντίστροφη αιτιότητα της θυματοποίησης και της ανεργίας, καθώς δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο, η θυματοποίηση να λαμβάνει χώρα στις αρχές του ημερολογιακού έτους και η απώλεια θέσεων εργασίας να συμβαίνει αργότερα εκείνο το έτος. Εν ολίγοις, η υπόθεση πως η ανεργία σχετίζεται με την αύξηση της θυματοποίησης αναφορικά με κάποια έστω, αδικήματα κατά των προσώπων υποστηρίχθηκε.

Εν συνεχεία, η έρευνα της Hémet (2020), μελέτησε τη σχέση μεταξύ του ποσοστού ανεργίας και της θυματοποίησης, που σχετίζεται κυρίως με αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας, σε επίπεδο γειτονιάς. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως το

ποσοστό ανεργίας εμφανίζεται ως ο πιο σχετικός παράγοντας που έχει θετική επίδραση στη θυματοποίηση. Ακολούθως, μέσα από την εξέταση και των γύρω γειτονιών, φάνηκε πως η επίδραση του ποσοστού ανεργίας της υπό μελέτη γειτονιάς στη θυματοποίηση, είναι ισχυρότερη στις γύρω γειτονιές από ότι στην ίδια, αναφορικά με αδικήματα όπως είναι οι διαρρήξεις και οι κλοπές αντικειμένων από αυτοκίνητα, ενώ το αντίθετο ισχύει για μικρότερης βαρύτητας εγκλήματα, όπως είναι η κλοπή μοτοσυκλέτας και οι βανδαλισμοί. Επομένως, το ποσοστό ανεργίας μιας γειτονιάς μπορεί να ενισχύσει τη διάπραξη διαρρήξεων και κλοπών αυτοκινήτων στις γύρω γειτονιές, ενώ αντίθετα, δύναται να ενισχύσει την εμφάνιση μικρότερης βαρύτητας εγκλημάτων, όπως είναι ο βανδαλισμός, στην ίδια την υπό μελέτη γειτονιά. Αυτό τείνει να υποστηρίζει την ιδέα της κινητικότητας των εγκληματιών για ορισμένους τύπους εγκλημάτων, όπως είναι τα πιο σοβαρά οικονομικά αδικήματα, αλλά όχι για άλλους τύπους, μικρότερης βαρύτητας. Κατ' αυτόν τον τρόπο, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας μιας γειτονιάς έχουν άμεση επίδραση στην αύξηση των αδικημάτων μικρής βαρύτητας στην υπό μελέτη γειτονιά, καθώς και στην αύξηση των πιο σοβαρών εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας στις γύρω γειτονιές.

Ακόμη, φάνηκε ότι τα κοινωνικά, οικονομικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά της γειτονιάς έχουν μεγάλη σημασία στην εξήγηση της θυματοποίησης. Συγκεκριμένα, ανάμεσα στα διάφορα χαρακτηριστικά της γειτονιάς που εξετάστηκαν, το ποσοστό ανεργίας εμφανίστηκε ως ο πιο σημαντικός παράγοντας για την εξήγηση της θυματοποίησης, ενώ τα χαρακτηριστικά των ατόμων και των νοικοκυριών, φάνηκαν να είναι παράγοντες δευτερεύουσας σημασίας σχετικά με τη θυματοποίηση.

Συνοψίζοντας, αν και οι μελέτες εξέτασαν την επίδραση της ανεργίας στην αύξηση της θυματοποίησης που σχετίζεται με διαφορετικά είδη εγκλημάτων, τα αποτελέσματα έδειξαν πως πράγματι, η ανεργία είναι ένας παράγοντας που μπορεί να επηρεάσει τα ποσοστά θυματοποίησης, κυρίως αναφορικά με τα αδικήματα κατά των προσώπων που δεν εμπεριέχουν απαραίτητα την ενδοοικογενειακή βία και τα αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας. Αναφορικά με την τελευταία κατηγορία, τα αποτελέσματα έδειξαν πως τα υψηλά ποσοστά ανεργίας μιας γειτονιάς, αυξάνουν τα μικρής βαρύτητας αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας στην εν λόγω γειτονιά, ενώ μπορούν να αυξήσουν τα πιο σοβαρά αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας στις γύρω γειτονιές, πιθανώς εξαιτίας της κινητικότητας των δραστών για ορισμένες μορφές εγκλημάτων.

Από την άλλη πλευρά, παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα κάποιων ερευνών που εξέτασαν τη συσχέτιση της θυματοποίησης με το χαμηλό εισόδημα. Σε όλες τις μελέτες, εξετάστηκε το εισόδημα του νοικοκυριού και όχι το ατομικό εισόδημα, καθώς κρίθηκε πως δημιουργεί μια περισσότερη αντιπροσωπευτική εικόνα της οικονομικής κατάστασης των ερωτώμενων. Πιο συγκεκριμένα, η έρευνα των Di Tella et al., του 2002, εξέτασε, ποια κοινωνική ομάδα είχε επηρεαστεί περισσότερο από την αύξηση των ποσοστών της εγκληματικότητας στην Αργεντινή, κατά τη δεκαετία του 1990. Συμπερασματικά, από την παρούσα έρευνα διαπιστώθηκε, ότι τα χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριά είχαν υποστεί το βάρος της αύξησης των ληστειών στο σπίτι, ενώ για τις ληστείες στο δρόμο και οι δύο εισοδηματικές ομάδες (χαμηλού και υψηλού εισοδήματος, αντίστοιχα) έδειξαν παρόμοιες αυξήσεις στα ποσοστά θυματοποίησης, ενώ δεν εντοπίστηκαν διαφορές ανάμεσα στις δύο ομάδες όσον αφορά στα ποσοστά καταγγελίας και στην πρόσβαση στο σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης.

Ακολούθως, η μελέτη του Levitt (2009), διερεύνησε τις αλλαγές στη σχέση μεταξύ της φυλής, του εισοδήματος και της θυματοποίησης με την πάροδο του χρόνου. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι, σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή, τα άτομα από νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος είχαν περισσότερες πιθανότητες να γίνουν θύματα βίαιων εγκλημάτων και τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας αυξάνονταν στα άτομα χαμηλού εισοδήματος με την πάροδο του χρόνου. Από την άλλη πλευρά, η εισοδηματική ανισότητα είχε αυξηθεί σε όλες τις γειτονιές του Σικάγου, ενώ αντίθετα η σύνδεση του μέσου εισοδήματος μιας γειτονιάς με τα ποσοστά ανθρωποκτονιών είχε αποδυναμωθεί.

Η μελέτη των Justus et al. (2015), ανέλυσε την επίδραση του εισοδήματος στην επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση στη Βραζιλία, με τις υποθέσεις ότι, υπάρχει θετική συσχέτιση του εισοδήματος³⁷ με τον αριθμό των ατόμων που έγιναν θύματα εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας και δεύτερον, ότι, υπάρχει αρνητική συσχέτιση του εισοδήματος με τα εγκλήματα κατά των προσώπων. Σε γενικές γραμμές, παρατηρήθηκε θετική συσχέτιση του εισοδήματος με την απλή και την επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση που σχετίζεται με τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και αρνητική συσχέτιση του εισοδήματος με την απλή και την επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση που σχετίζεται με τα αδικήματα κατά των προσώπων. Το προηγούμενο αποτέλεσμα παρατηρήθηκε επίσης από τους Carvalho και

³⁷ Αναφέρεται στο μηνιαίο κατά κεφαλήν εισόδημα ανά νοικοκυριό.

Lavor (2008) για τις κλοπές και τις ληστείες, και από τους Lauritsen και Quinet (1995) για τις ληστείες σε δείγμα νέων και εφήβων στις Ηνωμένες Πολιτείες. Το τελευταίο αποτέλεσμα παρατηρήθηκε επίσης από τους Lauritsen και Quinet (1995) για τις σωματικές επιθέσεις.

Τέλος, η έρευνα των Nilsson και Estrada (2003), εξέτασε τη σχέση του εισοδήματος με την αύξηση της θυματοποίησης, εστιάζοντας και στη συσχέτιση της θυματοποίησης με τις οικονομικές δυσκολίες. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι, το ποσοστό αυτών που αντιμετώπιζαν οικονομικά προβλήματα και είχαν πέσει θύματα βίαιου εγκλήματος ή βίωναν φόβο του εγκλήματος ήταν κάπως μεγαλύτερο στο τέλος της περιόδου από ό,τι στην αρχή. Σχετικά με τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, φάνηκε πως εκείνοι που βίωναν τα πιο σοβαρά οικονομικά προβλήματα, ήταν εκείνοι που παρουσίαζαν και τα υψηλότερα ποσοστά θυματοποίησης. Ακόμη, αποδείχθηκε πως η ομάδα χαμηλού εισοδήματος³⁸ παρουσίαζε τα υψηλότερα ποσοστά θυματοποίησης, ενώ οι διαφορές μεταξύ των ομάδων εισοδήματος ήταν μικρότερες αναφορικά με την κλοπή, τη φθορά ξένης ιδιοκτησίας και το φόβο του εγκλήματος αντίστοιχα. Υπήρχε ωστόσο, μια τάση προς την αύξηση της θυματοποίησης σε σχέση με τα αδικήματα κλοπής μεταξύ της ομάδας χαμηλού εισοδήματος. Μπορεί επίσης να σημειωθεί ότι τα άτομα με τα χαμηλότερα εισοδήματα δεν παρουσίαζαν τα ίδια υψηλά ποσοστά θυματοποίησης, όπως οι ομάδες που αντιμετώπιζαν οικονομικές δυσκολίες, δεδομένου ότι το χαμηλό εισόδημα δεν αποτελεί μέτρο οικονομικής ευπάθειας στον ίδιο βαθμό με τους δείκτες οικονομικών δυσκολιών.

Ακόμη, τα ποσοστά θυματοποίησης από βίαια εγκλήματα ήταν σχετικά σταθερά κατά τη δεκαετία του 1990 μεταξύ των ομάδων που αντιμετώπιζαν οικονομικές δυσκολίες, ενώ την ίδια στιγμή, τα ποσοστά θυματοποίησης που βίωσαν τα άτομα με χαμηλό εισόδημα είχαν αυξηθεί. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι, αν και το συνολικό επίπεδο της εγκληματικότητας είχε παραμείνει σχετικά σταθερό κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, διαφορετικές ομάδες στην κοινωνία παρουσίαζαν διαφορές σχετικά με την έκθεσή τους στο έγκλημα κατά την ίδια δεκαετία. Γενικά, υπήρξε μια τάση για επιδείνωση της κατάστασης των πιο περιθωριοποιημένων ομάδων και η απόσταση τους από τον υπόλοιπο πληθυσμό είχε αυξηθεί. Το γεγονός ότι τα άτομα χαμηλού εισοδήματος παρουσίαζαν τα υψηλότερα ποσοστά θυματοποίησης, ενώ τα άτομα

³⁸ Αναφέρεται σε εισόδημα νοικοκυριού και όχι σε ατομικό.

υψηλού εισοδήματος θυματοποιούνταν λιγότερο, επιβεβαιώνεται και από τις έρευνες των Pantazis (2000) και Mawby και Walklate (1994).

Συμπερασματικά, η συσχέτιση του χαμηλού εισοδήματος με την αύξηση της θυματοποίησης επιβεβαιώθηκε σε όλες τις έρευνες. Παρατηρήθηκαν παρόλα αυτά, κάποιες διαφορές, αναφορικά με τα είδη των εγκλημάτων. Πιο συγκεκριμένα, τα χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριά, εμφάνισαν μεγαλύτερα ποσοστά θυματοποίησης αναφορικά με τις ληστείες στο σπίτι, τα βίαια εγκλήματα και τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, στις δύο πρώτες έρευνες. Ακόμη, αυτό επιβεβαιώθηκε και στην τέταρτη έρευνα, στην οποία τα χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριά παρουσίασαν υψηλότερα ποσοστά θυματοποίησης, τόσο όσον αφορά τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, όσο και τα βίαια εγκλήματα. Παρόλα αυτά, υψηλότερα ποσοστά θυματοποίησης αναφορικά με τα αδικήματα κατά της περιουσίας παρουσίασε η ομάδα που βίωσε οικονομικές δυσκολίες, σε σχέση με την ομάδα χαμηλού εισοδήματος. Από την άλλη πλευρά, η ομάδα χαμηλού εισοδήματος παρουσίασε υψηλότερα ποσοστά θυματοποίησης αναφορικά με τα βίαια εγκλήματα, σε σχέση με την ομάδα που αντιμετώπισε οικονομικές δυσκολίες. Πάντως, και στις δύο περιπτώσεις φάνηκε η επιδείνωση της θέσης των πιο περιθωριοποιημένων ομάδων. Μόνο μία έρευνα παρουσίασε διαφορετικά αποτελέσματα. Η έρευνα των Justus et al. (2015), έδειξε ότι τόσο η απλή, όσο και η επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση, σχετίστηκαν με το χαμηλό εισόδημα, αναφορικά με τα αδικήματα κατά των προσώπων, αλλά όχι αναφορικά με τα αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας. Για τα αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας, φάνηκε πως το υψηλό εισόδημα ήταν αυτό που αύξησε τα ποσοστά θυματοποίησης. Παρόλα αυτά, τα αποτελέσματα συμφωνούν πως, το χαμηλό εισόδημα είναι ένας παράγοντας που μπορεί να αυξήσει τα ποσοστά θυματοποίησης για κάποια είδη εγκλημάτων.

Τέλος, μελετήθηκαν και ορισμένες έρευνες, που εξέτασαν τη συσχέτιση της θυματοποίησης με την εισοδηματική ανισότητα. Και οι δύο έρευνες έδειξαν πως η εισοδηματική ανισότητα επηρέαζε τα ποσοστά θυματοποίησης αναφορικά με κάποια είδη εγκλημάτων. Συγκεκριμένα, η μελέτη του Thacher (2004), διερεύνησε την ανισότητα στη θυματοποίηση στις Ηνωμένες Πολιτείες, εξετάζοντας εάν η κατανομή της θυματοποίησης σχετικά με διάφορα είδη εγκλημάτων έχει αλλάξει ανάμεσα στις διαφορετικές εισοδηματικές ομάδες στις ΗΠΑ, από τις αρχές της δεκαετίας του 1970, και εάν οι δημογραφικές αλλαγές στον πληθυσμό συνέβαλαν σε αυτές τις μεταβολές. Εν ολίγοις, η έρευνα έδειξε ότι η μείωση του εγκλήματος που οι Ηνωμένες Πολιτείες

έχουν βιώσει τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, δεν έχει μοιραστεί εξίσου, καθώς τα πλούσια νοικοκυριά έχουν απολαύσει τα οφέλη αυτής της μείωσης πολύ περισσότερο από ότι τα φτωχά νοικοκυριά, γεγονός που ίσχυε για όλα τα είδη εγκλημάτων. Τα ποσοστά θυματοποίησης ήταν μεγαλύτερα για τα άτομα από φτωχά νοικοκυριά, ιδίως στα αδικήματα βίας από μη άγνωστο δράστη. Παρόλα αυτά, ένα σημαντικό μερίδιο της αυξανόμενης συγκέντρωσης ποσοστών θυματοποίησης μεταξύ των φτωχών νοικοκυριών, οφειλόταν σε δημογραφικές αλλαγές μέσα σε κάθε οικονομική ομάδα.

Η έρευνα των Spencer et al. (2019), εξέτασε την επίδραση της εισοδηματικής ανισότητας στον κίνδυνο εμφάνισης βίας μεταξύ συντρόφων, σε χώρες με χαμηλή και αντίστοιχα υψηλή εισοδηματική ανισότητα, ενώ συγκεκριμένα, εστίασε στην άσκηση βίας από άνδρα σύντροφο. Η υπόθεση ήταν ότι, η ισχύς των διαφόρων παραγόντων που σχετίζονται με τη βία μεταξύ συντρόφων, διαφέρει σημαντικά μεταξύ χωρών που χαρακτηρίζονται από υψηλή εισοδηματική ανισότητα και χωρών που χαρακτηρίζονται από χαμηλή εισοδηματική ανισότητα. Τα ευρήματα έδειξαν πως, η εισοδηματική ανισότητα επηρεάζει τους προγνωστικούς παράγοντες άσκησης βίας μεταξύ συντρόφων. Παρόλα αυτά, αν και βρέθηκαν σημαντικές διαφορές, η πλειονότητα των παραγόντων που σχετίζονται με την ανδρική άσκηση βίας μεταξύ συντρόφων, δεν διέφεραν σημαντικά, υποδηλώνοντας ότι η εισοδηματική ανισότητα μπορεί να επηρεάζει κάποιους προγνωστικούς παράγοντες, αλλά υπάρχουν και άλλα πράγματα που πρέπει να εξεταστούν.

Συνοπτικά, η πρώτη έρευνα έδειξε ότι η εισοδηματική ανισότητα συσχετίστηκε θετικά με τη θυματοποίηση, αναφορικά με όλα τα είδη εγκλημάτων που εξετάστηκαν και ειδικά, όσον αφορά τα αδικήματα βίας από μη άγνωστο δράστη, ενώ η δεύτερη έρευνα έδειξε ότι η εισοδηματική ανισότητα επηρέασε τους προγνωστικούς παράγοντες ανδρικής άσκησης βίας μεταξύ συντρόφων. Παρόλα αυτά, υπήρχαν επιφυλάξεις και στις δύο έρευνες, καθώς στην πρώτη, ένα μερίδιο της αυξανόμενης θυματοποίησης των φτωχών νοικοκυριών οφειλόταν σε δημογραφικές αλλαγές, ενώ στη δεύτερη, η εισοδηματική ανισότητα επηρέασε κάποιους προγνωστικούς παράγοντες, αλλά όχι όλους.

Όπως αναφέρθηκε, οι οικονομικοί δείκτες που εξετάστηκαν σχετίζονται άμεσα με την επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης μιας χώρας. Εν ολίγοις, σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ερευνών που μελετήθηκαν, όλοι οι οικονομικοί δείκτες που

εξετάστηκαν φάνηκε να επηρεάζουν τα ποσοστά θυματοποίησης αναφορικά με κάποια είδη εγκλημάτων, επιβεβαιώνοντας την αρχική μας υπόθεση ότι, σε περιόδους οικονομικής κρίσης και επιβάρυνσης της οικονομίας, αυξάνεται η θυματοποίηση αναφορικά με κάποια είδη εγκλημάτων και ότι το βάρος της αύξησης αυτής το επωμίζονται οι ομάδες του πληθυσμού που βρίσκονται στη δυσχερέστερη οικονομικά θέση.

Από την άλλη πλευρά, μελετήσαμε μια σειρά ερευνών, που εξέτασαν την πιθανή συσχέτιση της οικονομικής κρίσης και των οικονομικών δεικτών, με την αύξηση του φόβου του εγκλήματος. Οι έρευνες κατηγοριοποιήθηκαν αναλόγως εάν εξέταζαν τη συσχέτιση του φόβου του εγκλήματος με την εισοδηματική ανισότητα, τη φτώχεια ή τις οικονομικές ανησυχίες.

Σχετικά με τις έρευνες που εξέτασαν τη σχέση του φόβου του εγκλήματος με την εισοδηματική ανισότητα, παρατηρείται συμφωνία των αποτελεσμάτων. Συγκεκριμένα, η έρευνα των Vauclair και Bratanova (2017), εξέτασε τη σχέση της εισοδηματικής ανισότητας και της έννοιας του ευάλωτου με το φόβο του εγκλήματος. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως, τα άτομα που ζουν σε κοινωνίες με υψηλότερη εισοδηματική ανισότητα αισθάνονται περισσότερο φόβο του εγκλήματος, ενώ ο φόβος του εγκλήματος είναι μεγαλύτερος για τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, τα άτομα με ειδικές ανάγκες καθώς και τις γυναίκες. Ακόμη, καθώς φάνηκε, η εθνική πλειοψηφία αναφέρει υψηλότερα επίπεδα φόβου του εγκλήματος, εάν διαμένει σε χώρες με υψηλή εισοδηματική ανισότητα και ο φόβος του εγκλήματος εξηγεί την αντίστροφη σχέση μεταξύ της εισοδηματικής ανισότητας και της υποκειμενικής ευημερίας.

Από την άλλη πλευρά, η έρευνα των Kujala et al. (2019), εξέτασε το φόβο του εγκλήματος στην Ευρώπη, διερευνώντας την πιθανή συσχέτισή του με την εισοδηματική ανισότητα και τη φτώχεια σε επίπεδο χώρας. Τα αποτελέσματα έδειξαν θετική συσχέτιση μεταξύ του φόβου του εγκλήματος και των δεικτών εισοδηματικής ανισότητας της χώρας και της φτώχειας. Επομένως, τα αποτελέσματα και των δύο ερευνών συμφωνούν πως, ο φόβος του εγκλήματος σχετίζεται θετικά με τα επίπεδα εισοδηματικής ανισότητας μιας χώρας.

Από την άλλη πλευρά, αναφορικά με τη συσχέτιση του φόβου του εγκλήματος με τη φτώχεια, τα αποτελέσματα και των δύο υπό μελέτη ερευνών, συμφώνησαν πως η φτωχότερη μερίδα του πληθυσμού, ήταν εκείνη που παρουσίαζε τα υψηλότερα

ποσοστά φόβου του εγκλήματος. Πιο αναλυτικά, στημελέτη των Will και McGrath (1995), έγινε προσπάθεια να διερευνηθεί η σχέση του φόβου του εγκλήματος με την κατώτερη κοινωνικο-οικονομική τάξη, η οποία περιλάμβανε το τμήμα του πληθυσμού που πέφτει σημαντικά κάτω από το όριο της φτώχειας. Τα πορίσματα της έρευνας έδειξαν ότι, ισχυροί προγνωστικοί παράγοντες του φόβου του εγκλήματος, πέρα από το φύλο (γυναίκες) και την ηλικία (ηλικιωμένοι), ήταν και η κοινωνικο-οικονομική τάξη και η οικογενειακή κατάσταση. Όπως φάνηκε, πολύ λίγες μεταβλητές πέρα από το να ανήκει κανείς στην κατώτερη τάξη αποδείχθηκαν σημαντικές για την πρόβλεψη του φόβου του εγκλήματος σε επίπεδο γειτονιάς. Ακόμη, η έρευνα της Pantazis (2000), αναφορικά με τη συσχέτιση του φόβου του εγκλήματος και της φτώχειας, χρησιμοποίησε την έννοια του ευάλωτου για να διερευνήσει τις αντιλήψεις περί ασφάλειας των ανθρώπων που ζουν σε συνθήκες φτώχειας. Συνοπτικά, φάνηκε πως, οι φτωχότεροι άνθρωποι στην κοινωνία παρουσίασαν τα μεγαλύτερα επίπεδα ανασφάλειας που σχετίζεται ή όχι με το έγκλημα. Τα αποτελέσματα αυτά, συμφωνούν και με εκείνα των Borooah και Carcach (1997) και Pantazis και Gordon (1997), που έδειξαν πως τα άτομα με χαμηλό κοινωνικοοικονομικό status φοβούνται σημαντικά περισσότερο από ό,τι ο υπόλοιπος πληθυσμός.

Τέλος, αναφορικά με τη συσχέτιση του φόβου του εγκλήματος με την οικονομική κρίση, μελετήθηκαν τέσσερις έρευνες που εξέτασαν την επίδραση των οικονομικών ανασφαλειών στο φόβο του εγκλήματος. Πιο συγκεκριμένα:

Η μελέτη της Britto (2013), εξέτασε το ρόλο της οικονομικής ανασφάλειας στην πρόβλεψη του φόβου του εγκλήματος, ενώ τόνισε το ρόλο των «διάχυτων ανησυχιών» στην αύξηση του φόβου του εγκλήματος και στη δημιουργία μιας «κουλτούρας φόβου» στην Αμερικανική κοινωνία. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως, η οικονομική ανασφάλεια σχετίστηκε θετικά με το φόβο του εγκλήματος και αποτέλεσε τον τέταρτο ισχυρότερο προγνωστικό παράγοντα του φόβου του εγκλήματος, μετά τον προσλαμβανόμενο κίνδυνο, το φύλο και την ηλικία. Επομένως, καθώς φάνηκε, οι διάχυτες ανησυχίες, συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής ανασφάλειας, έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην πρόβλεψη του φόβου του εγκλήματος, ο οποίος ενδέχεται να χρησιμεύει ως τρόπος προκειμένου να μεγεθυνθούν και να εκφραστούν άλλες ανησυχίες. Επιπλέον, σύμφωνα με τα αποτελέσματα είναι και οι έρευνες των Dammert and Malone, οι οποίοι βρήκαν ισχυρούς συσχετισμούς μεταξύ του δείκτη ανασφάλειας (απασχόληση, εκπαίδευση των παιδιών, ποιότητα ζωής, οικονομική σταθερότητα και ανθρώπινα

δικαιώματα) και του γενικού φόβου για τη βία και του φόβου για το έγκλημα της επίθεσης ή ληστείας (Dammert and Malone, 2003, 2006).

Η έρευνα των Vieno et al., του 2013, εξέτασε την επίδραση των οικονομικών ανασφαλειών στο φόβο του εγκλήματος, με την υπόθεση ότι ο φόβος του εγκλήματος αποτελεί κυρίως «μεταμφιεσμένες» κοινωνικές και οικονομικές ανασφάλειες. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι, οι γυναίκες, τα ηλικιωμένα άτομα, οι άνεργοι, τα άτομα με χαμηλά επίπεδα μόρφωσης και τα άτομα που ζουν σε αποδιοργανωμένα περιβάλλοντα, παρουσίασαν μεγαλύτερα επίπεδα φόβου του εγκλήματος. Ακολούθως, η αντίληψη των συμμετεχόντων ότι οι ίδιοι ήταν κοινωνικά περιθωριοποιημένοι, η αρνητική αξιολόγηση του συστήματος πρόνοιας στη χώρα τους και οι αρνητικές προσδοκίες για τους ίδιους και για τη χώρα τους, έδειξαν θετική συσχέτιση με το φόβο του εγκλήματος. Εν συνεχεία, οι δαπάνες για την εκπαίδευση και οι παροχές σε είδος για οικογένειες και παιδιά συνδέονταν αρνητικά με το φόβο του εγκλήματος, ενώ η οικονομική ανισότητα έδειξε θετική σχέση με το φόβο του εγκλήματος. Εν ολίγοις, η υπόθεση των ερευνητών ότι ο φόβος του εγκλήματος αποτελεί «μεταμφιεσμένες» κοινωνικές και οικονομικές ανασφάλειες, φάνηκε να βρίσκει υποστήριξη.

Η έρευνα των Dammert και Malone (2003), εξέτασε το λόγο για τον οποίο ο φόβος του εγκλήματος βρισκόταν σε υψηλά επίπεδα στη Χιλή, υποθέτοντας πως ο φόβος αυτός, δεν αντικατοπτρίζει μόνο το φόβο εγκληματικών πράξεων, αλλά αποτελεί μάλλον μια εκδήλωση ενός φάσματος καθημερινών ανασφαλειών, όπως τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές ανασφάλειες. Τα ευρήματα έδειξαν ότι, άλλες ανασφάλειες έπαιξαν μεγάλο ρόλο στην πρόβλεψη του φόβου του εγκλήματος. Καθ' όλη τη διάρκεια της ανάλυσης, η υπόθεση ότι οι πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές ανασφάλειες οδηγούν στο φόβο του εγκλήματος, είχε βρει σταθερή υποστήριξη, ακόμα και όταν ελεγχόταν η επίδραση άλλων μεταβλητών. Η κλίμακα ανασφάλειας αποτέλεσε τον πιο ισχυρό προγνωστικό παράγοντα και των δύο τύπων φόβου του εγκλήματος.

Η μελέτη των Singer et al. (2020), εξέτασε την πιθανή σχέση της τιμωρητικότητας με τις οικονομικές ανησυχίες και το φόβο του εγκλήματος, σε μια περίοδο μειωμένης οικονομικής ανάπτυξης και αυξημένης οικονομικής ανισότητας. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι, οι οικονομικές ανησυχίες σχετίζονται θετικά με το φόβο του εγκλήματος, αν και οι επιπτώσεις τους στην υποστήριξη αυστηρότερων ποινών είναι μικτές. Επιπλέον, οι επιπτώσεις της οικονομικής ανασφάλειας στην τιμωρητικότητα

επηρεάζονται εν μέρει από το φόβο του εγκλήματος. Πιο συγκεκριμένα, οι αντιλήψεις περί κακής οικονομικής κατάστασης της χώρας και επιδείνωσής της και οι αντιλήψεις περί κακής ατομικής οικονομικής κατάστασης, σχετίζονται θετικά με το φόβο του εγκλήματος.

Συμπερασματικά, τα αποτελέσματα και των τεσσάρων υπό μελέτη ερευνών υποστήριξαν την υπόθεση ότι, ο φόβος του εγκλήματος υποκρύπτει και άλλες, οικονομικής φύσεως ανησυχίες. Σε γενικές γραμμές, και οι τρεις οικονομικοί δείκτες που εξετάστηκαν σχετίστηκαν θετικά με το φόβο του εγκλήματος. Στο σημείο αυτό, δεδομένου ότι οι οικονομικοί δείκτες που εξετάστηκαν, δηλαδή η εισοδηματική ανισότητα, η φτώχεια και οι οικονομικές ανασφάλειες, σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με την επιδείνωση της οικονομίας μιας χώρας και την οικονομική κρίση, μπορούμε να επιβεβαιώσουμε την αρχική μας υπόθεση ότι, ο φόβος του εγκλήματος εντείνεται σε περιόδους οικονομικής κρίσης. Ακόμη, επιβεβαιώθηκε και η υπόθεση ότι, τα άτομα που βρίσκονται σε δυσχερέστερη οικονομική θέση είναι εκείνα που βιώνουν τα υψηλότερα επίπεδα φόβου του εγκλήματος.

Αντίθετα από όσα αναφέρθηκαν σχετικά με τα αποτελέσματα των διεθνών ερευνών, στην Ελλάδα, δεν υπάρχουν επαρκή ερευνητικά δεδομένα αναφορικά με την πιθανή επίδραση της οικονομικής κρίσης στη θυματοποίηση και στο φόβο του εγκλήματος. Για το λόγο αυτόν, δεν μπορούμε να εξετάσουμε τις υποθέσεις εργασίας μας, αναφορικά με την κατάσταση που ισχύει στην Ελλάδα. Παρόλα αυτά, αξίζει να αναφέρουμε το γεγονός ότι, οι έρευνες θυματοποίησης στην Ελλάδα, έδειξαν πως η προηγούμενη εμπειρία άμεσης, αλλά και έμμεσης σε μικρότερο βαθμό, θυματοποίησης σχετίστηκε θετικά με το φόβο του εγκλήματος. Από την άλλη πλευρά, η σχέση της θυματοποίησης και του φόβου του εγκλήματος παρουσιάζει μεγάλες διαφορές ανάλογα με το εθνικό πλαίσιο. Σε ορισμένες περιπτώσεις, θεωρείται πως η προηγούμενη εμπειρία θυματοποίησης μειώνει και εξουδετερώνει το φόβο του εγκλήματος (Box et al., 1988), αποδραματοποιώντας το εγκληματικό φαινόμενο, ενώ σε άλλες περιπτώσεις δύναται να αυξήσει την ανασφάλεια και το φόβο του εγκλήματος, όπως συμβαίνει και στην περίπτωση της Ελλάδας.

Παρόλα αυτά, στην Ελλάδα έχει παρατηρηθεί το παράδοξο, ενώ τα ποσοστά θυματοποίησης παραμένουν σε σχετικά χαμηλά, σε σύγκριση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, επίπεδα, ο φόβος του εγκλήματος και η σχετική ανασφάλεια να λαμβάνουν

μεγάλες διαστάσεις. Το παράδοξο αυτό επιβεβαιώθηκε από όλες τις υπό μελέτη έρευνες στην Ελλάδα. Μια πιθανή εξήγησή του θα μπορούσε να αποτελεί το γεγονός ότι, ο φόβος του εγκλήματος στην Ελλάδα επηρεάζεται και από άλλους παράγοντες, όπως είναι η ικανοποίηση από τις προσφερόμενες κρατικές υπηρεσίες σχετικά με τον έλεγχο του εγκληματικού φαινομένου, η ποιότητα ζωής των κατοίκων, οι στάσεις των θυμάτων, τα χαμηλά μέτρα αυτοπροστασίας και η συμβολή των μέσων μαζικής ενημέρωσης (Ζαραφονίτου, 2009).

Ακόμη, ένα σημείο στο οποίο οφείλουμε να εστιάσουμε είναι ότι, τρεις από τις υπό μελέτη έρευνες για την περίπτωση της Ελλάδας, απέδειξαν ότι υπάρχει ισχυρός συσχετισμός του αισθήματος ανασφάλειας με τις γειτονιές που παρουσιάζουν κάποια δυσμενή χαρακτηριστικά, με την αντίληψη των κατοίκων για την ποιότητα ζωής στο Δήμο τους, καθώς και με την αντίληψη των κατοίκων περί επικινδυνότητας της περιοχής τους (Ζαραφονίτου, 2009; Zarafonitou, 2008; Ζαραφονίτου, 2016). Η αρνητική αξιολόγηση του περιβάλλοντος της γειτονιάς και της ποιότητας ζωής, φάνηκε να συναρτάται θετικά με την ένταση της ανασφάλειας και του φόβου του εγκλήματος. Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφέρουμε πως, σε περιόδους οικονομικής κρίσης, κατά τις οποίες είναι πολύ πιθανό να αυξηθούν τα χαρακτηριστικά περιβαλλοντικής και κοινωνικής υποβάθμισης στο αστιακό περιβάλλον (άστεγοι, επαίτες κ.λ.π.) και να επιδεινωθεί η ποιότητα ζωής, λόγω έλλειψης οικονομικών πόρων, υπάρχει έντονος κίνδυνος να αυξηθεί και η ανασφάλεια που πηγάζει από την αρνητική αυτή εικόνα του περιβάλλοντος και κατ'επέκταση, ο φόβος του εγκλήματος. Παρόλα αυτά, όπως έχει αναφερθεί, η σκέψη αυτή παραμένει υποθετική και χρήζει περαιτέρω μελέτης, εφόσον δεν υπάρχουν διαθέσιμα ερευνητικά δεδομένα στην Ελλάδα για την υποστήριξή της.

Τέλος, η έρευνα των Tsouvelas et al., του 2018, έδειξε ότι, η εγκληματικότητα στην Ελλάδα, πράγματι αυξήθηκε στην περίοδο της οικονομικής κρίσης, δηλαδή στα έτη 2008-2014. Παρόλα αυτά, δεν παρείχε πληροφορίες αναφορικά με τα ποσοστά θυματοποίησης και τον φόβο του εγκλήματος.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στόχος της παρούσης διπλωματικής εργασίας, ήταν η μελέτη της πιθανής συσχέτισης της οικονομικής κρίσης με τη θυματοποίηση και το φόβο του εγκλήματος, με την υπόθεση ότι, το περιβάλλον της οικονομικής κρίσης δύναται να λειτουργήσει ενισχυτικά στην αύξηση της θυματοποίησης και του φόβου του εγκλήματος. Πράγματι, μέσα από την ανασκόπηση των αποτελεσμάτων διαφόρων διεθνών ερευνών, καταλήξαμε στο συμπέρασμα πως, η οικονομική κρίση και οι επακόλουθες συνέπειές της, αυξάνουν τον κίνδυνο θυματοποίησης των ομάδων που βρίσκονται σε δυσχερέστερη οικονομική κατάσταση, αναφορικά με κάποια συγκεκριμένα είδη αδικημάτων, όπως τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και τα εγκλήματα κατά των προσώπων. Ακολούθως, η εισοδηματική ανισότητα, η φτώχεια και οι οικονομικές ανησυχίες – έννοιες που σχετίζονται στενά με την οικονομική κρίση- όλες λειτουργούν ενισχυτικά στην αύξηση του φόβου του εγκλήματος και της ανασφάλειας γύρω από το εγκληματικό φαινόμενο. Παρόλα αυτά, αναφορικά με την περίπτωση της Ελλάδας, τα διαθέσιμα ερευνητικά δεδομένα δεν επαρκούν, για τον έλεγχο των υποθέσεων εργασίας μας, καθιστώντας αναγκαία την περαιτέρω διερεύνηση του φαινομένου.

ΓΛΩΣΣΑΡΙ

“actual fear” = πραγματικός φόβος

Garofalo, J. (1981). “The fear of crime: causes and consequences”, *Journal of Criminal Law and Criminology*, 72, 839-857.

“anticipated fear” = αναμενόμενος φόβος

Garofalo, J. (1981). “The fear of crime: causes and consequences”, *Journal of Criminal Law and Criminology*, 72, 839-857.

“attachment” = αφοσίωση

Hirschi, T. (2009). *Causes of delinquency*. Transaction Publishers.

“belief” = αποδοχή (όχι με την έννοια της πίστης)

Hirschi, T. (2009). *Causes of delinquency*. Transaction Publishers.

“broken windows theory” = θεωρία των σπασμένων παραθύρων

Wilson, J.Q. and Kelling, G.L. (1982) “Broken Windows: The Police and Neighborhood Safety”, *The Atlantic Magazine*, στο διαδικτυακό τόπο <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/1982/03/broken-windows/4465/>.

“collective efficacy” = συλλογική αποτελεσματικότητα

Britto, S. (2013). “Diffuse anxiety: The role of economic insecurity in predicting fear of crime”, *Journal of Crime and Justice*, 36(1), 18-34.

“commitment” = δέσμευση

Hirschi, T. (2009). *Causes of delinquency*. Transaction Publishers.

“community control” = έλεγχος από την κοινότητα

Britto, S. (2013). “Diffuse anxiety: The role of economic insecurity in predicting fear of crime”, *Journal of Crime and Justice*, 36(1), 18-34.

“composite index of global criminality” = σύνθετος δείκτης της παγκόσμιας εγκληματικότητας

Tsouvelas, G., Konstantakopoulos, G., Vakirtzis, A., et al. (2018) “Criminality in Greece during the years of financial crisis: 2008-2014”. *Psychiatriki*, 29(1), 19-24.

“control theories” = θεωρίες ελέγχου

Hirschi, T. (2009). *Causes of delinquency*. Transaction Publishers.

“criminal motivation” = εγκληματικό κίνητρο

Cantor, D., & Land, K. (1985). “Unemployment and Crime Rates in the Post-World War II United States: A Theoretical and Empirical Analysis”. *American Sociological Review*, 50(3), 317-332.

“criminal opportunity” = εγκληματική ευκαιρία

Cantor, D., & Land, K. (1985). “Unemployment and Crime Rates in the Post-World War II United States: A Theoretical and Empirical Analysis”. *American Sociological Review*, 50(3), 317-332.

“diffuse anxieties” = διάχυτες ανησυχίες

Britto, S. (2013). “Diffuse anxiety: The role of economic insecurity in predicting fear of crime”, *Journal of Crime and Justice*, 36(1), 18-34.

“economic anxieties” = οικονομικές ανησυχίες

Singer, A. J., Chouhy, C., Lehmann, P. S., Stevens J. N. and Gertz, M. (2020). “Economic anxieties, fear of crime, and punitive attitudes in Latin America”. *Punishment & Society*, 22(2), 181–206.

“economic indicators” = οικονομικοί δείκτες

https://www.economicsonline.co.uk/Managing_the_economy/Measuring_performance.html

“economic insecurity” = οικονομική ανασφάλεια

Vieno, A., Roccato, M., Russo, S. (2013). “Is Fear of Crime Mainly Social and Economic Insecurity in Disguise? A Multilevel Multinational Analysis”, *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 23, 519-535.

“fear of assault or robbery” = φόβος για επίθεση ή ληστεία

Dammert, L. and Malone, M.F., (2003). “Fear of crime or fear of life? Public insecurities in Chile”, *Bulletin of Latin American Research*, 22(1), 79–101.

“fear of general violence” = φόβος γενικής βίας

Dammert, L. and Malone, M.F., (2003). “Fear of crime or fear of life? Public insecurities in Chile”, *Bulletin of Latin American Research*, 22(1), 79–101.

“income inequality” = εισοδηματική ανισότητα

Kujala, P., Kallio, J. and Niemelä, M. (2019). “Income Inequality, Poverty, and Fear of Crime in Europe”. *Cross-Cultural Research*, 53(2), 163–185.

Vauclair, C. M. and Bratanova, B. (2017). “Income inequality and fear of crime across the European region”. *European Journal of Criminology*, 14(2), 221–241.

Spencer, C. M., Mendez, M., Stith, S. M. (2019). “The role of income inequality on factors associated with male physical Intimate Partner Violence perpetration: A meta-analysis”, *Aggression and Violent Behavior*, 48, 116-123.

“involvement” = συμμετοχή

Hirschi, T. (2009). *Causes of delinquency*. Transaction Publishers.

“male physical Intimate Partner Violence” = ανδρική άσκηση βίας μεταξύ συντρόφων

Spencer, C. M., Mendez, M., Stith, S. M. (2019). “The role of income inequality on factors associated with male physical Intimate Partner Violence perpetration: A meta-analysis”, *Aggression and Violent Behavior*, 48, 116-123.

“neighborhood disadvantage/disorder” = υποβάθμιση γειτονιάς

Britto, S. (2013). “Diffuse anxiety: The role of economic insecurity in predicting fear of crime”, *Journal of Crime and Justice*, 36(1), 18-34.

“perceived risk” = προσλαμβανόμενος κίνδυνος

Slovic, P., Fischhoff, B., & Lichtenstein, S. (1976). “Cognitive processes and societal risk taking”. In: J. S. Carroll & J. W. Payne (Eds.), *Cognition and social behavior*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

“perceptual measures of incivility” = προσλαμβανόμενα μέτρα αταξίας

Britto, S. (2013). “Diffuse anxiety: The role of economic insecurity in predicting fear of crime”, *Journal of Crime and Justice*, 36(1), 18-34.

“punitiveness” = τιμωρητικότητα

Singer, A. J., Chouhy, C., Lehmann, P. S., Stevens J. N. and Gertz, M. (2020). “Economic anxieties, fear of crime, and punitive attitudes in Latin America”. *Punishment & Society*, 22(2), 181–206.

“rational choice theory” = θεωρία της ορθολογικής επιλογής

Cornish, D., & Clarke, R. V. (1986). *The Reasoning Criminal: Rational Choice Perspectives on Offending*. Hague: Springer- Verlag.

Cornish, D. B., & Clarke, R. V. (1987). “Understanding Crime Displacement: An Application of Rational Choice Theory”. *Criminology*, 25(4), 933–947.

“relative deprivation” = σχετική αποστέρηση

Young, J. (2013). “Relative deprivation”. In: E. McLaughlin, J. Muncie (Eds) (3rd edition), *The Sage dictionary of criminology*, London: Sage publications ltd.

“relative median at-risk-of-poverty risk gap” = χάσμα κινδύνου φτώχειας

Kujala, P., Kallio, J. and Niemelä, M. (2019). “Income Inequality, Poverty, and Fear of Crime in Europe”. *Cross-Cultural Research*, 53(2), 163–185.

“repeat criminal victimization” = επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση

Justus, M., Kahn, T. and Kawamura, H. (2015). "Relationship between income and repeat criminal victimization in Brazil," *Economia, Brazilian Association of Graduate Programs in Economics*, 16(3), 295-309.

“routine activity theory/approach” = θεωρία/προσέγγιση της καθημερινής δραστηριότητας

Cohen, L., & Felson, M. (1979). “Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach”. *American Sociological Review*, 44(4), 588-608.

“(social) bonds” = (κοινωνικοί) δεσμοί

Hirschi, T. (2009). *Causes of delinquency*. Transaction Publishers.

“social disorganization” = κοινωνική αποδιοργάνωση

Siegel, L. J. (2010). *Criminology: The Core* (4th Ed.). Belmont: Wadsworth.

“strain theory” = θεωρία της έντασης

Merton, R. K. (1968). *Social Theory and Social Structure*, (Enlarged Edition), New York: The Free Press.

Merton R.K., (1949). “Social structure and anomie: revisions and extensions”. In: Ruth Anshen (ed), *The Family: Its Function and Destiny*, New York: Harper, 226-257.

Merton R.K., (1948). *Social structure and anomie, Social Theory and social structure*, Glencoe, The Free Press, IL.

“susceptibility” = ευπάθεια

Becker, M. H. (Ed.) (1974). *The Health Belief Model and personal health behavior*. Thorofare, NJ: Charles B. Slack.

“underclass” = κατώτερη κοινωνικοοικονομική τάξη

Will, J. A., McGrath, J. H., (1995). “Crime, Neighborhood Perceptions, and the Underclass. The Relationship between Fear of Crime and Class Position”, *Journal of Criminal Justice*, 23(2), 163-176.

“vulnerability” = η έννοια του ευάλωτου

Killias, M. (1990). “Vulnerability: Towards a Better Understanding of a Key Variable in the Genesis of Fear of Crime”. *Violence and Victims*, 5(2), 97-108.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αλεξιάδης Σ., (2011). *Εγκληματολογία*, Σάκκουλας Α.Ε.

Ζαραφονίτου, Χ. (2016). «Στοιχεία περιβαλλοντικής υποβάθμισης και φόβος του εγκλήματος. Η περίπτωση των graffiti στο κέντρο της Αθήνας», *Εγκληματολογία*, Τεύχος 1.

Ζαραφονίτου, Χ. (2009). «Ο φόβος του εγκλήματος: Ένα ελληνικό παράδοξο», *Ποινική Δικαιοσύνη και Εγκληματολογία*, Τεύχος 1.

Ζαραφονίτου Χ. (2006). «Εγκληματολογικές προσεγγίσεις του φόβου του εγκλήματος και της (αν)ασφάλειας», *Ποινική Δικαιοσύνη*, 8/9, 1031-1039.

Ζαραφονίτου, Χ. (2004). *Εμπειρική Εγκληματολογία*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Ζαραφονίτου, Χ. (2002). *Ο φόβος του εγκλήματος. Εγκληματολογικές προσεγγίσεις και προβληματισμοί με βάση την εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στο εσωτερικό της Αθήνας*, Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας.

Ζαραφονίτου Χ., (1996). «Η προστασία του περιβάλλοντος από εγκληματολογική σκοπιά», στο Ζαραφονίτου Χ. (Επιμ.) *Η προστασία του περιβάλλοντος από εγκληματολογική σκοπιά, Τετράδια Εγκληματολογίας Ι*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 11-23.

Ζαραφονίτου, Χ., Κουράκης, Ν. (2009). *(Αν)ασφάλεια, τιμωρητικότητα και αντεγκληματική πολιτική*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Ζαραφονίτου Χ. και Χρυσόχου Ε. (2015). «Υπάρχουν ghettos στο κέντρο της Αθήνας; Εγκληματολογική διερεύνηση των κοινωνικών στάσεων και αναπαραστάσεων», *Εγκληματολογικές Μελέτες*, Τόμ. 1.

Κουφάρης Γ., (2010). «Η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι χρηματιστηριακές αγορές», *Περιοδικό Χρήμα*, Ιανουάριος – Φεβρουάριος 2010.

Φαρσεδάκης, Ι. (2005). *Στοιχεία Εγκληματολογίας*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Φαρσεδάκης, Ι. (1990). *Η εγκληματολογική σκέψη. Απ' την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*, τ.Α', Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Agnew, R. (2001). "Building on the foundation of general strain theory: Specifying the types of strain most likely to lead to crime and delinquency". *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 38(4), 319–361.

Agnew, R. (1992). "Foundation for a General Strain Theory of Crime and Delinquency". *Criminology*, 30, 47-88.

Amerio, P., & Roccato, M. (2005) "A predictive model for psychological reactions to crime in Italy: An analysis of fear of crime and concern about crime as a social problem", *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 15, 17–28.

Baker, M. H., Nienstedt, B. C, Everett, R. S. and McClery, R. (1983). "The impact of a crime wave: perceptions, fear and confidence in the police". *Law and Society Review*, 17, 319-335.

Balkin, S. (1979). "Victimisation rates, safety and fear of crime", *Social Problems*, 26, 343-358.

Becker, G. S. (1974). "Crime and Punishment: An Economic Approach," NBER Chapters. In: *Essays in the Economics of Crime and Punishment*, National Bureau of Economic Research, Inc., 1-54.

Becker, M. H. (Ed.) (1974). *The Health Belief Model and personal health behavior*. Thorofare, NJ: Charles B. Slack.

Block, R. (1981) "Victim-Offender Dynamics in Violent Crime", *Journal of Criminal Law and Criminology*, 72(2), 743-761.

Borooah, V., Carcach, C. (1997). "Crime and Fear", *The British Journal of Criminology*, 37(4), 635-657.

Box, S. (1987). *Recession Crime and Punishment*. London: Macmillan.

- Box, S., Hale, C., Andrews, G. (1988). "Explaining fear of crime", *The British Journal of Criminology*, 28(3), 340-356.
- Brenner, H. (1976). "Time – Series Analysis. Effects of the Economy on Criminal Behavior and the Administration of Criminal Justice". In: *Economic crisis and crime. Correlations between the State of the Economy. Deviance and the Control of Deviance*, Rome: United Nations, Social Defense Research Institute (UNSDRI) Publication (15), 25-65.
- Britto, S. (2013). "Diffuse anxiety: The role of economic insecurity in predicting fear of crime", *Journal of Crime and Justice*, 36(1), 18-34.
- Cantor, D., & Land, K. (1985). "Unemployment and Crime Rates in the Post-World War II United States: A Theoretical and Empirical Analysis". *American Sociological Review*, 50(3), 317-332.
- Carvalho, J. R., Lavor, S. C. (2008). "Repeat criminal victimization and income inequality in Brazil". *Economia (Selecta)*, 9(4), 87–110.
- Cates, J. A., Dian, D. A., & Schnepf, G. W. (2003) "Use of protection motivation theory to assess fear of crime in rural areas", *Psychology, Crime & Law*, 9, 225–236.
- Chester, C. R. (1976). "Perceived Relative Deprivation as a Cause of Property Crime", *Crime & Delinquency*, 22(1), 17–30.
- Clarke, A. H. and Lewis, M. (1982). "Fear of crime among the elderly", *The British Journal of Criminology*, 22, 41-62.
- Cohen, L. E., Kluegel, J. R., Land, K. C. (1981). "Social inequality and predatory criminal victimization: an exposition and test of a formal theory". *American Sociological Review*, 46 (5), 505–524.
- Cohen, L., & Felson, M. (1979). "Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach". *American Sociological Review*, 44(4), 588-608.
- Cornish, D. B., & Clarke, R. V. (1987). "Understanding Crime Displacement: An Application of Rational Choice Theory". *Criminology*, 25(4), 933–947.
- Cornish, D., & Clarke, R. V. (1986). *The Reasoning Criminal: Rational Choice Perspectives on Offending*. Hague: Springer- Verlag.

- Crawford, A. (1997). *The local governance of crime. Appeals to Community Partnerships*, Oxford: Clarendon.
- Dammert, L. and Malone, M.F., (2006). "Does it take a village? Policing strategies and fear of crime in Latin America", *Latin American Politics and Society*, 48(4), 27–51.
- Dammert, L. and Malone, M.F., (2003). "Fear of crime or fear of life? Public insecurities in Chile", *Bulletin of Latin American Research*, 22(1), 79–101.
- Di Tella, R., Galiani, S., Schargrodsky, E. (2002). "Crime Victimization and Income Distribution", *Inter-American Development Bank*.
- Douglas, M., Wildavsky, A. (1982). *Risk and Culture: An Essay on the Selection of Technological and Environmental Dangers*. University of California Press.
- DuBow, F., McCabe, E., Kaplan, G. (1979). *Reactions to crime: A critical review of the literature*. Washington D.C.: National Institute of Law Enforcement and Criminal Justice.
- Eichengreen, B. &Portes, R. (1987). *The anatomy of financial crises*, Massachusetts: National Bureau of economic research.
- Ferraro, K. F. (1995) *Fear of Crime: Interpreting Victimization Risk*. New York: State University of New York Press.
- Fox, C., Albertson, K., Ellison, M. and Martin, T. (2011), "How will the recession affect crime rates in Greater Manchester?", *Safer Communities*, 10(3), 17-30.
- Furstenberg, F. (1971). "Public reaction to crime in streets". In: *American scholar*, 40, 601-610.
- Garofalo, J. (1981). "The fear of crime: causes and consequences", *Journal of Criminal Law and Criminology*, 72, 839-857.
- Gordon, M. T., Riger, S., Lebailey, R. K. and Heath, L. (1980). "Crime, women and the quality of urban life", *Signs*, 5, 144-160.
- Green, S. (2011). "Crime, victimization and vulnerability". In: S. Walklate, *Handbook of Victims and Victimology*, Routledge.

- Gunnlaugsson, H. (2012). "Economic crisis, explanations, and impact on crime: The case of Iceland", *Newsletter of the European Society of Criminology: Criminology in Europe*, 11, 4-7.
- Hale, C. (2013). "Economic Marginalisation, Social Exclusion and Crime". In: Hale, Chris and Hayward, Keith J. and Wahidin, Azrini and Wincup, Emma, eds. (3rd edition). *Criminology*. Oxford University Press, 289-307.
- Hale, C. (1996). "Fear of Crime: A Review of the Literature". *International Review of Victimology*, 4(2), 79–150.
- Heath, L. (1984). "Impact of newspaper crime reports on fear of crime", *Journal of Personality and Social Psychology*, 47, 236-276.
- Heber A. (2009) "The Worst thing that Could Happen: On Altruistic Fear of Crime". *International Review of Victimology*, 16(3), 257-275.
- Hémet, C. (2020). "Unemployment and Crime Victimization: a Local Approach," *C.E.P.R. Discussion Papers*.
- Hipp, J. R. (2010) "Resident perceptions of crime and disorder: How much is "bias", and how much is social environment differences?", *Criminology*, 48, 475–508.
- Hirschi, T. (2009). *Causes of delinquency*. Transaction Publishers.
- Hough, M. (1985). "The impact of victimisation: findings from the BCS", *Victimology*, 20(1), 488-497.
- Hughes M., Carter T., J. (1981). "A Declining Economy and Sociological Theories of Crime: Predictions and Explications". In: Wright K., N., *Crime and Criminal Justice in A Declining Economy*, Cambridge: Gum and Hain Publ., 5-25.
- Hummelsheim, D., Hirtenehner, H., Jackson, J., Oberwittler, D. (2011) "Social insecurities and fear of crime: A cross-national study on the impact of welfare state policies on crime-related anxieties", *European Sociological Review*, 27, 327–345.
- Jenkins, S. P. and Van Kerm, P. (2009). "The measurement of economic inequality". In: W. Salverda, B. Nolan, and T. M. Smeeding (Eds.), *The Oxford handbook of economic inequality*. New York, NY: Oxford University Press, 40-67.

- Justus, M., Kahn, T. and Kawamura, H. (2015). "Relationship between income and repeat criminal victimization in Brazil," *Economia, Brazilian Association of Graduate Programs in Economics*, 16(3), 295-309.
- Kawachi, I., Kennedy, B. P., & Wilkinson, R. G. (1999). "Crime: social disorganization and relative deprivation", *Social Science & Medicine*, 48(6), 719–731.
- Killias, M. (1990). "Vulnerability: Towards a Better Understanding of a Key Variable in the Genesis of Fear of Crime". *Violence and Victims*, 5(2), 97-108.
- Kujala, P., Kallio, J. and Niemelä, M. (2019). "Income Inequality, Poverty, and Fear of Crime in Europe". *Cross-Cultural Research*, 53(2), 163–185.
- Lauritsen, J. L., Quinet, K. F. D., (1995). "Repeat victimization among adolescents and young adults". *Journal of Quantitative Criminology*, 11, 143–166.
- Lazaretou, S. (2011). "Financial crises and financial market regulation: the long record of an emerger", *Bank of Greece: Economic Research Department – Special Studies Division*.
- Levitt, S. D. (1999). "The Changing Relationship between Income and Crime Victimization", *Economic Policy Review*, 5(3), 87-98.
- Mawby, R., Walklate, S. (1994). *Critical Victimology*, London: Sage.
- Maxfield, M., (1984). *Fear of crime in England and Wales*, London: HMSO.
- Merton, R. K. (1968). *Social Theory and Social Structure*, (Enlarged Edition), New York: The Free Press.
- Merton R.K., (1949). "Social structure and anomie: revisions and extensions". In: Ruth Anshen (ed), *The Family: Its Function and Destiny*, New York: Harper, 226-257.
- Merton R.K., (1948). *Social structure and anomie, Social Theory and social structure*, Glencoe, The Free Press, IL.
- Mesch, G. (2000). "Perceptions of Risk, Lifestyle Activities, and Fear of Crime", *Deviant Behavior* 21(1),47-62.
- Mishkin, F. S. (1996). "Understanding Financial Crises: A Developing Country Perspective", *NBER Working Papers 5600*, National Bureau of Economic Research, Inc., 17-18.

Narayan, P. K., Smyth R. (2004). "Crime Rates, Male Youth Unemployment and Real Income in Australia: Evidence from Granger Causality Tests", *Applied Economics*, 36(18), 2079-2095.

Newburn, T. (2017). *Criminology*. Routledge.

Nilsson, A., Estrada, F. (2003). "Victimization, Inequality and Welfare During an Economic Recession: A Study of Self-Reported Victimization in Sweden 1988–99", *The British Journal of Criminology*, 43(4), 655–672.

Pantazis, C. (2000). "Fear of Crime, Vulnerability and Poverty. Evidence from the British Crime Survey", *The British Journal of Criminology*, 40, 414-436.

Pantazis, C., Gordon, D. (1997). "Poverty and Crime". In: D. Gordon, C. Pantazis, *Breadline Britain in the 1990s*, Aldershot: Avebury.

Park, R. E., Burgess, E. W., McKenzie, R. D., & Wirth, L. (1925). *The city*. Chicago, Ill: The University of Chicago Press.

Perloff, L. S. (1983). "Perceptions of Vulnerability to Victimization". *Journal of Social Issues*, 39, 41-61.

Peterson, R. R. (2011). "Employment, Unemployment, and Rates of Intimate Partner Violence: Evidence from the National Crime Victim Surveys", *Sociology of Crime Law and Deviance*, 16, 171-193.

Riger, S., Gordon, M. T., Le Bailly, R. (1978). "Women's fear of crime: From blaming to restricting the victim", *Victimology: An International Journal*, 3, 274-284.

Robert Ph. & Pottier M-L., (2004). "Les préoccupations sécuritaires : une mutation?". *Revue Française de Sociologie*, 211-242.

Sampson, R, J. and Wooldredge, J. D. (1986). "Evidence that high crime rates encourages migration away from central cities". *Sociology and Social Research*, 70, 310-314.

Shaw C., McKay H. (1942) *Juvenile Delinquency and Urban Areas*, University of Chicago Press.

Siegel, L. J. (2010). *Criminology: The Core* (4th Ed.). Belmont: Wadsworth.

- Singer, A. J., Chouhy, C., Lehmann, P. S., Stevens J. N. and Gertz, M. (2020). "Economic anxieties, fear of crime, and punitive attitudes in Latin America". *Punishment & Society*, 22(2), 181–206.
- Skogan, W. (1990) *Disorder and decline: Crime and the spiral of decay in American neighborhoods*, New York: Free Press.
- Skogan W.G., (1987). "The impact of victimisation on fear". In: *Crime and Delinquency*, 33, 135-154.
- Skogan W., Maxfield, M. (1981). *Coping with crime*. London: Sage.
- Slovic, P., Fischhoff, B., & Lichtenstein, S. (1976). "Cognitive processes and societal risk taking". In: J. S. Carroll & J. W. Payne (Eds.), *Cognition and social behavior*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Smolej, M. and Kivivuori, J., (2006). "The relation between crime news and fear of violence", *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 7, 211–227.
- Spencer, C. M., Mendez, M., Stith, S. M. (2019). "The role of income inequality on factors associated with male physical Intimate Partner Violence perpetration: A meta-analysis", *Aggression and Violent Behavior*, 48, 116-123.
- Sutherland, E. H. (1940). "White-collar criminality". *American Sociological Review*, 5, 1–12.
- Taylor, I. (1995). Book Review: "Fear of Crime – Interpreting Victimization Risk", by K. F. Ferraro, In: *Urban Studies*, 32(9), 1567-1568.
- Taylor, R. B., Hale, M. (1986). "Testing alternative models of fear of crime", *Journal of Criminal Law and Criminology*, 77, 151-189.
- Taylor, R. B., & Shumaker, S. A. (1990) "Local crime as natural hazard: Implications for understanding the relationship between disorder and fear of crime", *American Journal of Community Psychology*, 18, 619–641.
- Tertilt M. and Berg G. J. van den. (2015), 'The Association Between Own Unemployment and Violence Victimization Among Female Youths', *Journal of Economics and Statistics*, 235(4-5), 499-513.

- Thacher, D. (2004). "The Rich Get Richer and the Poor Get Robbed: Inequality in U.S. Criminal Victimization, 1974–2000". *Journal of Quantitative Criminology*, 20, 89-116.
- Tsouvelas, G., Konstantakopoulos, G., Vakirtzis, A., et al. (2018) "Criminality in Greece during the years of financial crisis: 2008-2014". *Psychiatriki*, 29(1), 19-24.
- Van Dijk, J. J. M., Manchin, R., Van Kesteren J. N., and Hideg, G. (2007). *The burden of crime in the EU. A comparative analysis of the European survey of crime and safety (2005 EU ICS)*, Brussels: Gallup Europe.
- Van Dijk, J. J., & Steinmetz, C. H. (1983). "Victimization surveys: Beyond measuring the Vol. of crime". *Victimology*, 8(1-2), 291–309.
- Vauclair, C. M. and Bratanova, B. (2017). "Income inequality and fear of crime across the European region". *European Journal of Criminology*, 14(2), 221–241.
- Vieno, A., Roccato, M., Russo, S. (2013). "Is Fear of Crime Mainly Social and Economic Insecurity in Disguise? A Multilevel Multinational Analysis", *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 23, 519-535.
- Will, J. A., McGrath, J. H., (1995). "Crime, Neighborhood Perceptions, and the Underclass. The Relationship between Fear of Crime and Class Position", *Journal of Criminal Justice*, 23(2), 163-176.
- Wilson, J.Q. and Kelling, G.L. (1982) "Broken Windows: The Police and Neighborhood Safety", *The Atlantic Magazine*, στο διαδικτυακό τόπο <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/1982/03/broken-windows/4465/>.
- Wittebrood, K., Junger, M. (2002). "Trends in violent crime: a comparison between police statistics and victimization surveys". *Social Indicators Research*, 59, 153–173.
- Young, J. (2013). "Relative deprivation". In: E. McLaughlin, J. Muncie (Eds) (3rd edition), *The Sage dictionary of criminology*, London: Sage publications ltd.
- Zarafonitou, Ch. (2008). "Fear of crime and victimisation: The Greek experience". In: H. Kury (Ed.), *Fear of crime-Punitivity. New developments in theory and research*, Universitätsverlag, Dr. N. Brockmeyer, 159-172.

Zarafonitou, Ch., Kontopoulou, E. (2020). “Environmental Degradation and Fear of Crime. The research evidence in the centre of Athens”, *Urban Crime - An International Journal*, Vol. I-No 1.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

https://www.economicsonline.co.uk/Managing_the_economy/Measuring_performance.html

https://www.economicsonline.co.uk/Managing_the_economy/Measuring_performance.html

<https://www.statistics.gr/the-greek-economy>

<https://www.statistics.gr>